

Sporen van de Tweede Wereldoorlog

Archiefbronnen en literatuur over de
geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog
in Zuidwest-Friesland

Gemeente
Súdwest-Fryslân

DE FRYSCHE MARREN

de Bibliotheek
Bibliotheeken Mar en Fean

Inhoud

Woord vooraf	3
GEMEENTE SUDWEST-FRYSLAN	5
De gemeentelijke overheid tussen 1940 en 1945.....	5
Archiefbronnen	8
Baarderadeel, Gemeentebestuur 1916-1983	9
Baarderadeel, Goinga Collectie	11
Bolsward, Gemeentebestuur 1910-1990	14
Hemelumer Oldeferd en Noordwolde, Gemeentebestuur 1923-1983.....	19
Hennaarderadeel Gemeentebestuur 1921-1983.....	23
Hindeloopen, Gemeentebestuur 1928-1983	29
IJlst, Gemeentebestuur, 1934-1983	33
Sneek, Gemeentebestuur 1912-1989	37
Stavoren, Gemeentebestuur 1932-1983.....	48
Wonseradeel, Gemeentebestuur 1923-2010.....	54
Workum, Gemeentebestuur 1927-1983	60
Wijmbritseradeel, Gemeentebestuur 1923-1983.....	64
Oorlogsverhalen	69
Duitse bezetters in Hemelumer Oldeferd	69
Het begin van het verzet in Stavoren	70
Een beperkt leven in Sneek	71
De evacuees en de tocht naar Baarderadeel	72
Geraadpleegde bronnen en literatuur	74
GEMEENTE DE FRYSKE MARREN	76
De gemeentelijke overheid tussen 1940-1945	76
Archiefbronnen	80
Doniawerstal, Gemeentebestuur 1925-1983.....	81
Gaasterland, Gemeentebestuur, 1816-1936	85
Gaasterland, Gemeentebestuur, 1936-1983	86
Haskerland, Gemeentebestuur (1818) 1918-1966 (1993)	92
Haskerland, Gemeentebestuur, 1967-1983	96
Lemsterland, Gemeentebestuur 1939-1969	96
Lemsterland, gemeentebestuur, 1990-2013.....	101
Skarsterlân, gemeentebestuur, 1984-2013.....	101
Sloten, Gemeentebestuur, 1923-1983.....	103
Oorlogsverhalen	107

Opsporing en aanhouding Engelse vliegtuigbemanningen	107
Voedselvoorziening gemeente Gaasterland	108
Actie Winterhulp Nederland in de gemeente Haskerland	109
De toestand in de gemeente Haskerland in de eerste twee maanden na de oorlog	110
Literatuur over de Tweede Wereldoorlog in Fryslân in het algemeen en De Fryske Marren en Súdwest-Fryslân in het bijzonder	112

Woord vooraf

Deze onderzoeksgids is een wegwijzer voor iedereen die geïnteresseerd is in de geschiedenis van Tweede Wereldoorlog in Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren. Met behulp van de informatie die dit boekje aanreikt, kunt u zelf op zoek gaan naar vele interessante aspecten van de Tweede Wereldoorlog van deze gemeenten. De kern van deze gids vormen de overzichten van archiefmateriaal in de secretariearchieven van de 15 voormalige gemeenten, die berusten in Cultuurhistorisch centrum De Tiid in Bolsward (www.detiid.nl). Bovendien is een literatuuroverzicht opgenomen.

Bij het samenstellen van dit overzicht hebben wij ons gebaseerd op de beschrijvingen in de archiefinventarissen. Maar ongetwijfeld bevindt zich in de archieven meer informatie over de Tweede Wereldoorlog. Verder beheren wij honderden archieven van instellingen die namens de gemeente taken uitvoerden, de zogenaamde gedeponeerde archieven, zoals die van de gemeentepolitie, en particuliere archieven. Deze archieven zijn in deze gids buiten beschouwing gelaten. In de eerste plaats vanwege de afbakening van deze gids, maar in sommige gevallen ook vanwege het ontbreken van een archiefinventaris. Voor zover er wel archiefinventarissen aanwezig zijn van gedeponeerde en particuliere archieven, kunt u deze raadplegen voor Súdwest-Fryslân op www.detiid.nl/archieven en De Fryske Marren op www.friesarchiefnet.nl.

Een bijzondere en waardevolle collectie in Súdwest-Fryslân is gevormd door Willem Goinga (1912-20010). Hij was ambtenaar bij de gemeente Baarderadeel en verzamelde documentatie over deze gemeente, waaronder veel over de Tweede Wereldoorlog. Om die reden is deze particuliere collectie, ook wel bekend als de 'Goinga-collectie', opgenomen in deze gids.

De meeste archiefstukken zijn openbaar, maar dat geldt niet voor alles. Deze zijn gemarkeerd met een *. Als u beperkt openbare stukken wilt raadplegen van de voormalige gemeenten van Súdwest-Fryslân, stuur dan een verzoek om inzage naar www.sudwestfryslan.nl/archief. Voor het raadplegen van beperkt openbare stukken van de voormalige gemeenten van De Fryske Marren, stuurt u een verzoek om inzage naar info@defryskemarren.nl Vermeld hierin:

- Uw naam, adres, postcode en woonplaats;
- Het archief en inventarisnummer(s) die u wilt inzien;
- Het doel van uw onderzoek;

Voorwaarden tot raadpleging:

- De uit de beperkt openbare archieven van de gemeente verkregen gegevens wendt u slechts voor het doel van het onderzoek aan;
- U maakt geen reproducties (waaronder begrepen, maar niet beperkt tot foto/kopie/scan) van beperkt openbare documenten;
- U verwerkt de uit de beperkt openbare archieven van de gemeente verkregen gegevens in overeenstemming met de Auteurswet, de Algemene Verordening Gegevensbescherming en andere toepasselijke regelgeving. Dit betekent in ieder geval dat het niet is toegestaan de uit de beperkt openbare archieven van de gemeente verkregen persoonsgegevens zodanig te publiceren. Of op andere wijze openbaar te maken, dat het recht van eenieder op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer geschonden wordt. Of bij de aangelegenheid betrokken personen of hun directe nabestaanden, dan wel derden, onevenredig bevoordeeld of benadeeld kunnen worden;

- U onderschrijft dat onder publiceren of openbaarmaking niet alleen het publiceren in boek, tijdschrift of op internet wordt verstaan, maar ook mondelinge of schriftelijke mededelingen aan derden, waaronder ook de betrokken personen zelf;
- U aanvaardt de volledige aansprakelijkheid, zowel in strafrechtelijke als civielrechtelijke zin, voor (de gevolgen van) onzorgvuldig gebruik van de aan inzage ontleende gegevens en u vrijwaart de gemeente tegen aansprakelijkheidstelling, voortvloeiende uit het verlenen van toegang tot de archiefbescheiden.

U ondertekent hiervoor een Formulier voor toestemming tot raadpleging van beperkt openbare archieven ('archiefverklaring') bij uw eerste bezoek aan het Cultuurhistorisch centrum 'De Tiid' in Bolsward. Dan krijgt u ook een bezoekersreglement. In het bezoekersreglement staat informatie over de gang van zaken wanneer u het archief wilt bezoeken en raadplegen.

Een woord van dank gaat uit naar Nena Huizinga, Marian Spoelman, Willem Folkerts, Hessel Jaasma en Koos Koopmans (Gemeentearchief Súdwest-Fryslân), Yme Waterlander van de gemeente De Fryske Marren en de collega's van de bibliotheken Mar en Fean.

Wij hopen dat met deze gids de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog in Súdwest-Fryslân en De Fryske Marren voor velen toegankelijker is gemaakt.

Bolsward / Joure, april 2024

Jack de Vries, gemeentearchivaris Súdwest-Fryslân

René Rispens, adviseur DIV/archivaris De Fryske Marren.

GEMEENTE SUDWEST-FRYSLAN

De gemeentelijke overheid tussen 1940 en 1945

De Tweede Wereldoorlog begint voor inwoners van de voormalige gemeenten van Súdwest-Fryslân (Baarderadeel, Bolsward, Hennaarderadeel, Hemelumer Oldeferd en Noordwolde, Hindeloopen, IJlst, Sneek, Stavoren, Wonseradeel, Workum en Wijmbritseradeel) op vrijdag 10 mei 1940. Met 's nachts het geluid van (Duitse) vliegtuigen en, later op de dag, de aanblik van zich terugtrekkende Nederlandse militairen. Enkele dagen later, op 14 mei, volgt de capitulatie. Dit tot grote teleurstelling en frustratie van de op Kornwerderzand (Wonseradeel) gelegerde 225 militairen onder leiding van kapitein Christiaan Boers. Zij weten de 17.000 Duitse militairen met behulp van de kanonneerboot Hr. Ms. Johan Maurits van Nassau tegen te houden. Dit is de enige plek in Europa waar de Duitse Blitzkrieg vastloopt. Voor de verdedigingswerken op de Afsluitdijk ligt op het Friese vasteland een laatste verdedigende opstelling: de Wonsstelling. De stelling loopt van de zuidrand van Makkum langs de Melkvaart, de oostrand van Wons en langs de Gooiumervaart naar de oostrand van Zurich. De totale lengte bedraagt ongeveer 7 km. Tussen Zurich en Pingjum ligt voor de stelling nog een voorpostenlijn. De strijd in de Wonsstelling heeft aan 16 Nederlandse militairen en 2 burgerchauffeurs het leven gekost. De gemeentebesturen blikken in de eerste raadsvergadering 'na de oorlog' zoals men de tijd na 14 mei 1940 aanvankelijk aanduidde, terug op de meidagen.

De Duitse burgerlijke en militaire autoriteiten gedragen zich in eerste instantie correct. Dat geldt ook voor de Duitse militairen. De verwachting is dan ook dat, hoewel de omstandigheden moeilijker zijn dan voor de meidagen, de gemeentebesturen het wel zullen redden. De eerste vraag is natuurlijk of en zo ja in hoeverre ze met de Duitsers moeten samenwerken en hoe zij persoonlijk met ze om moeten gaan. Maar al snel verandert de houding van de Duitse bezetter. Zo verliest Commissaris van de Koningin Van Harinxma thoe Slooten steeds meer (mede) zeggenschap bij de benoeming van burgemeesters. En bij de installatie van ds. Schut tot burgemeester van Sneek in mei 1941 heeft hij niets meer te zeggen. Zijn voorganger L. Poppinga is aan de kant gezet, omdat hij naar de mening van de Duitsers te slap was opgetreden tegen Rijks Duitsers die in zijn gemeente lastig waren gevallen. In september 1941 voeren de Duitsers het leidersprincipe op lokaal niveau in. Dat wil zeggen dat de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders worden ontbonden en dat de taken van beide bestuursorganen voortaan worden waargenomen door de burgemeester. De wethouders verliezen alle zeggenschap, maar mogen desgewenst wel door de burgemeester als een soort adviseurs worden gebruikt.

Burgemeesters mogen niet vrijwillig aftreden. En als ze dat doen verliezen zij hun salaris, wachtgeld en pensioen. Sybrand Marinus van Haersma Buma van Wijmbritseradeel, wil echter geen concessies doen. Buma wordt in 1941 ontslagen, gearresteerd vanwege zijn verzetswerk en vastgezet in de gevangenis van Scheveningen (Oranjehotel). In september 1942 wordt hij via Amersfoort en Oberhausen overgebracht naar het concentratiekamp Neuengamme, waar hij op 11 december 1942 overlijdt.

De Duitsers trekken de teugels steeds strakker aan. Zo worden de burgemeesters half juni 1941 betrokken bij het verplicht inleveren van koper, nikkel en tin ten behoeve van de oorlogsvoering. Zij zijn verantwoordelijk voor het inzamelen ervan. Niet veel later moeten de burgemeesters gegevens vertrekken wie er voor werkzaamheden in Duitsland in aanmerking komt. Eerst voor technisch geschoolden, maar al snel voor mannen die in 1921, 1922 en 1923 zijn geboren. In eerste instantie

weigeren ze die informatie te geven, maar door inschakeling van de arbeidsbureaus worden zij hiertoe gedwongen. Hierdoor komen de burgemeesters klem te zitten tussen wat de Duitsers van hun eisen en leden van het Verzet van wie ze een brief krijgen, waarin ze met de dood bedreigd worden als ze doorgaan met het helpen van de Duitsers. Als ze vervolgens gedwongen worden om een opgave van hun personeel aan te leveren voor uitlevering naar Duitsland komen de burgemeesters steeds verder in het nauw. Want bij weigering volgt ontslag en nemen NSB-burgemeesters hun plaats in. Na de meistaking in 1943 moeten de burgemeesters de namen van de stakers aanleveren. Veel burgemeesters weigeren dit, maar alleen burgemeester Oppedijk van Veen van Workum wordt hiervoor ontslagen. Hij belandt vier weken in de gevangenis, omdat hij weigert mee te werken aan het opsporen van een saboteur. Wat ook niet in zijn voordeel spreekt is dat hij bij een aangekondigd bezoek van de Reichskommissar Rauter zijn slechtste kostuum heeft aangetrokken. Als deze niet op het aangekondigde tijdstip van 11 uur, maar twee uur later aankomt, is Oppedijk van Veen vertrokken. En als daad van verzet is hij de volgende dag wel in zijn ambtskostuum aanwezig bij de begrafenis van een Engelse piloot.

Naarmate de oorlog vordert, wordt een aantal burgemeesters vervangen door NSB-sympathisanten. Sommigen blijven echter op hun post. In Baarderadeel is de liberaal Wytse Hoekstra sinds 1937 burgemeester. In 1942 wordt hij ontslagen en door de NSB'er G.W. Frijling opgevolgd. Bij zijn installatierede bedankt Frijling zijn ambtsvoorganger voor de uitstekende wijze waarop hij deze gemeente bestuurd had. Om hem vervolgens een sneer uit de pan te geven. „De nieuwe tijd werd door dezen gezagsdrager niet verstaan en ook zijn houding tegenover de bezettende overheid was niet loyaal te noemen". Hoekstra wordt later als gijzelaar geïnterneerd in Kamp Sint-Michiëlsgestel. Na de bevrijding keert hij terug als burgemeester van Baarderadeel. Hij volgt W.S. de Vries op, die op zijn beurt in 1943 het stokje van Frijling overgenomen had.

In Bolsward blijft S.W. de Jong gedurende de gehele oorlog op zijn post. Hij is lid van de R.K.S.P. Direct na de oorlog volgt S. van Tuinen (ARP) hem op als waarnemend burgemeester. Van Tuinen was tijdens de oorlog voor een deel van Fryslân districtscommandant van de Ordedienst. Evenals De Jong in Bolsward, blijft R. Reitsma in Hemelumer Oldeferd en Noordwolde de gehele oorlogsperiode burgemeester. Na 30 jaar burgemeesterschap in Hennaarderadeel moet R. Kuipers op 1 februari 1942 het veld ruimen voor de NSB'er K. van der Vlis. Twee jaar later wordt Van der Vlis opgevolgd door zijn partijgenoot S.A. de Jong. Op 2 oktober 1946 veroordeelt het tribunaal te Harlingen hem tot 4 jaar internering en wordt hem het recht ontzegd ooit nog een openbaar ambt uit te oefenen. Na de bevrijding treedt J.K. van Hout eerst als waarnemend burgemeester op. Op 1 mei 1946 wordt hij bevestigd als burgemeester. Gerben Stallinga wordt in 1934 benoemd tot burgemeester van Hindeloopen. Na de bevrijding in 1945 wordt hij gestaat (geschorst met behoud van salaris) waarop Ruurd Alta acht maanden waarnemend burgemeester van Hindeloopen is. Stallinga mag daarna aanblijven. Blijkbaar had hij niet "met de vijand geheuld". H.J. Langman (CHU) wordt in 1933 als burgemeester in IJlst benoemd en hij blijft dat tot 1946.

In Sneek doet zich de vreemde situatie voor dat er tussen 1941 en 1945 formeel twee burgemeesters zijn. De ARP'er L. Poppinga was in 1937 benoemd, maar zoals hiervoor al geschreven, neemt de NSB'er J.R.F. Schut zijn functie in 1941 over. In 1949 wordt Schut door de Bijzondere Strafkamer van de Arrondissementsrechtbank Leeuwarden veroordeeld tot een gevangenisstraf van zeven jaar. Ook wordt hij uit burgerrechten, waaronder het kiesrecht, ontzet en daarbij geschorst als predikant. Op 15 april 1945 wordt Sneek bevrijd. Die dag wordt L. Rasterhoff belast met het ambt van waarnemend burgemeester van de stad. In 1946 wordt hij benoemd tot burgemeester. P.W. ter Haar (CHU) treedt in 1939 aan als burgemeester van Stavoren. Na zijn benoeming in 1942 tot burgemeester van Haskerland, is W.S. de Vries eerste burger. In maart 1944 wordt de partijloze P.

Focken benoemd tot burgemeester van Stavoren. In januari 1945 krijgt hij de opdracht van de Duitse bezetters om mannen aan te wijzen voor het aanleggen van verdedigingswerken bij de haven. Omdat hij dat weigert wordt hij op transport gezet naar de Duitse stad Wilhelmshaven en per 1 februari 1945 ontslagen als burgemeester. In april 1945 keert hij terug naar het intussen bevrijde Stavoren als waarnemend burgemeester. Vanaf augustus 1946 is hij weer burgemeester van Stavoren.

J. Weerstra is zeven jaar burgemeester van Wonseradeel als in 1940 de Duitsers Nederland binnenvallen. Hij blijft op zijn post tot 1943, als C.J. Werkhoven hem opvolgt. Na de oorlog wordt Werkhoven veroordeeld tot een boete van 5000 gulden en 15 jaar onttrekking uit het Kiesrecht. Zijn opvolger is J. Dijkstra die tot zijn vertrek in december van dat jaar als burgemeester van Franeker optrad als burgemeester. Ook Workum heeft al enkele jaren een burgemeester als de oorlog uitbreekt. De al eerdergenoemde W.M. Oppedijk van Veen. Zijn opvolger is de NSB'er C.P. Looijenga, die op zijn beurt na de bevrijding weer het veld moet ruimen voor zijn voorganger. Tot slot, Wijmbritseradeel. Zoals eerder geschreven is S.M. van Haersma Buma tot 1941 burgemeester. Hij is de enige van de 11 burgemeesters van de voorgangers van Súdwest-Fryslân die de oorlog niet heeft overleefd. Zijn opvolger is F. Tjaberings, die tot 1957 in functie zou blijven.

De hervatting van het plaatselijk bestuur na de oorlog is geregeld in het 'Besluit Tijdelijke Voorziening Gemeenteraden' van 12 april 1945. Tot aan de eerste geregelde verkiezingen zou een kiescollege een noodgemeenteraad met beperkte bevoegdheden moeten kiezen. Veel bevoegdheden worden opgedragen aan het college van burgemeester en wethouders. De eerste (gewone) verkiezingen na de oorlog vinden plaats op 26 juli 1946.

GEMEENTE BAARDERADEEL

Telefoon Mantgum 1
Postrekening Gemeente-Ontvanger 145063
Secretarie 192893

No. *MS.*
Bericht op missive van

ONDERWERP:

Wordt verzocht datum en nummer bij
beantwoording of aanhaling nauwkeurig
te vermelden.

Postadres: Baarderadeel te Mantgum.

AAN
Het Militair Commissariaat
voor het rechtsherstel.
te
T i l b u r g .

MANTGUM, den 17 Mei 1945.

=
bijl.

Naar aanleiding van het schrijven dd. 8 Mei '45 van den wnd. Commissaris der Koningin in de provincie Friesland deel ik U mede, dat zich in deze gemeente tussen Oosterlittens en Winsum een Duitse luisterpost bevond.

De volgende goederen werden achter gelaten en opgeslagen in de bergplaats der gemeentereiniging te Baard.

Oorlogsbuit.
Duitse Barak (binnenpad Oosterlittens- Winsum)

110 stuks dennen paaltjes $\varnothing$ 10 cm lang 1.80m.
ong. 650m oud puntdraad.
ong. 40m gegalvaniseerd draad $\varnothing$ 4mm
5 oude vulkachels.
25 stuks betontegels 30x30x4.5cm.
1 houten privaat (potdekselwerk).
14 houten wanden 22mm afm. ong. 40x400cm.
1 houten wand 22mm afm. ong. 78x400cm.
14 dubbele houten wanden 16mm afm. ong. 100x215cm.
3 houten wanden 16 mm.
Stijl en regelwerk.
1 HL brandstof (anthraciet en eierkolen)
18 dennen palen en electrisch net lang ong. 750m.

De wnd. Burgemeester van Baarderadeel ,

W. B. de Vries

Baarderadeel, Gemeentebestuur 1916-1983

Inventarisnummer   **Beschrijving**

633-635	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van burgemeesters W. Hoekstra, 1937-1950, G.W. Frijling, 1942-1943, 1952 en W.S. de Vries, 1943-1947.
847	Lijst van verboden boeken en brochures, met supplement, z.j.
848	Stukken betreffende de opsporing van repatriërende, geïnterneerden en vermiste personen, 1939-1946.
849	Stukken betreffende het verwijderen van beeltenissen van leden van het Koninklijk Huis uit overheids- en schoolgebouwen, 1940-1941.
850	Stukken betreffende verklaringen, verstrekken en verkrijgen van gegevens van overleden personen, 1940-1941, 1943-1947, 1949, 1953-1954.
851	Stukken betreffende en processen verbaal van het aantreffen van bommen en afgeworpen voorwerpen uit vliegtuigen en voorschriften voor het doen van meldingen, 1940-1945.
852*	Stamkaarten van opgenomen evacués, met namen en adressen van kwartiergevers en ingekwartierden, z.j.
853*	Registratiekaartjes van evacués, z.j.
854-856*	Organisatie van opvang en huisvesting van evacués, 1939-1946.
857	Stukken betreffende oorlogsschade aan goederen en gebouwen en uitbetaling van vergoedingen daarvoor, 1940-1949.
858	Stukken betreffende het neerstorten van vliegtuigen, 1941-1943, 1945, 1965.
859	Stukken betreffende de bewaking en beveiliging van het gemeentehuis en distributiekantoren tegen overvallen en sabotagehandelingen, 1941-1944, 1949.
860	Stukken betreffende de organisatie van de politiedienst en gebruik van vervoermiddelen door de politie, 1941-1948.
861	Stukken betreffende het uitvoerdigen van voorschriften en treffen van maatregelen tegen orde verstorende activiteiten. Bijeenkomsten, herdenkingen en stakingen, 1942-1944.
862	Stukken betreffende de Winterhulp Nederland, 1942, 1944-1945.
863	Stukken betreffende de tewerkstelling van personen (arbeidsinzet) en het verkrijgen van vrijstellingen, 1944-1945.
864	Circulaires en bekendmakingen over de geldsanering, 1945-1946.

- 865 Dossier inzake de vaststelling van een verordening inzake de verplichting tot aanmelding van repatriërenden, 1945.
- 866 Stukken betreffende inventarisatie van oorlogsbuit en goederen van de Duitse bezetter, 1945.
- 867* Stukken betreffende het beheer over vijandelijk en landverraderlijke goederen, 1945-1948.
- 868 Dossier inzake de restitutie van gelden van door overvallen op het gemeentehuis ontvreemde rijkszegels van persoonsbewijzen, 1945-1946.
- 869* Stukken betreffende de arrestatie van, het treffen van maatregelen tegen landverraderlijke personen en vrijlating van geïnterneerden (o.a. uitsluiting kiesrecht), 1945-1948, 1956.
- 870 Stukken betreffende de reorganisatie van en opheffing van het afwikkelingsbureau "Militair Gezag", 1945, 1947.
- 871 Dossier inzake financiële steun aan nabestaanden van oorlogsslachtoffers, 1946.
- 872 Dossier inzake de opsporing van een Engelse vliegenier, 1946-1947.
- 873 Circulaire van de Commissaris van de Koningin inzake het beschikbaar stellen van documentatie uit de oorlogsjaren, 1950.
- 874 Brief aan de Documentatiecommissie van het Fries Verzet 1940-1945 over oorlog- en verzetsslachtoffers in de gemeente, 1952.
- 948* Stukken betreffende het verkrijgen en verliezen van het Nederlanderschap, 1948-1958.
- 971 Stukken betreffende op de oorlogsgraven van de kerkhoven te Schillaard nabij Mantgum, Mantgum en Weidum begraven gesneuvelde militairen, 1940, 1941, 1943-1946, 1951-1954, 1957, 1963.
- 1063 Brandweerrapporten, 1941-1983.
- 1632-1635 Stukken betreffende de organisatie van activiteiten ten behoeve van de dodenherdenking en viering Bevrijdingsdag op 4 en 5 mei, 1965-1969, 1970-1975, 1980.

DORP Winsum

NAAM EN ADRES KWARTIERGEVER:	NAAM EN VOORLETTERS INGERKWARTIERDE(N)	Ge- slacht M/V	Geboortedatum	Aanvang inkwartiering	Einde inkwartiering	Huurwaarde verl. woning: Gem. herkomst: <u>Kesteren</u> Adres: <u>Bakwagenschweg 186a</u> Onders bij: Kinderen bij: <u>P. H. H. v. d. Ende, P. J. v. d. Ende</u> Premie Ziekenfonds p. m. w. Premie Ziekenhuisverpl. p. m. w.	Ev. Ov. Av
<u>C. Bonne</u> <u>Winsum 9d</u>	<u>Kneel, T.</u> <u>van Eldik, W.</u>	kn. v.	<u>6/9/1925</u> <u>23/1/1907</u>	<u>11/2/45</u>	<u>1.7.45</u>		

WEEK (1945)	Vergoeding voor huisvesting en of voeding						TOTAAL kwartier- geld	EIGEN INKOMEN						Vergoeding van rijkswege voor					DIVERSEN	
	dagen	per dag	dagen	per dag	dagen	per dag		Gezins- hoofd	Gezins- leden	Vrij- blijvend deelt	Normale bruto afreuk	Bruto afreuk bij verlof	Korting op zakgeld	Zelf te betalen	Rijks- bijdrage	zakgeld	premie zieken- fonds	premie ziekenh. verpl.		premie begrafenis- fonds
30/12-0/1																				
7/1-13/1																				
14/1-20/1																				
21/1-27/1																				
28/1-3/2																				
4/2-10/2																				
11/2-17/2	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
18/2-24/2	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
25/2-3/3	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
4/3-10/3	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
11/3-17/3	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
18/3-24/3	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
25/3-31/3	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
1/4-7/4	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
8/4-14/4	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
15/4-21/4	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
22/4-28/4	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
29/4-5/5	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
6/5-12/5	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
13/5-19/5	7	3,75					26,25								26,25	6,25				
20/5-26/5	7	3,75					26,25								26,25	6,25				

Evacué kaart

Baarderadeel, Going Collectie

Inventarisnummer Beschrijving

140

Bezetting

1. Overzicht belangrijkste gebeurtenissen 1940-1945
2. Radioberichten 10 mei 1940
3. Z.g.R. verrichtingen (Regelmässige Leistungen)
4. Distributie
5. Maken klompen uit boomstammen
6. Noodkeukens
7. Arbeidsdienst
8. Inleveren van metalen, munitie, buitenboordmotoren
9. Registratie en vordering klokken
10. Tewerkstelling in Duitsland
11. Luchtbescherming
12. Adviescommissie i.z. toewijzing aanvragen ingekomen bij Distributiedienst
13. Lijst van verboden boeken

141

Maandrapporten 15 febr. 1942-1943-1945, Weekrapporten 1945

1. Algemene stukken
2. Aan Duitse instanties ingezonden maandrapporten
3. Weekrapporten ingezonden aan Militair Gezag mei-aug. 1945
4. Brochures Rijkscommissariaat 21-2-1945 "Wat nu?"

- 142   Neergestorte vliegtuigen
1. Op 2-3-1943 tussen Mantgum en Zwette neergestorte Stirling met foto's en fragment vliegerskaart
  2. Rapporten neergestorte vliegtuigen
  3. Algemene stukken
  4. Uit vliegtuigen geworpen benzinetanks
- 143   Overvallen, verzetsdaden, stakingen
1. Overval gemeentehuis 6-12-1944
  2. Diverse verzetsdaden
  3. Staking 30 april 1943 en februari 1941.
- 144   Diverse openbare bekendmakingen in bezetting
- 145   Bezettingsmaatregelen. Bevrijding
1. Bewaking gemeentehuis
  2. Persoonskaarten en –bewijzen
  3. Duitse verordeningen
  4. Inlevering radiotoestellen
  5. Evacuatie kuststrook nov. 1942
  6. Diversen
  7. Bevrijding
- 146   Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten N.B.S.
1. Algemene stukken
  2. Overzicht leden N.B.S.
- 147   Openbare bekendmakingen na de bevrijding
- 149   Openbare bekendmakingen na de bevrijding
1. Militair gezag. Zuivering gemeentepersoneel
  2. Zuivering P.T.T.-personeel
- 150   Herdenking gevallen

GEMEENTE

BOLSWARD

No.
Onderwerp:
Utzending gemeente-personeel
naar Duitsland.

Antwoord op brief van:

Bijlagen:

Aan
den Heer Secretaris-Generaal
van Binnenlandse Zaken

te
's Gravenhage.

BOLSWARD, 16 October

1943.

Naar mij heden wordt medegedeeld, zal Lammert Meines, geboren 4 Februari 1912, wonende Dijkstraat 51 alhier, in vaste dienst dezer gemeente als brugwachter van de Blauwpoortsbrug, in aanmerking komen voor uitzending naar Duitsland.

De datum van uitzending is bepaald op 25 October a.s.

Het lijkt mij onmogelijk voor dezen ambtenaar een vervanger te vinden, daar deze naast bekendheid met de scheepvaart, technisch onderlegd moet zijn voor de behandeling van de elctromotoren van de brug.

Verder woont de betrokken ambtenaar in de onmiddellijke nabijheid van de brug, terwijl voor een vervanger in de naaste omgeving geen woning aanwezig is. Voor de bediening van de brug is het noodzakelijk dat de brugwachter in de onmiddellijke nabijheid van de brug woont.

Telefonisch heb ik mijn bezwaren kenbaar gemaakt bij den Directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau te Leeuwarden, welk overleg evenwel niet tot een resultaat heeft geleid.

Op grond van het bepaalde in Uw rondschrijven van 17 April 1943 no.5956, afd.B.B.Bur.St. en A.R., maak ik tegen uitzending van dezen ambtenaar ernstig bezwaar en verzoek U een vrijstelling te willen bevorderen.

Van deze brief doe ik, overeenkomstig de voorschriften, afschrift toekomen aan den Directeur-Generaal van het Rijksarbeidsbureau (afdeling Buitenland).

De Burgemeester van Bolsward,
S.W.de Jong.

De Gemeente-secretaris,
H.Haitsma.

Bolsward, Gemeentebestuur 1910-1990

Inventarisnummer	Beschrijving
x-x	Stukken betreffende het verbouwen en uitbreiden van het stadhuis en de secretarie, 1940-1946 NB. De betonnen zolder was onderdeel van de Atlantikwal.
	0038 Bestekken, 1941
	0039 Tekeningen, 1940-1941
	0040 Voorbereiding, 1940- 1946
0068	Stukken betreffende de vorming van een tijdelijke gemeenteraad, 1945
x-x	Stukken betreffende benoeming, ontslag, overlijden enz. van burgemeesters, 1940-1946
	0091 S.W. de Jong, 1940- 1946
	0092 S. van Tuinen, 1945-1946
0097	Stukken betreffende de tijdelijke waarneming van het ambt van burgemeester, 1946-1947
2053	Stukken betreffende het oprichten van een gastankstation, 1940-1942 N.B. In verband met schaarste aan benzine werd gezocht naar andere brandstoffen (ballongas)
1826	Stukken betreffende het vorderen van kolen en andere materialen die kunnen dienen als brandstof voor de gemeentelijke gas- en elektriciteitsbedrijven Bolsward, 1945
2058	Stukken betreffende het (verkrijgen van een rijksbijdrage voor) herstellen van oorlogsschade aan de fabriek door een granaatinslag, 1949, 1956
0183	Stukken betreffende het ontslag van het gemeentepersoneel door de Duitse bezettingsautoriteiten (arbeidsinzet e.a.), 1940-1944
0185	Stukken betreffende het rechtsherstel voor het ontslagen gemeentepersoneel in oorlogstijd, 1942-1953
0184	Stukken betreffende de Instelling van de commissie voor zuivering van het gemeentepersoneel, 1945
x-x	Processen-verbaal en politierapporten van de Rijkspolitie, 1940-1948
	0463 1940-1945
	0464 1946-1948

- 0465 Kopieën van gepubliceerde artikelen uit het dagboek van A. van der Hauw, politieman te Bolsward tijdens de WOII, z.j.
N.B. De artikelen zijn gepubliceerd in 2005. Inhoudelijk gaat het over de oorlogsperiode
- 0466 Stukken betreffende het instellen van een bewakingsdienst voor bewaking van goederen, 1943-1944
- 0467 Stukken betreffende het aanstellen van politiefunctionarissen en veldwachters, 1945-1948
- 0468 Stukken betreffende inlichtingen over en het aanstellen van personeel alsmede lijsten van sollicitanten, 1945-1949
- 0476 Stukken betreffende het vaststellen van een verordening aanmeldingsplicht gerepatrieerden met stukken over de uitvoering, 1945-1946
- 0477 Stukken betreffende de opsporing c.a. van vermisten, 1945-1951
- 1877 Stukken houdende gegevens over plaats en onderhoudstoestand van oorlogsgraven, 1959-1990
- 0660 Stukken betreffende het vernieuwen en herstellen van de Blauwpoortsbrug, 1937-1954
- 1215 Blauwpoortsbrug Tekeningen en berekeningen Werkspoor Amsterdam, [1940-1945], map 1
- 1216 Blauwpoortsbrug Tekeningen en berekeningen Werkspoor Amsterdam, [1940-1945], map 2
- 1217 Blauwpoortsbrug Tekeningen en berekeningen gemeentewerken en herstel oorlogsschade, 1939-1946
- 1218 Blauwpoortsbrug Correspondentie, tekeningen, (kosten)berekeningen, 1939-1942
- 1902 Register van gerepatrieerden in de periode 1945-1946
N.B. Waarschijnlijk t.b.v. inschrijving bij het arbeidsbureau Bolsward
- 1109 Verzetsmonument, 1946-1973
- 1137 Stukken betreffende het uitreiken van het oorlogsherinneringskruis en het Ereteken voor Orde en Vrede, 1947-1953
- 1191 Stukken betreffende het invorderen van klokken tijdens de Tweede Wereldoorlog en het terughalen hiervan, 1939-1957
- 1192 Stukken betreffende het tijdens de Tweede Wereldoorlog neergestorte Amerikaanse legervliegtuig met gegevens van de bemanning, 1943

- 1123   Stukken betreffende de maatregelen en handelingen als gevolg van de tweede wereldoorlog, 1945-1948
N.B. Hierin onder andere pamfletten, stukken over oorlogsbuit, landverraders, evacués en de bevrijding
- 1193   Stukken betreffende vorderingen en vergoedingen van geleden oorlogsschade, 1947-1952

Rapport over het laten springen van de Blauwpoortsbrug.

Zondag 15 April 1945 des namiddags omstreeks 5 uur is de Blauwpoortsbrug, een electrisch bewogen basculebrug met een vrije doorvaart van 7 m en een breedte tusschen de leuningën van 10 m, door de Duitsche weermacht opgeblazen.

De brug is opgeblazen in half geopenden stand, waarbij de klap met de voorkant in het water viel en met het achtereinde schuin omhoog tegen de kelder kwam te staan. De springlading is waarschijnlijk aangebracht onder de hoofdliggers ter plaatse van de achterhar, daar deze hier zijn gebroken. De kelder is waterdicht gebleven en slechts weinig beschadigd. De Klap, waarvan het achtereinde nog eenige meters boven het dek van de kelder uitstak, is later door de Canadeesche militairen door 2 springladingen verder opgeruimd. De rest van de klap ligt thans in de doorvaartopening bijna geheel onder water. Een geladen praam en een leeg schip van ongeveer 40 ton kan thans nog passeeren.

Na de vernieling van de brug is nog de brugwachterswoning door de Duitschers na het laten springen van de brug in brand gestoken.

Door de explosie van de brug zijn ongeveer 350 woningen min of meer beschadigd. De grootste beschadiging der woningen bestaat uit het verlies van dakpannen en gebroken glasruiten. Geheele dakvlakken moeten opnieuw gedekt worden. Het aantal gebroken en ontbrekende dakpannen bedraagt ongeveer 7000 stuks. De daken zijn door de gezamenlijke timmerlieden hier ter plaatse reeds hersteld. De schade aan gebroken glasruiten is ongeveer 1600 m² glas, waarbij vele houten ramen ook geheel vernield zijn, doordat vele roeden, onderdorpels en verbindingen van onderdorpels met stijlen zijn gebroken of vernield. Er wordt door de timmerlieden en schilders met man en macht gewerkt om de bewoners, die geheel of bijna geheel in een verduisterd woon- of slaapvertrek moeten wonen, zoo spoedig mogelijk een raam per vertrek van glas te voorzien.

Waren de vorige week alle timmerlieden bezig de daken te herstellen en voor de kapotte ramen karton, noodramen of ander materiaal aan te brengen, vanaf gister zijn wij begonnen de brug uit de doorvaartopening te verwijderen. Hiervoor wordt gebruikt een 3 tons lier en 2 wessontakels van elk 3 ton. Vermoedelijk is dit materiaal te licht en spelen wij het zoo niet klaar.

Zondagmiddag, na het laten springen van de brug, heb ik met burgemeester De Jong de maatregelen besproken, die genomen moesten worden om de menschen, die buiten de Blauwpoortsbrug wonen of van buiten hierlans in de stad komen, verbinding te geven met de stad. Hiervoor is Maandagmorgen 16 April, omstreeks 9 uur een boot in de nabijheid van de brug schuin in de vaart gelegd en met loopplanken verbinding met de wal gegeven, zoodat de voetgangers konden passeeren. Inmiddels hadden wij de beschikking gekregen over 4 platen lang 9 m, zwaar 15 x 20 cm, waarmee wij een voetbrug over de doorvaartopening van de brug hebben gemaakt. Deze was omstreeks 10 uur gereed. Tevens zouden wij beginnen met het maken van een noodbrug voor licht verkeer, toen ons werd medegedeeld, dat de Canadeesche engeneers des middags een zouden maken voor alle verkeer. Deze brug ligt thans nog, doch wij vermoeden, dat deze binnen korten tijd door het Canadeesche leger weer zal worden weggenomen.

Een brug voor zwaar verkeer is daar wel noodzakelijk, omdat deze brug, nu de Rijksweg om Bolsward nog niet gereed is, ligt in de weg Afsluitdijk-Heerenveen.

Dit vraagstuk moet zoo spoedig mogelijk worden opgelost. Voldoende materiaal hiervoor is niet ter plaatse. Ook dient in het belang van de scheepvaart deze brug beweegbaar te zijn, terwijl overwogen moet worden of deze brug ook direct dienstbaar kan worden gemaakt voor trambrug voor doorverbinding van de tram met de Hollandiafabriek, Witmarsum, Arum en Harlingen.

De Gemeente-architect,

GARNIZOENS COMMANDANT
LEEWARDEN.

Leeuwarden, 14 October 1946.

Uw brief van 20 September 1946, no. 1727 kreeg ik ter
inzage.

Ik moge U beleefd opmerken, dat uitdrukkingen voor-
komende in deze brief als "De N.B.S. veroorloofde zich echter
toen alles " bij mij niet een vruchtbare basis voor gedachtenwisse-
ling vormen. Ook ben ik er van overtuigd, dat dergelijke zinsneden
ontsnapt zijn aan de aandacht van de ondertekenaar de burgemeester
Humalda. Ik neem daarom aan, dat deze komen van iemand die door deze
uitdrukkingen de werkelijke toedracht van de zaak wil verdoezelen.

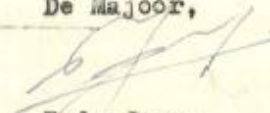
Ter zake het volgende ; De inlichtingen die ik heb
gegeven zijn :

1. Als Districtscommandant IV verklaarde ik, dat wij nooit een autobus
hebben gebruikt of in bezit hebben gehad.
2. Voor het vervoer van N.B.S.'ers eventueel gedetineerden , hebben
wij nooit een autobus gehuurd.
3. Van het ongeval is officieel nooit iets ter mijner kennis gebracht.

Ondanks het feit dat, Warns wel degelijk in mijn district
lag heb ik dus niets met de zaak te maken.

Dat de officieuze lezing van deze zaak enigszins anders
ligt dan in Uw schrijven staat vermeld, is een zaak van publieke
opinie en niet van mij.

De Majoor,

B. de Jong,
Garnizoenscommandant
LEEWARDEN.

Aan: Den Heer Burgemeester H.O.N.
i.a.a. Afw. Bureau N.B.S.
LEEWARDEN.

Hemelumer Oldeferd en Noordwolde, Gemeentebestuur 1923-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
048	Stukken houdende informatie over gevonden, gesneuvelde en begraven militairen, 1940-1945.
049	Stukken waaronder processen verbaal inzake personen die door geweld om het leven zijn gekomen, 1944-1952.
053	Stukken betreffende het beheren, adopteren en onderhouden van militaire oorlogsgraven uit 1 ^e en 2 ^e Wereldoorlog, met gegevens van begravenen, 1945-1964.
172	Stukken betreffende het vorderen c.q. inleveren van radiotoestellen, 1943-1948.
262	Processen-verbaal van de verkiezing van een tijdelijke gemeenteraad, 1945.
334	Stukken betreffende het herstellen van door oorlogshandelingen toegebrachte schade en aanbrengen latere verbeteringen aan de brug Galamadammen te Koudum, 1945-1956.
340	Stukken betreffende het plaatsen van een hulpbrug en het herstellen van schades aan de brug te Warns, 1945-1948.
371	Stukken betreffende het behandelen van verzoeken tot het opruimen van vliegtuigwrakken in weiland en IJsselmeer, 1945-1950.
404*	Stukken betreffende de aanmelding bij en het functioneren van de vrijwillige arbeidsdienstplicht, 1940-1947.
525	Stukken betreffende de vordering, aankoop en herstellen van (kerk)klokken, 1940 -1963.
545	Stukken betreffende het organiseren van 4 mei herdenkingen en Bevrijdingsdagen, 1960-1980.
715	Stukken betreffende het doen van aangifte van oorlogsschade en het verkrijgen van financiële bijdragen voor herstel van schade aan gemeente-eigendommen, 1945-1953.
843	Lijsten van verzetsstrijders en oorlogsslachtoffers en in Indonesië gesneuvelde militairen alsmede het aanbrengen van een gedenkplaat voor gevallen in het gemeentehuis, 1969-1970. N.B. Bevat tevens beknopte informatie over lotgevallen.
941	Instructie voor de ambtenaren in tijden van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden met betrekking tot het in veiligheid brengen van gelden en archieven, 1940.

- 1259 Publicaties en afkondigingen, pamfletten van de 2^e wereldoorlog, 1940-1945.
- 1260 Instructie voor het bewaken van het gemeentehuis en aanstelling van personeel voor de bewakingsdienst alsmede het opheffen van de bewakingsdienst, 1944.
- 1261 Stukken betreffende het in hechtenis nemen van Nederlanders, 1943-1945.
- 1262* Stukken betreffende het nemen van maatregelen ten opzichte van politiek onbetrouwbare elementen (politieke delinquenten) alsmede rechtsherstel en beheer van vijandelijk vermogen(landverraders), 1945-1947.
- 1263 Stukken betreffende het vorderen van rijwielen, 1940-1945.
- 1264 Stukken betreffende de vordering van metalen, 1941-1942.
- 1265 Stukken betreffende de vordering van paarden, 1940-1947.
- 1266 Stukken betreffende het vorderen van motorvoertuigen, 1940-1948.
- 1267 Stukken betreffende de houding van de bevolking tegenover de Duitse Overheid, het tegengaan van sabotageplannen en bewaken van objecten, 1940-1945.
- 1268* Stukken betreffende de registratie van vluchtelingen tijdens de 2^e wereldoorlog, 1940-1945.
N.B. Betreft voornamelijk vluchtelingen uit Den Helder.
- 1269 Stukken betreffende vorderingen door de Duitse Weermacht (in algemene zin) en vergoedingen c.q. schadeloosstelling voor geleverde R-verrichtingen, 1940-1947.

GEMEENTE

HENNAARDERADEEL

No. 1.865.28.

Onderwerp:
Vordering klokken.

A a n

de Kerkvoogdij der Ned.Herv.Gem. Wommels,
Kubaard, Waaxens, Hidaard, Lutkewierum,
Oosterend, Edens, Spannum, Welerijp en
Baijum, het R.K.Kerxbestuur te Roodhuis.

Van Hand Schied
WOMMELS, 23 December 19 42.

Door dezen stel ik U er mede in kennis, dat zeer binnenkort tot vordering van de klokken in deze gemeente, met uitzondering van de z.g. M-klokken, zal worden overgegaan.

Hierbij vestig ik er Uwe aandacht op, dat U in den ruimsten zin des woords Uwe medewerking zult moeten verleenen aan den aannemer en zijn staf, die, in opdracht van de Duitse autoriteiten, met het afnemen van deze klokken belast is. Tegenwerking, in welken vorm ook, zou voor de betrokken kerkbesturen de ernstigste moeilijkheden met zich meebrengen.

Ten opzichte van de klokken, die gevorderd worden, is het van belang op de klokken zelf met witte verf een opschrift te plaatsen, waaruit blijkt, tot welken toren zij behooren.

Het ligt n.l. in de bedoeling alle gevorderde klokken naar een opslag te brengen, vanwaar ze succesievelijk zullen worden weggehaald om versmolten te worden. Blijkt het nu, dat alle klokken niet gebruikt behoeven te worden dan zullen de gespaarde (dan de meest belangrijke klokken) weer worden teruggebracht naar de plaatsen waar ze behooren.

coll. *MB*

De Burgemeester van HENNAARDERADEEL,

Hennaarderadeel Gemeentebestuur 1921-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
33	Bekendmakingen van de burgemeester vanwege militair gezag, 1941-1954, 1958-1963.
295-297	Voorschriften en circulaires betreffende maatregelen in verband met de openbare orde, veiligheid en oorlog (s)(dreiging), 1932-1944.
298	Stukken betreffende de bescherming tegen luchtaanvallen en luchtbeschermingsdienst, 1936-1939.
299	Stukken betreffende het regelen van de zomertijd, door het ministerie, resp. het departement van Binnenlandse Zaken, 1940.
300-301	Voorschriften, door de bezetter afgekondigd, 1940.
302	Stukken betreffende de bewegingsvrijheid van en het houden van toespraken door de burgemeester in oorlogstijd, 1940.
303	Stukken betreffende de openbare verlichting in oorlogstijd, 1940.
477	K. van der Vlis, 1942-1944
478	S.A. de Jong, 1944-1946, waarnemend burgemeester
479	J. van Hout, 1945-1947
497	Stukken betreffende de schadeloosstelling van ontslagen ambtenaren in het kader van de Wet op het Rechtsherstel Overheidspersoneel en toekenning van een onderduikers salaris.
498	Stukken betreffende de instelling van een adviescommissie voor zuivering van het gemeentepersoneel en uitvoering van haar werkzaamheden op grond van het Zuiveringsbesluit, 1945.
730	Bevelschriften en mededelingen van de regering (regeringstelegrammen) en Commissaris van Rijkspolitie aan de burgemeester, 1940-1944.
731-732	Stukken betreffende vorderingen ten behoeve van de Duitse weermacht en civiele Duitse organen (zgn. R-verrichtingen), 1940-1951.
733	Reçu's van mededelingen van de Commissaris van Rijkspolitie aan de burgemeester over georganiseerde vergaderingen en bijeenkomsten in de gemeente, 1941-1942.
734	Processen-verbaal en (maand)rapporten van de politie die verband houden met overtredingen van maatregelen tijdens de bezetting, 1941-1944.

- 735 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen over en het oprichten en ontbinden van verenigingen, 1941-1961.
- 736 Circulaires over handhaving van de openbare orde en voorkoming van sabotagehandelingen, 1941-1945.
- 737 Processen-verbaal van het aantreffen van bommen en afgeworpen voorwerpen door vliegtuigen, 1941-1944.
- 738 Proces-verbaal van een overval op het distributiekantoor te Wommels op 23 oktober 1942 en rapporten van inbraak en diefstal, 1942.
- 739 Rapporten van de politie over een onderzoek naar vergaderlokaliteiten in verband met het aanbrengen van bordjes "Voor Joden Verboden", 1942.
- 740 Rapport van de agent Distributiedienst over de wijze van uitreiking van distributiebonnen, 1942.
- 741 Stukken betreffende de bewaking van het gemeentehuis in verband met de opslag van ingeleverde radiotoestellen en de bewaking van het distributiekantoor 1943-1948.
- 742 Stukken betreffende het inleveren van en de teruggave van verbeurdverklarde radiotoestellen 1943-1947.
- 743 Ambtelijke notitie over de bewaking van de spoorlijn Harlingen – Leeuwarden als strafmaatregel in verband met een sabotage handeling bij de spoorburg te Welsrijp, 1944.
- 744 Verordening voor de beperking van het verbruik van leidingwater in buitengewone omstandigheden. Het zogenaamde schrobverbod, en het besluit tot intrekking van de verordening, 1944-1945.
- 745 Brief van de gewestelijk politiepresident van 18 augustus 1944 waarin om inlichtingen wordt gevraagd over de aanwezigheid van woonwagens; met antwoordbrief, 1944.
- 746* Stukken betreffende de instelling van een commissie van onderzoek ten behoeve de zuivering van het politiepersoneel en uitvoering van haar werkzaamheden op grond van het Zuiveringsbesluit en onderzoek naar de gedragingen van politiepersoneel 1945-1948.
- 747 Verordening regelende de verplichting tot aangifte van repatrieerenden; met bijlagen.
- 748 Dossier inzake de vaststelling van een verordening op het vervoer van meubilaire goederen afkomstig van landsverraderlijke personen, 1945-1946.

- 749* Stukken betreffende het nemen van maatregelen tegen en de arrestatie of plaatsing onder huisarrest van landsverraderlijke personen en het aanstellen van beheerders over vijandelijk en landsverraderlijk vermogen, 1945-1947.
- 750 Register van inbezitneming, beheer en bewaring van roerende goederen van vijandelijke onderdanen.
- 751 Rapporten van de wachtmeester van de rijkspolitie over de arrestatie van personen en gemeenteambtenaren en over uitgevoerde razzia's door de "Sicherheitspolizei", 1944-1946.
- 794 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen en verklaringen over overleden, vermiste of gesneuvelde militaire- en burgerpersonen 1943-1952.
- 872-874 Stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, 1941-1949.
- 961 Stukken betreffende het herplanten van bomen en heesters die ten gevolge de bezettingsjaren in verband met brandstoffen nood door de burgerbevolking zijn geveld, 1946-1953.
- 1077* Stukken betreffende de opvang van kinderen van door oorlogshandelingen getroffen gebieden en de hongerwinter 1941-1945.
- 1078* Stukken betreffende het verstrekken van vergoedingen aan verzorgers van kinderen van geïnterneerde ouders 1945-1946.
- 1086-1087 Stukken betreffende de actie winterhulp Nederland, 1940-1942.
- 1211 Stukken betreffende oorlogsgedenktekens in de gemeente, 1945-1949. 1969-1970.
- 1244 Stukken betreffende de organisatie van activiteiten ten behoeve van de dodenherdenking en viering Bevrijdingsdag op 4 en 5 mei, 1940, 1945-1958, 1969-1972, 1979-1983.

Onderwerp:
Onderzoek vergader-
lokaliteiten i.v.m.
bordje „Voor joden
verboden.“

R A P P O R T .

No- //

Ik heb de eer U Edel Achtbare beleefd het na-
volgende te rapporteeren:

In verband met een schrijven van den Heer Procureur-Generaal, Egd. Gewestelijk Directeur van Politie te Leeuwarden d.d. 26 Maart 1942, B.No-343.28/36.1941, betreffende het aanbrengen van kartonnen bordjes met opschrift „Voor joden verboden“, aan vergaderlokalen van Kerkelijke gemeenten, is door mij:

Johannes Klijnstra, brigadier-chefveldwachter der gemeente Hennaarderadeel, ter standplaats Wommels, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, op last van den Heer Burgemeester der gemeente Hennaarderadeel, diensangaande een onderzoek ingesteld in de dorpen Wommels, Kubaard en Waaxens. Bij dit onderzoek is mij gebleken;

dat in de consistarie der Nederlandsch Hervormde Gemeente te Wommels, geen vergaderingen worden gehouden, vallende onder de bepalingen van bovengenoemd schrijven, waarvoor het aanbrengen van bedoeld bord zou worden vereischt.

In de Naal-en breischool te Wommels, welke het eigendom is van de Diaconie der Nederlandsch Hervormde Kerk te Wommels, werden tot heden meerdere vergaderingen gehouden, welke niet vallen onder de uitzonderingsgevallen, genoemd in vermeld schrijven. Ik heb daaromtrent gehoord:

B A U K E S I E P E R D A, van beroep melkcontroleur en wonende te Wommels No-31b, die mij desgevraagd verklaarde;

dat genoemde school vanaf heden voor het houden van vergaderingen zou worden gesloten, omdat in de laatst gehouden kerkeradsvergadering besloten was, het bord met opschrift „Verboden voor joden“, om principieele bezwaren niet te laten aanbrengen.

In het voormalige Evangelisatielokaal, staande te Wommels aan de Hofkamp No-289a, (thans in gebruik als gymnastieklokaal) is het bord door mij aangebracht. Het geven van een vergunning tot het houden van een vergadering in deze lokaliteit, kan dus wat dat betreft zonder bezwaar plaats hebben.

In de consistorie der Gereformeerde Gemeente te Wommels, worden geen vergaderingen gehouden, buiten de vergaderingen welke genoemd worden bij de uitzonderingsgevallen.

In de Oude school te Wommels, staande aan den Bolswarderweg, werden tot heden verschillende vergaderingen gehouden, welke niet vallen onder meergenoemde uitzonderingsgevallen. Deze school is het eigendom van de vereeniging voor Christelijk Nationaal Onderwijs te Wommels. De voorzitter dezer vereeniging, die mij bekende;

J E L L E M I E D E M A, van beroep manufacturier en wonende te Wommels No-118, verklaarde mij daaromtrent desgevraagd;

dat deze lokaliteit vanaf heden zou worden gesloten voor het houden van vergaderingen, omdat in de laatst gehouden vergadering van het bestuur der school besloten was, het bord met opschrift „Voor joden verboden“, om principieele bezwaren aan de Oude school niet te doen aanbrengen.

In de scholen te Wommels worden geen vergaderingen gehouden, met uitzondering van de bestuursvergaderingen der betrokken vereenigingen.

Aan den Heer
Burgemeester der Gemeente
H E N N A A R D E R A D E E L
te
W O M M E L S .

In de consistorie der Nederlandsch Hervormde Gemeente te Kubaard, worden sedert geruimen tijd geen vergaderingen meer gehouden, omdat dit onmogelijk was door de brandstoffenschaarste. Ook andere jaren werden gedurende de zomermaanden geen vergaderingen gehouden, omdat de leden van de verschillende vereenigingen dan geen beschikbare tijd hebben. De president kerkvoogd; L P K E D E J O N G, van beroep winkelier en wonende te Kubaard No-56, daaromtrent gehoord, verklaarde mij desgevraagd; dat ook door de kerkeradsleden der Nederlandsch Hervormde Kerk te Kubaard, het aanbrengen van een bord met opschrift „Voor joden verboden“, om principieele bezwaren zeer zeker zou worden geweigerd. Er was echter daaromtrent nog geen besluit gevallen, omdat er de laatste tijd geen kerkeradsvergadering was gehouden en de consistorie in de eerstvolgende maanden niet als vergaderlokaal zou worden gebruikt, met uitzondering van enkele kerkeradsvergaderingen.

In de school te Kubaard worden geen vergaderingen gehouden. Betreffende de consistorie der Gereformeerde Gemeente te Kubaard is door mij gehoord;

F R E D E R I K H O G E N D O R P, van beroep landarbeider en wonende te Kubaard No-89, die mij desgevraagd verklaarde; dat in genoemde consistorie geen vergaderingen worden gehouden, dan die welke vallen onder de uitzonderingsgevallen. De Gereformeerde gemeente te Kubaard is van zoo geringe sterkte, dat er geen voldoende aantal leden zijn om te komen tot de oprichting van jeugdvereenigingen en dergelijke.

In Waaxens zijn geen vergaderlokalen, met uitzondering van een zoogenaamde kerkekamer, ten huize van den koster J. Windsma, wonende te Waaxens No-9. Deze kerkekamer wordt uitsluitend gebruikt voor het houden van vergaderingen van kerkelijke college's.

Op het houden van clandestiene vergaderingen zal scherp worden toegezien en bij het waarnemen van bijzonderheden zal dit onmiddellijk worden gerapporteerd.

Waarvan door mij, op afgelegden ambtseed is opgemaakt, gesloten en geteekend dit rapport te Wommels op 16 April 1942.

De rapporteur:

was get.

ARBEIDSOVEREENKOMST

Arwallen
15/12/40

Tusschen **Stallinga, Gerben, Hoofd van den Luchtbeschermingsdienst der Gemeente Hindeloopen, werkgever**

daartoe ge machtigd bij besluit van den Secretaris-Generaal, waarnemend Hoofd van het Departement van Binnenlandsche Zaken dd. 7 Nov. 1940, no. 30594, Afd. B.B. (Bureau O.O. en V.)

en

Kuipers, Hessel, geboren 12 December 1879 te Stavoren wonende te **Hindeloopen, arbeider, is het volgende overeengekomen:**

Artikel 1.

De arbeider verbindt zich in dienst van den werkgever hoofd van den Luchtbeschermingsdienst van de Gemeente Hindeloopen als deel van de besetting van de surveillancedienst van de gemeentelijke Luchtbescherming werzaam te zijn en alle werkzaamheden te verrichten, welke hem door of namens den werkgever zullen worden opgedragen en zich daarbij te gedragen naar de voorschriften van orde en veiligheid, welke door of namens den werkgever worden gesteld. Hij verplicht zich den arbeid persoonlijk te verrichten.

Artikel 2.

De werkgever verbindt zich voor dien arbeid het loon uit te betalen, berekend naar 35 ct per uur

Artikel 3.

De overeenkomst wordt aangegaan tot wederopzeggens.

Gedaan en geteekend in tweevoud te

Hindeloopen, den 10 December 1940.

H. Kuipers

Stallinga

Hindeloopen, Gemeentebestuur 1928-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
18	Weekstaten van de veldwachter en politiefunctionarissen, 1940-1942
21	Stukken betreffende het instellen van een tijdelijke gemeenteraad, 1945
23	Stukken betreffende het benoemen en ontslaan van burgemeesters en waarnemend burgemeesters, 1923-1983
68	Stukken betreffende (het instellen van) bewakingsdiensten tegen sabotage, 1943-1944
71	Stukken betreffende het beperken van de vrijheid van vereniging en vergadering waaronder inventarissen van ingeleverde bescheiden van verenigingen, 1940-1945
129	Stukken betreffende in de oorlogsjaren neergestorte vliegtuigen, 1967
176	Stukken betreffende de verdwijning en de reconstructie van het bevolkingsregister van de gemeente, 1945-1948
196	Stukken betreffende c.q. gegevens over (aangespoelde) en begraven (gesneuvelde) militairen, 1940-1964
217*	Processen-verbaal van de Marechaussee en Rijkspolitie betreffende (buitengewone) voorvallen, 1940-1945, 1954-1975.
267	Stukken betreffende het benoemen, ontslaan en bezoldigen van gemeenteveldwachters, 1939-1944
268	Correspondentie, circulaires en dergelijke van de secretaris van de afdeling Hindeloopen van de Friesche Vereniging voor Luchtbescherming over luchtbeschermingsaangelegenheden, 1938-1940
283	Stukken betreffende het vaststellen van voorwaarden voor en het verlenen van vergunningen voor radiodistributie (radio-uitzendingen), 1929-1945
271	Stukken betreffende het vaststellen van de verordening houdende bepalingen in het belang van een juiste verdeling van de beschikbare woonruimte (vordering van woonruimte), 1945
328	Stukken betreffende vorderingen door de Duitse bezetting, 1940-1945
329	Stukken betreffende de vordering van kerkklokken in de bezettingstijd en de latere herplaatsing ervan, 1942-1956
330	Stukken betreffende de organisatie van plechtigheden, feesten en herdenkingen (4 en 5 mei), 1951-1964

- 352 Voorschriften, richtlijnen en circulaire van de Provincie Friesland en het Departement van Binnenlandse Zaken aangaande politie-aangelegenheden, 1933-1942
- 469 Inlichtingenbrief van de Burgemeester aan de gewestelijke staf N.B.S, sectie documentatie over graven van geallieerde piloten, het bevolkingsregister en gevallen in de periode 1940-1945, 1945
- 481 Stukken betreffende het functioneren van de Luchtbeschermingsdienst waaronder personele aangelegenheden, 1940-1941

GEMEENTE HINDELOOPEN

Aan
den Heer wnd. Commissaris der Koningin
in de provincie Friesland

te Leeuwarden.

Uw kenmerk

Uw brief van

Ons kenmerk

HINDELOOPEN,

1752

Datum 17 October 1945.

Onderwerp :

Verkiezing tijdelijke
gemeenteraad. Onderzoek
geloofsbrieven.

Bij deze delen wij U mede , dat wij in onze vergade-
ring van 16 dezer hebben besloten als leden van de tijdelijke
gemeenteraad toe te laten :

Andries Bakker te Hindeloopen	A	93
Wiebe de Boer	"	A 77
Sipke Breimer	"	A 3
Hains de Jong	"	B 22
Eeltje Sikkes	"	B 54
Adrianus Walda	"	C 77
Han Zoethout	"	A 13.

Burgemeester en wethouders van Hindeloopen :

Kaen, wnd. burgemeester.

D. Smit, wethouder.

Bijlage(n) :

1.865.234
17611

GEMEENTE IJLST

Aan den heer H. de Jong,
kommis-dienstgeleider der rijksbelastingen
36 Kapelstraat,
S n e e k .

Onderwerp: accijns vernietigde alcohol- IJLST. 5 Juni 1940.
houdende dranken.

Naar aanleiding van uw mondeling verzoek om opgaaf van vernietigde alcoholhoudende dranken in deze gemeente wegens nadering van een vijandelijk leger, kan ik u mededeelen dat in deze gemeente op zaterdag 11 Mei j.l. de navolgende voorraden zijn vernietigd, waarbij ik echter de opmerking maak, dat ik niet absoluut kan instaan voor de juiste hoeveelheden, de volgende cijfers zijn een zoo nauwkeurig mogelijke schatting.

naam en adres van den verkoper:	sterke drank:	buitenl. wijn:	bier:	andere alc.h. dranken:	advocaat
H. v. d. Goot, Begracht 27,	-	36	-	-	1
K. Groenveld, Begracht 87,	-	1.5	-	0.75	-
Jelle Hoomans, Galamagracht 20,	-	11.5	-	1.5	-
E. Kooistra, Stadslaan 13,	-	24.7	-	3.25	-
A. Krijtenburg, Zevenpelsen 16,	-	14.-	-	-	2
A. Postma, Uilenburg 9,	-	1.5	-	-	-
J. Reitsma, Galamagracht 22,	-	30	-	18.5	1.5
H. Schuurmans, Begracht 52,	-	2.5	-	-	1.5
H. Sijbesma, Begracht 18,	-	7	-	-	-
A- Veenstra, Galamagracht 3,	29	-	25 fl.	2	1
wed. H. Zuierveld, Galamagracht 41,	-	5	-	-	0.37

De verschillende cijfers zijn de aantallen liters, met uitzondering van het bier, waarvoor het aantal fleschjes is opgegeven.

De burgemeester van IJlst,

IJlst, Gemeentebestuur, 1934-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
33	Stukken betreffende de niet doorgegangene annexatie door de gemeente Wymbritseradeel; met bijlagen, 1942 – 1943.
473	Stukken betreffende de verkiezing van een tijdelijke gemeenteraad, 1945 – 1947.
482-483	Stukken betreffende de benoeming en het ontslag van de burgemeester, 1933 – 1956.
488	Stukken betreffende de waarneming van het burgemeestersambt, 1932 – 1983.
515	Verordening tot aanwijzing van de ambten en betrekkingen in dienst van de gemeente, welke - met uitsluiting van andere gegadigden - slechts kunnen worden vervuld door militairen of gewezen militairen, die ingevolge een wettelijke regeling aanspraak hebben op benoeming tot ambtenaar in dienst van een der lichamen genoemd in de artikelen 3 en 4 der Pensioenwet 1922 ("capitulantenverordening"), 1936.
516	Instructie voor de secretaris, 1940.
518	Instructie voor het personeel van de secretaris, 1940.
529	Instructie voor de gemeentegeneesheer, tevens belast met de armenpraktijk, 1940.
532	Instructie voor de schoonmaakster van het Stadhuis en de openbare lagere school, 1940.
602	Stukken betreffende de opsporing van oorlogsslachtoffers, 1945 – 1946.
835	Stukken betreffende maatregelen tegen Joden, 1939 – 1941.
836	Stukken betreffende de vernietiging van alcoholhoudende dranken wegens nadering van een vijandelijk leger, 1940 – 1941.
837	Verstreckte inlichtingen omtrent van oorlogsmisdrijven verdachte personen, 1946.
842	Verordening tot het verrichten van persoonlijke diensten als bedoeld in de artikelen 226 en 227 van de gemeentewet in de gemeente (noodkeukens), 1944.
843	Stukken betreffende het exploiteren van een noodkeuken in de gemeente, 1940 – 1945.

- 872 Stukken betreffende het onderhoud van oorlogsgraven op de algemene begraafplaats, 1945 – 1963.
- 931 Brandweerrapporten, 1943 – 1983.
- 1063 Stukken betreffende het vestigen van een noodziekenhuis, 1942.
- 1149a Stukken betreffende het ontwerpen en plaatsen van een oorlogsgedenkraam in het Stadhuis, Galamagracht 49 te IJlst, met bijlagen, 1945 – 1948.
- 1202 Verordening ex. artikel 12 der Oorlogswet betreffende het verrichten van persoonlijke diensten voor hulp bij militaire werkzaamheden tot het herstellen van de schade, aan wegen, bruggen en daarmee verband houdende werken, veroorzaakt door militaire operaties, luchtbombardementen of militaire transporten, 1939.
- 1203 Stukken betreffende de vordering van radiotoestellen, 1941.

GEMEENTE IJ L S T.

Aan de administratie van het
politieblad voor het bevrijde ned.
gebied,
Postbus 55,
NIJMEGEN.

Onderwerp: verzoek om inlichtingen.

IJLST, 30 Mei 1945.

Hierbij verzoek ik u het onderstaande bericht op te willen nemen in het e.k. politie-blad. Hierbij worden ingesloten de foto's van de vermiste personen.

De burgemeester van IJlst,

Op 5 April 1945 zijn in de gemeente IJlst door de S.D. te Sneek gearresteerd JURJEN HOOMANS, geb. 5 April 1913, te Eppinghoven (D.), wonende Uilenburg 44, te IJlst en HENDRIK HUIZINGA, geb. 26 November 1909, te IJlst, wonende Egracht 82, te IJlst. Deze beide personen waren lid van de sabotage-groep van de N.B.S. en zijn waarschijnlijk in die kwaliteit gearresteerd. Na 5 April 1945 is niets meer omtrent hen vernomen.

Het signalement van Hoomans luidt:

lang ongeveer 1.73 meter, blauwe oogen, blond haar, gezet postuur, gekleed in donkerbruine overjas, van binnen met een groote ruit gevoerd, blauw colbertjasje, gestreept overhemd onder witte trui van schapenwol, zwarte sokken met witte onder-einden, lichte pet en klompen.

Het signalement van Huizinga luidt:

lang ongeveer 1.78 meter, grijze oogen, lichtblond haar, gekleed in een donkere jas, manchester broek, donkere alpino-muts, groene trui, gekleurd overhamd, blauwe ondertrui, jaeger onderbroek, en idem hemd, blauwe en zwarte sokken over elkaar aangetrokken, witte klompen met naam - gebrand of analine potlood - "H. Huizinga". Hij was in het bezit van een nikkelen horloge, waaraan bevestigd een stukje visschers-katoen no. 60. Zie fotok in dit blad.

GEMEENTE SNEEK

AAN

1. den heer Secretaris-Generaal van het departement van Binnenlandse Zaken, 's Gravenhage.
2. den heer Staatsraad i.b.d., Commissaris der provincie Friesland Leeuwarden.

Uw nummer

Uw brief van

Ons nummer 1.755(2)

Onderwerp Inhechtenisneming.

SNEEK, 13 Augustus 1942.

Hierbij deel ik U mede, dat door de Duitse politie-instanties alhier in hechtenis is genomen: Jan Bierling, geboren te Groningen op 17 Juli 1895, inspecteur van het lager onderwijs in de inspectie Sneek, wonende alhier, Marktstraat no.22.

Mijnerzijds zijn te dezen aanzien geen stappen ondernomen.

De beweegredenen, welke tot deze arrestatie hebben geleid, zijn mij niet bekend. Zo mogelijk zal ik U hieromtrent nader berichten.

coll.
O.

De Burgemeester van SNEEK,
(get.) Schut.

Bijlagen:

Sneek, Gemeentebestuur 1912-1989

Inventarisnummer	Beschrijving
36	Stukken betreffende het handhaven van de openbare orde, 1941-1945
37	Stukken betreffende de instelling en werkwijze van een bewakingsdienst tegen sabotage, 1943-1944.
38	Verordeningen op de heffing van rechten voor het gebruik van de gemeentelijke aanplak gelegenheden, met stukken betreffende de vaststelling en wijziging ervan, 1933-1948; met hiaten.
116	Circulaires, ontvangen van diverse instanties, betreffende verboden op het dragen van afbeeldingen en het geven van namen van leden van het Koninklijk Huis aan straten, parken en scholen en het gebruik van vlaggen, 1941-1944.
119	Circulaires, ingekomen van diverse instanties, inzake de burgerlijke stand ten aanzien van Duitsers in het bezette Nederlandse gebied, met stukken betreffende de uitvoering ervan, 1941-1944.
125	Stukken betreffende het registreren van in het buitenland overleden ingezetenen van Sneek, 1945-1952.
126	Stukken betreffende door oorlogsgeweld in Nederland overleden ingezetenen van Sneek, 1942-1962; met hiaten.
127*	Stukken betreffende de registratie van vluchtelingen en geëvacueerden, 1940-1945.
132	Stukken betreffende de aanmelding en registratie van Joodse ingezetenen, 1941-1943.
133	Stukken betreffende de inhechtenisneming en internering van ingezetenen door de Duitse autoriteiten, 1940-1944.
134	Stukken betreffende het treffen van beperkende maatregelen door diverse instanties voor Joodse ingezetenen, 1940-1947; met hiaten.
135	Stukken betreffende de registratie van gerepatrieerden uit Duitsland, 1945-1946.
136	Stukken betreffende het verlenen van medewerking aan het "Opduikbureau" van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers, 1945. N.B. Het "Opduikbureau" was een instantie die aan onderduikers een zgn. duikkaart verstrekke, waarmee men zich bij de gemeente van herkomst kon legitimeren en had zitting van 23 april tot en met 2 juni 1945. Totaal meldden zich 1873 personen aan.

- 137 Stukken betreffende de toepassing van het Zuiveringsbesluit 1945 ten aanzien van diverse beroepsgroepen, 1945-1947.
- 138* Stukken betreffende het in beslag nemen en beheren van vermogens, roerende en onroerende zaken van vijanden en landverraders, 1945-1948.
- 139* Stukken betreffende het verlenen van medewerking aan het militair gezag bij de arrestatie, bewaring en vrijlating van politieke gevangenen, 1945-1951; met hiaten.
- 141* Correspondentie met diverse instanties over het verlies van het Nederlandschap door personen die in de Tweede Wereldoorlog met of voor de Duitse bezetters hebben gewerkt of gevochten of in een ander land zijn genaturaliseerd, 1946-1975; met hiaten.
- 146 Stukken betreffende de melding van gesneuvelde geallieerde militairen (feindgefallenen), 1941-1943.
- 147 Stukken betreffende personen die door represaillemaatregelen van de Duitsers zijn omgekomen, 1945-1946.
- 153 Stukken betreffende het bewaken, in opdracht van de Duitse autoriteiten, van openbare en andere gebouwen, 1943-1952.
- 154 Processen-verbaal en overige stukken betreffende diefstal van diverse voorwerpen en goederen, 1942-1948.
- 182 Correspondentie met diverse instanties betreffende het verzorgen van graven van gesneuvelde buitenlandse militairen en oorlogsslachtoffers, 1940-1984; met hiaten.
- 301-302 Stukken betreffende het verlenen van medewerking aan de tewerkstelling in Duitsland van bepaalde beroepsgroepen via de Arbeidsinzet, 1940-1944.
- 312 Stukken betreffende het versterken van het contact tussen het burgerlijk armbestuur enerzijds en Winterhulp Nederland en de Nederlandse Volksdienst anderzijds, 1942-1943.
- 331* Stukken betreffende het opnemen van kinderen uit door oorlogsgeweld getroffen streken (o.a. Rotterdam) in Friese gezinnen, 1940-1947.
- 332 Stukken betreffende het opvangen van oorlogspleegekinderen door Sneker gezinnen, 1945-1946.
- 377-380, 385 Stukken betreffende het vragen aan diverse instanties van vergoeding van schade ontstaan door oorlogsgeweld "bezettingschade", 1940 -1960; met hiaten.
- 378 Stukken betreffende het vragen van schadevergoeding aan het departement van Defensie wegens vernietiging van sterke drank door caféhouders c.a., op aanzegging van de gemeentepolitie bij de nadering van de vijandelijke troepen, 1940-1941.

- 379 Circulaires, ontvangen van diverse instanties, inzake het vergoeden van bezettingsschade, veroorzaakt door de Duitse Weermacht, 1942 -1958; met hiaten.
- 381-382* Stukken betreffende het opnemen en ondersteunen van evacués, 1941-1946.
- 383 Stukken betreffende:
- het instellen van een commissie van voorbereiding voor noodevacuaties en paniekvluchten;
  - het opstellen van een plan voor de noodevacuatie van Sneek;
  - het opstellen van een plan voor de ontvangst en het onderbrengen van noodevacués in Sneek, 1943-1945.
- 384 Stukken betreffende het deelnemen aan de Friese Hulp-Actie West en het opvangen van kinderen uit het westen des lands, 1944-1946.
N.B. De Friese Hulp-Actie West stelde zich ten doel hulp te verlenen, door middel van het inzamelen van voedsel en geld, aan de noodlijdende bevolking van Holland en Utrecht en in het bijzonder aan jonge kinderen, kraamvrouwen, zieken en zwakken van alle gezindten uit de grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Haarlem.
- 385 Circulaires, ontvangen van diverse instanties, inzake het vergoeden van schade, veroorzaakt door geallieerde troepen, 1945 -1956; met hiaten.
- 390 Stukken betreffende de uitvoering van pensioenaanspraken van nabestaanden van overleden militairen, 1940-1946.
- 411 Stukken betreffende het werven van vrijwilligers voor het verrichten van diensten in buitengewone omstandigheden, 1939-1940.
- 427 Stukken betreffende het inrichten van het gebouw voor Christelijke Belangen, de gymnastiekschool aan de Westersingel en de scholen 2 en 4 aan de Priorstraat en het Steenklipplein als noodziekenhuizen voor het opvangen van slachtoffers van mogelijke luchtaanvallen en gasziekten, 1939-1954; met hiaten.
- 428 Stukken betreffende het bemiddelen bij het toekennen van financiële ondersteuning aan gewonde militairen, 1941-1949.
- 429* Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van de Nederlandse Arbeidsdienst, 1941-1944.
- 430 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van het toekennen van kostwinnersvergoedingen aan vrijwilligers bij de Nederlandse Arbeidsdienst, 1941-1943.
- 431* Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van het aanmelden van meisjes als vrijwilligers bij de Nederlandse Arbeidsdienst, 1942-1944.

- 432* Stukken betreffende het verstrekken van gegevens over vrijwilligers bij de Nederlandse Arbeidsdienst. 1942-1944.
- 433-435* Stukken betreffende het uitvoeren van de Regeling arbeidsdienstplicht, 1942-1944.
- 436* Stukken betreffende het uitbrengen van adviezen aan de Nederlandse Arbeidsdienst ten aanzien van het verlenen van uitstel aan arbeidsdienstplichtigen, 1942-1944.
- 484 Stukken betreffende:
 - het uitvoeren van de Verordening van de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied, houdende buitengewone maatregelen voor de kustverdediging (Verordening nr. 100);
 - het op grond van deze verordening afgeven van vaarvergunningen voor het Sneekermeergebied en toestemmingen voor het hebben van buitenboordmotoren, 1941-1945.
 N.B. In eerste instantie viel het Sneekermeer-gebied binnen de werkingssfeer van deze verordening. Dat betekende dat daar geen pleziervaart meer mocht plaatsvinden. Op uitdrukkelijk verzoek van de burgemeester werd de begrenzing versoepeld, op grond van het economisch belang van de watersport voor de stad. Wel werd geëist dat een vergunningstelsel voor de pleziervaart (een zogenaamd zeilreservaat) in het leven werd geroepen en toestemming voor het gebruik van buitenboordmotoren werd verleend. Ook moest een scherp politietoezicht op de uitvoering worden uitgeoefend.
- 485 Stukken betreffende het uitvoeren van diverse voorschriften op het gebied van militaire zaken en defensie, 1938-1979; met hiaten.
- 487 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van (vijandelijke) vliegtuigen die hier een noodlanding hebben gemaakt of zijn neergestort, 1927-1946; met hiaten.
- 488 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van oorlogsbuit "war-material", 1945-1948.
- 489 Stukken betreffende het declareren van kosten, gemaakt tijdens het afvoeren van Duitse krijgsgevangenen, 1945-1947.
 N.B. Na de bevrijding werden Duitse krijgsgevangenen uit de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht te voet teruggevoerd naar Duitsland. Zij kwamen daarbij ook door Sneek, waar aan de Leeuwarderweg een kamp was ingericht, waar werd overnacht. Het bewaken van de gevangenen was in geallieerde handen. De Sneker politie moest zorgen dat de bevolking van de straat werd gehouden als de colonnes gevangene aankwamen. Zij was hierop niet berekend, zodat tijdelijk extra politiepersoneel moest worden aangetrokken. De gemeente declareerde de kosten hiervan bij verschillende ministeries, maar kreeg nul op het rekest en bleef dus met een schadepost zitten.

- 615 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van het transporteren en voorleiden van gevangenen en arrestanten, 1942-1945.
- 616* Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van de afgifte van strafbeschikkingen en politie-waarschuwingen, waarvan de bevoegdheid werd overgedragen aan het hoofd van de plaatselijke politie, 1942-1949; met hiaten.
- 617* Stukken betreffende het adviseren en rapporteren aan gerechtelijke instanties omtrent verzoeken om gratie, 1917-1984; met hiaten.
- 626-628 Stukken betreffende de uitvoering van mobilisatievoorschriften, etc. 1939-1941.
626 1939-1940 aanschrijvingen van niet opgekomen of niet van verlof teruggekeerde dienstplichtigen
627 1939-1940 oproepingen voor mobilisatie van dienstplichtigen en mobilisatievoorschriften
628 1940-1941 voorschriften voor militairen, demobilisatie en terugkeer van (gewonde) soldaten.
- 629 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van het ondersteunen van gezinsleden van vrijwilligers bij de Waffen S.S., de N.S.K.K. en de Landwacht Nederland, 1941-1945.
- 630-631 Verordening, vastgesteld door de Opperbevelhebber van land- en zeemacht, betreffende het verrichten van persoonlijke diensten voor hulp bij militaire werkzaamheden tot het herstellen van schade aan wegen, bruggen en daarmee verband houdende werken, veroorzaakt door militaire operaties, luchtbombardementen of militaire transporten, met stukken betreffende de uitvoering ervan, 1939-1945.
- 632 Stukken betreffende het vorderen van materiaal en dieren ingevolge de Inkwartieringswet en het vaststellen van de vergoeding daarvoor, 1916-1919, 1940-1946.
- 633-634 Stukken betreffende het uitvoeren van voorschriften ten aanzien van leveringen aan en verrichtingen voor de Duitse weermacht en de vergoeding daarvoor (R-verrichtingen), 1940-1946.
- 635 Correspondentie met de Rijksoverheid en de provincie omtrent de vordering van gebouwen in oorlogstijd, 1950-1982; met hiaten.
- 636 Stukken betreffende het informeren van nagelaten betrekkingen omtrent het overlijden van dienstplichtigen, 1940-1954; met hiaten.
- 637 Stukken betreffende het uitreiken van oorlogsonderscheidingen, 1948-1990; met hiaten.
- 639 Circulaires, ingekomen van diverse instanties, inzake het inschakelen van de schooljeugd bij het binnenhalen van de oogst en het verzamelen van bosvruchten, 1942-1944.

- 640 Circulaires, ingekomen van diverse instanties, inzake het sluiten van niet meer noodzakelijke bedrijven en het verbieden van het bezorgen van waren, 1943.
- 641 Stukken betreffende het verlenen van ontheffingen van de verplichting niet meer noodzakelijke bedrijven te sluiten en van het verbod op het bezorgen van waren, 1943-1944.
- 960 Stukken betreffende het betrekken van maaltijden van de Centrale Keuken te Leeuwarden ter verstrekking aan de ingezetenen, 1940-1946.
- 982 Verordening op de heffing en invordering van leges op bouwvergunningen, met stukken betreffende de vaststelling en wijziging ervan, 1940-1941.
- 1432 Stukken betreffende de vordering van woonruimte voor oorlogsslachtoffers, 1942-1947.
- 1445 Stukken betreffende het aanvragen van rijkssubsidie in de kosten van herbepanting van houtopstanden en plantsoenen, vernield door houtdiefstallen tijdens de oorlogsjaren, 1945-1953; met hiaten; met tekeningen.
- 1584 Stukken betreffende het in ontvangst nemen en opslaan van verbeurdverklaarde radiotoestellen, 1943-1952; met hiaten
- 1612 Circulaires, ingekomen van diverse departementen, inzake het treffen van verkeersmaatregelen, het vaststellen van spertijden en het verlenen van ontheffingen daarvan en het afgeven van reispassen, 1940-1945.
- 1625 Arbeidsovereenkomstenbesluit voor het personeel van de vaste kern van de luchtbeschermingsdienst, met stukken betreffende de vaststelling en de aanvulling ervan, 1941-1942.
- 2046 Stukken betreffende de distributie van brandstoffen, 1940-1954; met hiaten.
- 2047 Verordening regelende de aflevering van klompen door de kleinhandel in de gemeente, met stukken betreffende de vaststelling, uitvoering en intrekking ervan, 1942-1947.
- 2048 Stukken betreffende het exploiteren van noodkeukens, 1944-1947.
- 2049 Stukken betreffende de distributie van levensmiddelen, 1940-1946.
- 2077 Stukken betreffende het verstrekken van gegevens aan het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming over Volksduitse kinderen die gemeentelijke onderwijsinrichtingen bezoeken, 1941.
- 2078 Stukken betreffende het, op bevel van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, verwijderen van Joodse leerlingen van gemeentelijke onderwijsinrichtingen, 1941-1942.

- 2080 Stukken betreffende het voor bepaalde tijden sluiten van gemeentelijke onderwijsinrichtingen in verband met de brandstofschaarste, 1942-1946.
- 2521 Stukken betreffende de vordering door de Duitse Weermacht van klokken uit Sneker kerkgebouwen en pogingen om deze klokken terug te krijgen en de schade te verhalen bij het Rijk 1939-1979; met hiaten.
- 2524 Stukken betreffende het verlenen van medewerking aan het vestigen van een recht van opstal op een gedeelte grond bij de Martinikerk, kadastraal bekend sectie B, nr. 3617, voor de plaatsing van een gedenksteen aan oorlog en bevrijding, 1945 -1970; met 1 tekening.
- 2525 Stukken betreffende het aanbrengen en wijzigen van een gedenksteen voor het pand Wijde Burgstraat 5 ter nagedachtenis aan de Joodse gemeenschap, 1970-1985; met hiaten; met tekeningen. N.B. Tot 1945 was is het pand Wijde Burgstraat 5 de Joodse synagoge gevestigd.
- 2557 Stukken betreffende het instellen van een commissie van advies voor sport- en speelterreinen en het benoemen van de leden van deze commissie,1943-1944.
N.B. Deze commissie werd ingesteld met de opdracht advies uit te brengen over de behoefte aan sport- en speelterreinen in de gemeente en over de wijze waarop in die behoefte kon worden voorzien.
- 2669 Stukken betreffende de bebouwing van het Waagplein, ter vervanging van het door oorlogsgeweld verwoeste waaggebouw, 1945-1980; met hiaten; met tekeningen.
- 2773 Stukken betreffende de staat van oorlog en beleg, 1945 -1985; met hiaten.
- 2803 Stukken betreffende de inrichting van het gemeentebestuur tijdens de Tweede Wereldoorlog, 1940-1947.
- 2804 Stukken betreffende de ontheffing van Joods personeel uit de waarneming van functies, 1941
- 2827 Stukken betreffende de uitsluiting van personen van het raadslidmaatschap, 1939 -1940.
- 2845 Stukken betreffende de organisatie van openbare nutsbedrijven, 1941-1944; met hiaten.
- 3087 Voorschriften, ontvangen van diverse instanties, voor het personeel van de (vrijwillige) hulppolitie, 1941 -1946; met hiaten.

- 3089 Stukken betreffende het verrekenen met diverse gemeenten van salaris-kosten van tijdelijk bij de gemeentepolitie ingedeelde politieambtenaren, 1945-1951; met hiaten.
N.B. Tijdens de oorlog waren er in Sneek politieambtenaren uit andere gemeenten ondergedoken. Na de bevrijding waren zij tijdelijk bij de gemeentepolitie werkzaam om orde op zaken te stellen. Na terugkeer naar hun standplaats werden hun salariskosten verrekend.
- 3170-3171 Stukken betreffende het organiseren van de werkzaamheden van de distributiedienst, 1939-1950; met 1 tekening.
- 3178* Stukken betreffende het toekennen aan personeelsleden van de distributiedienst van een schadeloosstelling als bedoeld in de Wet rechtsherstel overheidspersoneel 1946, 1947 -1953; met hiaten.
- 3365 Stukken betreffende de positie van Joods gemeentepersoneel, 1940 -1943.
- 3373 Instructie voor de ambtenaren in dienst der gemeente Sneek in tijden van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden met betrekking tot het in veiligheid brengen van gelden en archieven, met stukken betreffende de vaststelling ervan, 1940.
- 3378 Stukken betreffende het verstrekken van opgaven aan het gemeentelijk Arbeidsbureau van gemeentepersoneel voor tewerkstelling in Duitsland, 1942 -1944.
- 3381 Stukken betreffende de zuivering van het gemeentepersoneel, 1945 -1946.
- 3383 Stukken betreffende de uitvoering van de arbeidsdienstplicht voor het gemeentepersoneel, 1941 -1944.
- 3384 Circulaires, ingekomen van diverse instanties, inzake de arbeidsdienstplicht voor het gemeentepersoneel, 1942 -1943.
- 3388* Stukken betreffende het verbod aan gemeentepersoneel lid te mogen zijn van bepaalde politieke groeperingen en bewegingen, 1933 -1953; met hiaten.
- 3389* Stukken betreffende verboden en toegestane nevenbetrekkingen voor gemeentepersoneel, 1941-1969; met hiaten.
- 3811* Stukken betreffende het tewerkstellen van gemeentepersoneel bij de arbeidsinzet en de financiële afwikkeling ervan, 1943 -1947.
- 3812 Stukken betreffende de aanmelding en terugvoering in krijgsgevangenschap van gemeentepersoneel, 1943.
- 3888 Rapport van een door de minister van Binnenlandse Zaken ingestelde commissie inzake de taak en de werkwijze van de Nederlandse Vereniging voor luchtbescherming, 1939.

- 3889 Stukken betreffende het opstellen van een luchtbeschermingsplan, 1939.
- 3891 Stukken betreffende het opnemen van het personeel en het materieel van de luchtbeschermingsbrandweer in de gemeentelijke brandweer, 1940.
- 3892 Stukken betreffende het aanschaffen van materiaal voor de luchtbeschermingsdienst, 1937-1979; met hiaten.
- 3893 Stukken betreffende het beschermen van openbare gebouwen en bedrijfsgebouwen tegen luchtaanvallen, 1939-1943.
- 3894, 3900 Stukken betreffende het uitvoeren van verduisteringsvoorschriften, 1940-1946.
- 3895 Stukken betreffende het organiseren van luchtbeschermingstentoonstellingen, 1939-1945.
- 3896 Stukken betreffende het inrichten van een hulppost voor vee, dat door luchtaanvallen gewond is geraakt, 1938-1944.
- 3897 Stukken betreffende het oprichten van een plaatselijke afdeling van de Friese Vereniging voor luchtbescherming, 1937-1940.
- 3898 Voorschriften ten aanzien het melden van door Engelse oorlogsvliegtuigen afgeworpen Projectielen, 1940-1943.
- 3899 Circulaires, ingekomen van diverse instanties, met richtlijnen voor verlichtingsapparatuur in het kader van de verduistering, 1940-1941.
- 3902 Stukken betreffende de "vordering" aan diverse personen voor het verrichten van diensten ten behoeve van de gemeentelijke luchtbescherming, 1942-1944.
- 3903 Stukken betreffende het alarmeren van de burgerbevolking bij luchtaanvallen door sirenes en het aanschaffen van een sirene-installatie, 1940-1947.
- 3905-3910 Circulaires, ingekomen van divers instanties, met aanwijzingen en richtlijnen voor de luchtbeschermingsdienst, 1927-1946; met hiaten.
- 5844 Stukken betreffende het aanstellen en ontslaan van bezoldigde en onbezoldigde buitengewone en tijdelijke agenten van gemeentepolitie, 1939-1941.

DER REICHSKOMMISSAR
FÜR DIE BESETZTEN NIEDERLANDISCHEN GEBIETE

DER BEAUFTRAGTE
FÜR DIE PROVINZ FRIESLAND
Referat soziale Fragen.
G/Se.

LEEWARDEN, den 10. September 1942.

INGEKOMEN SNEEK
den 10. SEP. 1942
Nr 1.755(3)

An den Herrn
Bürgermeister,
S n e e k . . .

Die Wohnung des Juden Salomon Velleman, Sneek, Priorstr. 51, kann von Ihnen geräumt werden. Das Gesamt mobiliar, Hausrat, Textilwaren, Schuhwaren usw. ist listenmässig aufzuführen und in dreifacher Ausfertigung nach hier zu geben. Die Räumung muss polizeilich erfolgen. Das gesamte Inventar muss in einer Kammer bzw. auf dem Boden des Hauses zur Aufbewahrung kommen. Die Räume sind unter Verschluss zu halten bzw. zu versiegeln, sodass Fremden der Zutritt nicht möglich ist. Wann mit dem Abtransport des Inventars zu rechnen ist, ist unbekannt. Sie erhalten jedenfalls früh genug Bescheid.

Ich bin damit einverstanden, wenn die Polizei mit der Arbeit beauftragt wird.

J.A.

Handwritten notes:
Komm. Betr. S
CIP K+t
Offizier:
Lea M. Comm. n. P. 16
Signature:
Munn

Handwritten:
Brief

GEMEENTE

STAVEREN

No. -1.755.

Betreft:
Ausweise.

STAVEREN, 5 Januar 1944.-

Antwoord op brief van

bijl. 5.

Ich habe die Ehre Ihnen an zu bieten zwei Sonderausweise infolge Par.4 der Verordnung nr.188 des Reichskommissars für die besetzten niederländischen Gebiete, aufgenommen in den Verordnungsblatt nr.33 dd.26-10-40, für die Herrn Dijke Bandstra und Rinke Smits, Fischhändler und wohnhaft in dieser Gemeinde.

Obengenannte Bittsteller werden den Ausweis nur selten und dann noch ausschliesslich im Interesse des Betriebes gebrauchen und nicht öfters als notwendig.

Ich möge vorschlagen die beigefugten Ausweise von einem Sichtvermerk zu versehen, wosch ich diese gerne zurückerhielt.

Der Bürgermeister von STAVEREN,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Dijkstra', with a date '1/4/44' written below it.

N.B. Ich möge Ihnen versuchen begehende Erlaubnis für den Kraftwagen, B 13035, zu verlängern.

AAN
den Herrn Beauftragten des
Reichskommissars für die Provinz Friesland
in
LEEUWARDEN.-

Stavoren, Gemeentebestuur 1932-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
007*	Stukken betreffende de opgave en registratie van evacuees en gerepatrieerden, 1942-1945.
017	Stukken betreffende het beheer van oorlogsgraven, gegevens over oorlogsslachtoffers en samenstelling van het plaatselijk oorlogscomit�, 1940-1955.
041	Stukken betreffende het vaststellen van een gemeentelijk Luchtbeschermingsplan, 1937-1938.
042	Stukken betreffende de organisatie en het functioneren van de Luchtbeschermingsdienst, 1935-1948.
053	Stukken betreffende het herstel van de Koebrug als gevolg van oorlogsschade, 1945-1954.
055	Stukken betreffende het verlenen van vergunningen voor het verblijf in de open lucht tussen 0.00 uur en 4.00 uur, 1940-1945.
072	Stukken betreffende het inleveren van radiotoestellen, 1940-1952 N.B. Bevat onder andere een verordening tegen onjuiste berichten.
078	Stukken betreffende een opgave van Weermachtswerkers, 1945.
082*	Stukken betreffende het aanmelden voor en de inzet voor de Nederlandsche Arbeidsdienst, 1941-1946.
089	Stukken betreffende de distributie van groenten, brandstoffen en klompen alsmede de verdere uitvoering van de distributie, 1941-1947.
104	Stukken betreffende het verlenen van een financiële vergoeding voor de verzorging van oorlogsslachtoffers, 1944-1952.
122	Stukken betreffende de organisatie van plechtigheden, feesten, jubilea en herdenkingen (4 herdenkingen en 5 mei vieringen), 1946-1957.
128	Stukken betreffende de mobilisatie en het oproepen van buitengewoon dienstplichtigen, 1939. N.B. Bevat diverse aanplakbiljetten.
129	Stukken betreffende vergoedingen voor de zogenaamde R-verrichtingen, 1940-1944.
131	Stukken betreffende vorderingen van diverse goederen, 1939-1953.

132	Stukken betreffende de vordering van paarden, 1922-1945.
133	Stukken betreffende de inkwartieringen van weermacht soldaten, 1940-1952.
137	Processenverbaal van de politie, 1940-1946.
152	Stukken betreffende het beheer van vijandelijke vermogens, 1945.
157	Stukken betreffende de instelling van een zuiveringscommissie voor het gemeentepersoneel, 1945-1946.
162	Stukken betreffende de aanschaf van kleding en overige benodigdheden en hulpmiddelen voor de gemeenteveldwachter, 1942-1945.
164	Stukken betreffende het ontslag van onbezoldigde gemeenteveldwachters, 1941.
167	Stukken betreffende de plaatsing van overheidspersoneel in Duitsland, 1942-1943.
171	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van P. Focken als burgemeester en gemeentesecretaris, 1944-1956.
173	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van P.W. ter Haar als burgemeester, 1939-1942.
174	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van S.M. van Haersma Buma als burgemeester en gemeentesecretaris, 1930-1942.
178	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van K. Olij als waarnemend burgemeester, 1945-1946.
184	Ariërverklaringen van diverse medewerkers, 1940 N.B. De ariërverklaring was een verklaring die van mensen in bepaalde functies geëist werd in de Tweede Wereldoorlog, waarin iemand moest verklaren geen Jood te zijn.
197	Stukken betreffende de gevoerde correspondentie over een uitkering op grond van de regeling hulpverlening oorlogsslachtoffers, 1944-1965.
218	Verklaringen van overlijden, 1940-1945.
225*	Stukken betreffende de opname van kinderen uit geteisterde gebieden, 1940-1945.
260	Stukken betreffende de vordering van klokken, 1942-1947.
266	Stukken betreffende het inkwartieren van militairen, 1939-1945.

- 284 Stukken betreffende het beheer van oorlogsgraven, gegevens over oorlogsslachtoffers en samenstelling van het plaatselijk oorlogscomité, 1956-1967.
- 429 Stukken betreffende de organisatie van plechtigheden, feesten, jubilea en herdenkingen (4 herdenkingen en 5 mei vieringen), 1958-1971.
- 513 Stuk van de Beauftragte van de Rijkscommissaris in de provincie Friesland betreffende de doorbetaling van wedden, 1944.
- 686 Stukken betreffende de benoeming en ontslag van G. Stallinga als tijdelijk waarnemend burgemeester, 1943-1944.
- 687 Stukken betreffende de benoeming en ontslag van W.S. de Vries als burgemeester, 1942-1943.
- 861 Stukken betreffende ontheffing van grondbelasting wegens geleden oorlogsschade, 1940.
- 865 Bekendmaking dat de rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse Gebied bij verordening van 25 juli 1941, onder intrekking van de vroeger ter zake gegeven voorschriften, voorschriften heeft vastgesteld betreffende de handhaving van de openbare orde, 1941.
- 866 Stukken betreffende de instelling, organisatie en correspondentie van de bewakingsdienst tegen sabotage, 1943-1945.
- 867 Stukken betreffende de bewaking van het gemeentehuis, 1943-1944.
- 874 Stukken betreffende het nemen van maatregelen tegen Joden, 1941-1942.
- 875 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen over politieke delinquenten, 1945-1947.
- 880 Stukken betreffende het treffen van maatregelen inzake dancings en het dansen in het openbaar, 1945.
- 899 Stukken betreffende maatregelen en vorderingen voor de voedselvoorziening ten tijde van noodtoestanden, 1944-1945.
- 913 Stukken betreffende het organiseren en houden van luchtbeschermingsoefeningen, 1935-1939.
- 914 Stukken betreffende personele aangelegenheden van de Luchtbeschermingsdienst, 1939-1944.
- 1071 Stukken betreffende de vordering van sloepen in het belang van de voedselvoorziening, 1944.

- 1078 Stukken betreffende de geldzuivering, waaronder het intrekken van oude munten, 1945-1952.
- 1083 Stukken betreffende het beperken van stroomverbruik, 1944-1950.
- 1088 Stukken betreffende het herstel van oorlogsschade in het kader van de werkverschaffing, 1945.
- 1094 Stukken betreffende het vaststellen en het verstrekken van vergoedingen voor het herstellen van oorlogsschade, 1939-1944.
- 1098 Stukken betreffende het ondersteunen van en deelnemen aan de Nationale Inzameling 1940.
- 1144 Stukken betreffende het ontbinden van verenigingen alsmede het in beslag nemen van bescheiden, 1941-1947.

antw.

Lijst van aan schippers uitbetaalde vergoedingen voor het gebruik van door den Burgemeester der gemeente Stavoren gevorderde sloepen ten dienste van de rederij "Stanfries" te Leeuwarden.-

--0-0-0-0--

N A A M	Uitbetaald bedrag	HANDTEKENING voor KWITANTIE
I. Horjus	F. 35,--	<i>I. Horjus</i>
Pieter Spaans	- 35,--	<i>Pieter Spaans</i>
E. Bouwsma	- 30,--	<i>E. Bouwsma</i>
T. Post	- 30,--	<i>T. Post</i>
B. Boontje	- 30,--	<i>B. Boontje</i>
A. de Groot	- 30,--	<i>A. de Groot</i>
van Dijk	- 35,--	<i>H. van Dijk</i>
<u>TOTAAL.... F. 225,--</u>		

Spaans zie afzonderl. kwit.

Stavoren 15-3-46

19/40

Groninger Rotterdammer Stoomboot Maatschappij N.V.

Dagelijkse bootdiensten tusschen
GRONINGEN

en
AMSTERDAM / ZAA NSTREEK
ROTTERDAM / DORDRECHT
en tusschenliggende plaatsen

HOOGZAND / SAPPEMEER
ZUIDBROEK & VEENKOLONIËN

Wekelijkse Bootdiensten op
HAMBURG en BREMEN

Dagelijkse Autodiensten tusschen
GRONINGEN

en
ROTTERDAM / AMSTERDAM
en VEENKOLONIËN

Autotransporten

Groningen, 20 Mei 1940.--

BRIEF- en TEL.-ADRES: HUNZEBOOTEN
TELEF. Nos. 74 / 1673 / 2890 / 2310

Aan den Edelachtbare Heer Burgemeester

te

M A K K U M

D

Edelachtbare Heer !

Volgens een heeden ontvangen rapport van den kapitein van onze motorboot „HUNZE VII“ werd deze boot op den 10 Mei door de Militaire autoriteiten gevorderd en dedekleding gedeeltelyk ten Uwent aan land gelost en gedeeltelyk in Uwe haven over boord geworpen.

Ofschoon het den kapitein uit den aard der zaak niet precies bekend is wat gelost is of over boord gegaan is noemt hy met name

- > 13 vaten spiritus
- 10 vaten benzine
- ledig fustage
- eenige stukgoederen
- partyen yzer

Erst nadat de boot ahier gelost is kunnen wy opgeven wat er precies ontbreekt.

Wy zouden het zeer op prys stellen indien U on zoudt willen melden of, en welke tot bovengenoemde dekleding behoord hebbende goederen, in Uwe Gemeente zyn gelorgen.

Hoogachtend,
GRON. ROTTERD. STOOMB. MIJ N.V.

Alle Binnenzee vervoer gemeentelyk op de 1er Gratie van het Koninkrijk te Rotterdam wederzekerde gewijzigde al, zwaare vervoer- condities der Vereeniging tot Beharing van de Belangen der Binnenlandsche Beurvaart (stroom en zell) te Rotterdam.

Scheepvaart in ondersaek- en rapport, W.

Wonseradeel, Gemeentebestuur 1923-2010

Inventarisnummer	Beschrijving
0125	Stukken betreffende de bewaking van dienstgebouwen, 1943-1944
0130-0131	Stukken betreffende de verkiezing van leden van de gemeenteraad; processen-verbaal, benoemingen en toelating, 1939-1943, 1945
x-x	Stukken betreffende het benoemen en ontslaan van burgemeesters, 1933-1945. 0543 Johan Weerstra, 1933-1943 0546 Catrinus Werkhoven, 1943-1945 0548 Jan Dijkstra, 1945 (waarnemend burgemeester) 0548 Jan Dijkstra, 1945 (waarnemend burgemeester)
1067*	Stukken betreffende de zuivering van gemeentepersoneel, 1945-1946
0170	Stukken betreffende het benoemen en ontslaan van politiepersoneel, 1919-1944
0171	Stukken betreffende het instellen van een zuiveringscommissie voor politieambtenaren, 1945
1202	Stukken betreffende het herstellen van door oorlogsgeweld aangebrachte schade aan wegen, bruggen en woningen, 1940
1448	Stukken betreffende het toekennen van gelden van het Nationaal Fonds voor bijzondere noden aan de plaatselijke commissie van samenwerking voor bijzondere noden in Wonseradeel inzake vergoeding van oorlogsschade, 1940-1941
1102	Stukken betreffende de aanmeldingsplicht van personen van joodse bloede en het instellen van verblijfsverbod voor Joden in bepaalde provincies, 1940-1943
0001	Stukken betreffende het verstrekken c.q. verkrijgen van inlichtingen betreffende enige zaken gedurende de oorlogsperiode, 1940-1945 N.B. Het betreft: Vordering motorschip Hunze VIII, Schade Rijkswoning Kornwerderzand, Rapport terechtgestelden in Makkum, 7 april 1945, Vordering schade vissersboot WON 18 'Prinses Margriet' Rapport vermiste goederen na huiszoeking in woning-winkel, Bergsma, Makkum
1445	Stukken betreffende het declareren en doen van betalingen als gevolg van het herstellen van oorlogs- en bezettingsschade en achterstallige loonbetalingen, 1940-1945
0003	Stukken betreffende het verkrijgen van financiële bijdragen voor herstel en wederopbouw van door oorlogsgeweld getroffen onroerend goed in de gemeente, 1940-1950

- 1088 Bekendmakingen en telegrammen en proces-verbaal betreffende de (algemene) staking in mei 1943, 1943
- 1091* Stukken betreffende (genomen) maatregelen tegen NSB'ers, met lijsten van gearresteerde personen en aanstellen van beheerders over Landverraderlijke vermogens, 1943-1946
- 1065 Stukken betreffende het rechtsherstel van personeel van de gemeente in verband met oorlogsperiode 1940-1945, 1945-1953
- 0096 Verzamelstaten van oorlogsschadegevallen in de gemeente, 1946-1952
N.B. Met uitgevoerde herstelwerkzaamheden
- 1447 Stukken betreffende financiering van het herstellen van oorlogsschade, 1947-1958
- x-x Stukken betreffende het functioneren van de distributiekring Wonseradeel, 1941-1949
- 1349 Personele aangelegenheden, (o.a. dagelijkse leiding, bewaking en instructie, 1943-1947
- 1350 Aanstelling personeel: A t/m J., 1943-1948
- 1351 Aanstelling personeel: K t/m Z., 1943-1948
- 1352 Huisvesting distributiekantoor, 1942-1949
- 1353 Correspondentie over uitvoeringzaken en functioneren van de distributiedienst, 1939-1949
- 1354 Aanstelling controleurs, 1941-1944
- 0294 Stukken houdende correspondentie met families en andere relaties van omgekomen vliegeniers met krantenartikelen over bezoekers aan oorlogsgraven, 1945-2000
- 1886 Stukken betreffende het opsporen en bergen van neergestorte vliegtuigen uit de Tweede Wereldoorlog (IJsselmeer en Makkumer Noordwaard), 1990-2008
- 1125 Overeenkomsten met landbouwers voor het telen van groenten in verband met behoefte aan groenten, 1945
- 1126 Stukken betreffende de het faciliteren van voedselverstreking door noodkeukens (o.a. centrale keukens te Makkum), 1945-1947
- x-x Stukken betreffende de identificatie van en het begraven van militairen, 1940-1960
- 1114 1940-1960
- 1115 1940-1960
- 0293 Stukken betreffende het adopteren van en onderhouden van oorlogsgraven met informatie en gegevens over gesneuvelde militairen en omgekomen vliegtuigbemanningen, 1946-1968
- 0292 Stukken betreffende het oprichten, adopteren en onderhouden van oorlogsgedenktekens, 2000-2004

- 0295 Lijsten met gegevens over grafonderhoud van begraven militairen en omgekomen vliegeniers, 1959-2008
- 1012 Stukken betreffende het onderhouden en in stand houden van militaire graven, 1975-2007
- 1128 Stukken betreffende het vaststellen van de verordening tot beperking van het gebruik van leidingwater in buitengewone omstandigheden (o.a. schrobverbod), 1940-1945
- 1147 Luchtbeschermingsplan voor Wonseradeel, 1939
- 2648 Stukken betreffende het opsporen en onschadelijk maken van explosieven uit de Tweede Wereldoorlog in de buurt van Hieslum, 1990-2006
- x-x Stukken betreffende de berging van een vliegtuigwrak Lockheed Hudson uit het IJsselmeer nabij Kornwerderzand, 1997-1998
N.B. met informatie over het vliegtuig en de bemanning
- 4481 1997-1998 map 1
4482 1997-1998 map 2
- 4589 Stukken betreffende het doen van een onderzoek naar de aanwezigheid van explosieven uit de Tweede Wereldoorlog in de Oude Nieuwmarkt te Makkum, 2003-2004
- x-x Stukken betreffende het opsporen en onschadelijk maken van explosieven in het Van Panhuyskanaal onder Makkum alsmede het voeren van een beroepsprocedure in verband met de rijksbijdrage, 2007-2011
- 0904 2007-2008 map 1
0905 2007-2011 map 2
- 1599 Stukken betreffende het vernieuwen van de brug in Kimsward, 1946-1947
- 2462 Stukken betreffende het oprichten van oorlogsmonumenten en gedenktekens, 1980-2004

- 1419   Stukken betreffende de organisatie van dodenherdenking en bevrijdingsfeesten op 4 en 5 mei, 1945-2010
- 1882   Stukken betreffende het uitreiken van het oorlogs-herinneringskruis en eretekens voor orde en veiligheid, 1950-1963
- 0175   Weekrapporten van het Militair Gezag Sneek en omstreken, 1945
- 2039   Lijsten van gedode en achtergelaten personen en gegevens over gefusilleerde personen, 1940-1945

Programma

van de

Bevrijdingsfeesten te Pingjum op 12 en 13 SEPTEMBER 1945

1ste dag

- 7-8 uur Opening door Herauten te paard
9 „ Gecostumeerde Optocht
10¹/₂-12 „ Kinderspelen
12-1 „ PAUZE
1 „ Muziek door 't dorp (met vlaggenparade)
1¹/₂-6 „ Volksspelen onderbroken door poppenkast
7¹/₂ „ CONCERT te geven door de muziek-
corpsen „Harmonie" te Pingjum en „Asaf"
te Lollum en de Chr. Zangvereniging
„God is mijn lied" te Pingjum.

Tijdens dit concert zal 't Lintenspel worden uitgevoerd door 64 jongedames, zoo mogelijk met gekleurde schijnwerpers.

2de dag

- 7-8 uur Herauten te paard
8 „ Muziek door 't dorp (vlaggenparade)
8¹/₂-12 „ Kinderspelen en poppenkast
12-1 „ PAUZE
1¹/₂ „ Herhaling gecostumeerde optocht
2¹/₂ „ Volksspelen afgewisseld door 't Lintenspel
6-7 „ PAUZE
7¹/₂ „ Opvoering van het toneelspel „PAKE"
door het Krite Tooneel te Franeker
10¹/₂ „ Officieele sluiting

Wijzigingen voorbehouden

Alles dorpstijd

COMMISSARIS
voor de belangen van de v.m.
NEDERLANDSCHE WEERMACHT

Afd.C.Bur.4.Nr.109.
ONDERWERP:

Grafkruis en inlichtingen.

's-GRAVENHAGE, 13 Mei 1943.

Bij beantwoording of vermelding van dit
schrijven gelieve men dagtekening, afdeling
en nummer (letter) nauwkeurig aan te geven.

Naar aanleiding van Uw schrijven dd. 16 April 1943, Nr. 733, deel ik U mede, dat het grafkruis voor het graf van den gesneuvelden Engelschen militairen vlieger SPRACKLING U binnenkort zal worden toegezonden.

Voorts deel ik U mede, dat de door U bedoelde begrafenis-kosten bij mijn Commissariaat gedeclareerd kunnen worden onder overlegging van:

- 1e. gewaarmerkte afschriften van behoorlijk gespecificeerde quitanties;
- 2e. afschriften der betrekkelijke processen-verbaal;
- 3e. opgave van alle verdere gegevens die voor het vaststellen van de identiteit der betrokkenen van belang kunnen zijn.

In verband hiermede verwijs ik U nog naar de dezerzijdsche circulaire dd. 2 Februari 1942, Afd.C.Bur.4.Nr.69.

Deze kosten kunnen onder meer omvatten de berging, het vervoer, de behandeling, de identificatie, eventueel de reiniging, de kisting van het lijk, alsmede de begraving, waaronder de delving van het graf, het gebruik van het lijkkleed, de kist, het loon der dragers, den aankoop van de grafruimte en de grafrechten.

DE COMMISSARIS,

AAN
den Burgemeester van
WORKUM.

Workum, Gemeentebestuur 1927-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
1275	Verzameling van documenten die betrekking hebben op de periode 1940-1945 N.B. Het betreft o.a. brieven over sabotage, overval gemeentehuis, uitwerpen voorwerpen uit vliegtuigen en enkele raadsstukken
682	Stukken betreffende het instellen van een schrobverbod, 1940
1296	Besluiten van de Burgemeester, waarnemende de taak van de gemeenteraad en het college van Burgemeester en Wethouders, 1941-1945
419	Stukken betreffende de gevoerde correspondentie inzake graven van buitenlandse militairen, waaronder Engelse piloten alsmede onderhoud door en correspondentie met de Oorlogsgravenstichting, 1943-1983
910	Stukken betreffende de distributie van turf, 1945-1946
1238	Stukken betreffende de vordering en terugplaatsing van klokken alsmede het treffen van voorzieningen, 1942-1956
1237	Stukken betreffende het oprichten van een commissie voor een oorlogsgedenkteken en het plaatsen van een gedenkteken, 1945-1947
387	Politionele maandrapporten, 1943-1947
1346	Stukken betreffende de herdenking van de gevallen op 4 mei en de viering van de bevrijding op 5 mei, 1945-1983

Workum 13 April 1947

Edelachtbare Heeren

In 1939 werd door het Gemeentebestuur besloten tot de vaart verbetering op het Noord, waarvan alleen in uitvoering is genomen het graven van het kanaal, daar het maken van de overige werken wegens de oorlog geen doorgang kon vinden.

Nu hierin langzamerhand weder verandering komt, moet de bouw van de bascule brug zeer urgent worden geacht en wel in de eerste plaats omdat de bestaande draaibrug aan zwaar onderhoud toekomt en voorts om de toegang naar de Buren te verbeteren.

De oorspronkelijke kosten van de brug, met walbeschoeiingen werden voor een gewone uitvoering geraamd op f. 12500.- en met rolsluif-constructie op ..... f. 15500.-

De bouwkosten zijn sedert echter enorm gestegen en wordt de brug met beschoeiingen thans begroot op ..... f. 60000.-

Het Provinciaal bestuur zegde indertijd een subsidie toe van 75% van de bouwkosten met een maximum van f. 19462,50

In deze subsidie-berekening waren ook nog opgenomen de volgende werken: 550 m. betuining langs het kanaal, aankoop van twee woningen en aankoop van de grond voor het kanaal.

Het toegezegde bedrag is dus bij lange na niet meer toereikend om deze werken uit te voeren.

De Hoofdingenieur van de Provinciale Waterstaat, met wie ik een ~~aanvraag~~ en ander heb besproken gaf in overweging opnieuw een verzoek om subsidie van het verhoogde bedrag bij Gedeputeerde Staten in te dienen.

De Dir. van Gemeentewerken

Aan Heeren
Burgemeester en Wethouders
van Workum

GEMEENTE WYMBRITSERADEEL

No. 1202 Dict. VII Typ. A

SNEEK, 20 Juli 1943.

Bericht op schrijven van

Onderwerp:
Brand in bevolkings-
register.

Aan het wnd. Hoofd der Rijksinspectie
van de Bevolkingsregisters

te 's-Gravenhags.
Scheveningscheweg 17.

Bijl.:

Ten vervolge op mijn telefonische mededeling, gedaan in de middag van 16 Juli j.l. en naar aanleiding van het verzoek vervat in Uw schrijven dd. 16 Juli j.l. no. 11-31, deel ik U onder bijvoeging van het betrokken brandrapport het volgende mede.

Het is ontwijfelbaar komen vast te staan, dat de brand waarbij het bevolkingsregister - het persoonsregister en het woningregister - gedeeltelijk is vernield, is gesticht met het vooropgezette doel genoemd register te vernietigen.

De brandstichting heeft plaats gevonden tussen 13 en 13½ uur en werd van de straat af ontdekt, doordat er rook naar buiten drong. Door een lid van het Sneeker Politiecorps, dat in de buurt van het gemeentehuis dienst deed, werd ogenblikkelijk ingegrepen. Met in het gemeentehuis aanwezige minimax-brandblussers kon de brand, die zich hoofdzakelijk tot de op de vloer van de secretarie neergeworpen bevolkingskaarten heeft beperkt, spoedig worden geblust, zodat de inmiddels gearriveerde brandweer geen dienst meer behoefde te doen.

Het onderzoek heeft uitgewezen, dat de kaarten vooraf met petroleum zijn overgoten.

Zoals U uit een telefonische mededeling van Uw adjunct-inspecteur op Zaterdag 17 Juli j.l. reeds is gebleken, kan naar schatting twee-derde deel van het bevolkingsregister vrijzeker worden gereconstrueerd zonder dat daarvoor huisbezoek bij de ingezetenen nodig zal zijn. Hierbij zal zowel het oude bevolkingsregister (bijgewerkt tot 1930) als het s.g. evacuatie-register (feitelijk een dubluur van het woningregister) belangrijke diensten kunnen bewijzen.

De reconstructie zal overigens plaats vinden aan de hand van de door Uw adjunct-inspecteur op de j.l. zaterdag gegeven richtlijnen. De benodigde persoonskaarten (pl.m. 12000) zijn reeds besteld. Na ontvangst daarvan zal met de wederopbouw van het bevolkingsregister ten spoedigste een aanvang worden gemaakt.

Met betrekking tot de veiligheidsmaatregelen, welke waren getroffen, deel ik U nog het volgende mede.

's-Avonds bij het sluiten van de secretarie werden de "bevolkingsbakjes" uit de stalen bevolkingslessenaar (Vuga) genomen en ondergebracht in een kluis, welke is ingebouwd in een reeds bestaande kelderkluis, die zich bevindt onder het gemeentehuis.

's Morgens bij de aanvang van de dagtaak werden dan de bevolkingsboekjes weer te voorschijn gehaald en geplaatst in de stalen kast hierbovenbedoeld.

Gedurende de middagpauze - 13-14 uur - werd dese kast door den betrokken bevolkingsambtenaar afgesloten, die de sleutel bij zich stak.

Een reserve-sleutel was opgeborgen in een stalen geldkist - waarin de legeskas - welke een andere ambtenaar der betrokken secretarie-afdeling, eveneens aangewezen bevolkingsambtenaar onder zijn beheer had. Deze ambtenaar, die met nog twee collega's steeds zijn twaalfuurtje in het gemeentehuis nuttigde, is Vrijdagniddag niet weer op kantoor teruggekeerd en sedertdien spoorloos verdwenen.

In dit verband dient te worden medegedeeld dat de commies-afdelingschef van de afdeling bevolking en burgerlijke stand zijn middagpauze houdt van 12½ tot 13½ uur. Van 13 -14 uur waren dus steeds ambtenaren in het gemeentehuis aanwezig, terwijl ook de conciërge daarin zijn woning heeft.

Waar van 13-14 uur geen publiek werd geholpen, werden bovendien de deuren van het gemeentehuis gedurende de middagpauze gesloten.

Nog zij vermeld, dat het gemeentehuis 's-nachts wordt bewaakt door een tweetal daartoe aangestelde burgerbewakers, welke voortdurend contact onderhouden met het Sneekerpolitiebureau.

Dat ondanks al deze beveiligingsmaatregelen de aanslag op het bevolkingsregister toch heeft kunnen plaats vinden is -zouls U uit het bovenstaande is mogen blijken -een gevolg van de omstandigheid, dat een lid van het secretarie-personeel daarin mede de hand heeft gehad.

De burgemeester van Wymbritseradeel,

Wijmbritseradeel, Gemeentebestuur 1923-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
188	Stukken betreffende raadscommissies die niet opgeheven werden en de samenstelling van de adviescommissie uit de illegaliteit, 1941 en 1945.
199	Burgemeester S.M. van Haersma Buma, 1938-1941 (1976).
200	(Waarnemend) burgemeester F. Tjaberings, 1941- 1957 (1967).
203	Stukken betreffende de waarneming /vervanging van de burgemeester en de daarvoor te ontvangen vergoeding, 1925 – 1946.
237	Stukken betreffende de reorganisatie van de veldwachters, 1938 – 1944.
238	Stukken betreffende het aantal gemeenteveldwachters en hun taak, 1940 – 1943.
782	Brand door brandstichting in gemeentehuis, waarbij het bevolkingsregister gedeeltelijk verloren is gegaan, 1943.
797	Stukken betreffende het verhuren, de nieuwbouw en afwikkeling van de oorlogsschade van de brugwachterswoning Heeg 428 te Osingahuizen.
804	Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen omtrent personen, hierbij ook inlichtingen over oorlogsslachtoffers, 1943 – 1947.
823	Stukken betreffende de eedaflegging van gemeenteambtenaren, 1940 – 1944.
824	Stukken betreffende de acties van de zuiveringscommissie van gemeentepersoneel van Wijmbritseradeel, 1945 – 1946.
831	Stukken betreffende de instructies voor ambtenaren in dienst van de gemeente Wymbritseradeel in tijden van oorlog, oorlogsgevaar en andere buitengewone omstandigheden inzake het in veiligheid brengen van gelden en archieven, 1940 -1945.
864	Stukken betreffende opgave van gemeentepersoneel met het oog op tewerkstelling in Duitsland, 1942 – 1944.
865	Stukken betreffende het vrijstellen van temgroepen van personeel in krijgsgevangenschap, 1943.
970	Stukken betreffende gehouden marsen en optochten, 1939 – 1943.

- 971 Stukken betreffende het geven van inlichtingen aan de bezetter over verenigingen en stichtingen zonder economisch doel, 1940 – 1944.
- 972 Stukken betreffende de gedwongen opheffing van burgerwachten, politieke partijen en verenigingen, 1940-1942.
- 974 Stukken betreffende de gehouden collecte voor Winterhulp Nederland, 1941 – 1942.
- 979 Stukken betreffende politieemaatregelen tegen Nederlanders, 1940 -1945.
- 980 Stukken betreffende te nemen maatregelen bij ordeverstoring, 1940 – 1949.
- 981 Stukken betreffende uitgevaardigde maatregelen tegen joden, 1941 – 1943.
- 982 Stukken betreffende gegevens over politieke delinquenten, 1945 – 1946.
- 983* Stukken betreffende acties van de N.S.B. en lijst van collaborateurs, 1945.
- 984* Stukken betreffende genomen maatregelen tegen N.S.B. -ers, waarbij registers Van ‘roerende goederen van vijanden en landverraders’’, 1945 – 1946.
- 1078 Stukken betreffende persoonsbewijzen in oorlogstijd, met uitreiking en controle identiteitsbewijzen, 1940 – 1947.
- 1079 Stukken betreffende overleden en vermisten in oorlogstijd, 1943 - 1947, 1958.
- 1086 Stukken betreffende de distributie van vitamine D-tabletten, 1941 – 1946.
- 1093 Stukken betreffende de voedselvoorziening in oorlogsomstandigheden d.m.v. centrale keukens, 1940, 1944-1945.
- 1097 Stukken betreffende de getroffen regelingen voor het deponeren van kadavers, 1942 – 1943.
- 1113 Stukken betreffende omgekomen personen ten gevolge van oorlogshandelingen, 1940 – 1964.
- 1114 Stukken betreffende het begraven en het beheer over oorlogsgraven, 1941 – 1963.
- 1353 Stukken betreffende het vaststellen van verordeningen regelende de bebouwing van de terreinen welke begrepen zijn in de uitbreidingsplannen, 1940 – 1941.

1395	Stukken betreffende het vaststellen en wijzigen van een verordening inzake het verhuren en huren van woonruimte, en het instellen van een adviescommissie, 1945 – 1947.
1400-1403	Stukken betreffende Luchtbeschermingsdienst, 1936 – 1945.
1404	Stukken betreffende het opstellen en invoeren van Luchtbeschermingsplannen, 1937 – 1939.
1405	Stukken betreffende het vaststellen van verordeningen betreffende een verbod tot lichtuitstraling, 1939 – 1940.
1406	Stukken betreffende rapportages over aangetroffen bomscherven, bommen en andere objecten afkomstig uit vliegtuigen, 1940 – 1945.
1407-1408*	Stukken betreffende de opvang van evacués, 1942 – 1948. 1407 Registratie van evacués, 1942-1945 1408 Opvang van "asociale" evacués in een opvangtehuis te Heeg, 1945-1948
1410	Stukken betreffende het aantreffen van munitie, mijnen etc., 1945 – 1967.
1416-1417	Brandrapporten, 1935-1963.
1709-1710	Stukken betreffende het vorderen van radiotoestellen, 1943 – 1945.
1783	Procesverbalen opgemaakt n.a.v. overtredingen van distributiebepalingen, 1940 – 1942.
1784-1788	Stukken betreffende het uitvoeren van distributiemaatregelen, 1940 – 1945 1784 Maatregelen inzake benzinegebruik, 1940 - 1942 1785 Bewaking waardemateriaal met melding diefstal, 1942 - 1945 1786 Melden overtreding distributievoorschriften, 1942 - 1943 1787 Vermissingen van distributiebescheiden, 1942 - 1943 1788 Sluiten van bakkerijen en slagerijen, 1943.
1795-1796	Stukken betreffende de tewerkstelling in Duitsland, 1942 – 1945.
1827	Stukken betreffende het aanwijzen en inrichten van noodziekenhuizen, 1942.
1862-1863	Stukken betreffende het ondersteunen van oorlogsslachtoffers, 1940 – 1945.
1864	Stukken betreffende het inzamelen van geld voor oorlogsslachtoffers door het Nationaal Hulpcomité, 1940.
1890	Stukken betreffende ordemaatregelen op scholen in de oorlogstijd, 1940 – 1943.

- 2070 Stukken betreffende de totstandkoming van het oorlogsgedenkteken te Folsgare en het borstbeeld van de in de oorlog omgekomen burgemeester S.M. van Haersma Buma, 1945 – 1951.
- 2071 Stukken betreffende het plaatsen van oorlogsmonument te Woudsend, 1953 - 1954, 1960.
- 2072 Stukken betreffende het verplaatsen van het verzetsmonument nabij Folsgare inzake het ombouwen tot autosnelweg van Rijksweg 43, 1970 – 1972.
- 2283 Weekrapporten van de burgemeester voor de militaire commissaris van Sneek ca., 1945.
- 2284-2288 Stukken betreffende activiteiten van de politie en justitie in oorlogstijd, 1939 – 1945
- 2284 Processen-verbaal opgemaakt door de gemeentepolitie te Wymbritseradeel, 1938 - 1942. pak
- 2285 Rapporten, waarbij een over "lichtverschijnselen", 1939 - 1944
- 2286 Meldingen van misdadigers en gezochte personen, 1941 - 1944
- 2287 Processen-verbaal opgemaakt door de Marechaussee, groep IJlst, 1943 - 1945
- 2288 Processen-verbaal opgemaakt door de Marechaussee, groep IJlst, 1942 - 1945
- 2289 Stukken betreffende het vorderen van paarden door het Nederlandse leger, 1939 – 1940.
- 2290-2294 Stukken betreffende vorderingen ten behoeve van de Duitse leger, 1940 – 1955
- 2290 Kerkklokken, en de naoorlogse afwikkeling, 1940 - 1955
- 2291 Paarden, 1940 - 1945
- 2292 Diverse vorderingen o.a. radiotoestellen, 1940 - 1945
- 2293 Rijwielen, 1940 - 1945
- 2294* Arbeidskrachten, 1944 – 1945
- 2295 Stukken betreffende de financiële afwikkeling van vorderingen op en het verrichten van werkzaamheden voor het Duitse leger, 1940 – 1944.
- 2296 Stukken betreffende het inkwartieren van Duitse troepen, 1940 – 1945.
- 2297 Stukken betreffende het afwikkelen van bezettingsschade, 1945- 1949.

S n e e k , 18 Juli 1941.

Van den Heer Procureur-Generaal, fgd. Directeur
van Politie ontving ik het navolgende telegram:

"Onder verwijzing naar de bekendmaking in de pers dd.16
Juli 1941 deel ik U hierbij mede, dat ingevolge een besluit
van de Duitse overheid het houden van wandelmarschen,
fietstochten in eenig verband en speciale tochten met booten
is verboden tenzij een Sondergenehmigung is verkregen.

Door mij verleende vergunningen zijn hierdoor vervallen.

Het verbod geldt niet voor tochten van scholen."

Ik verzoek u aan den inhoud van dit telegram de noodige
aandacht te schenken.

De Burgemeester van Wymbritseradeel,
Voor dezen,
De chef-veldwachter,
S. de Jong.

Oorlogsverhalen

Duitse bezetters in Hemelumer Oldeferd

De dagen beginnen langzaam langer te worden nu de lente is begonnen, en ook de temperatuur kruipt geleidelijk omhoog. Het is droog, en er komt een matige wind uit het noorden. Het is zaterdagmiddag, 11 mei 1940, een dag voor Pinksteren en het begin van de Tweede Wereldoorlog in Nederland. De eerste soldaten van het bezettingsleger van de Duitse weermacht bereiken in enkele ronkende vrachtwagens Koudum, de daaropvolgende nacht en dag komen er steeds meer troepen van de weermacht en ze verspreidden zich naast Koudum ook over de dorpen; Molkwerum, Warns, Hemelum en Oudega. Een week na aankomst, op 17 mei, vertrekken de troepen weer, wat naar alle waarschijnlijkheid bij enkelen voor enige opluchting heeft gezorgd, want de Duitse weermacht vertrok met meer dan met wat zij kwamen.

Hooi en stro

Zo wordt er voor de legerpaarden voldoende haver meegenomen, maar ook tijdens het verblijf van de soldaten wordt er veelvuldig met of zonder toestemming gebruik gemaakt van stallen, weilanden, hooi en stro. Van sommige percelen land hebben de legerpaarden een groot gedeelte van het grasgewas opgegeten, zo ook bij de heer L. Elgersma te Oudega, die aangeeft dat hij een groot aantal paarden van de Duitse weermacht in zijn land heeft gehad.

Klaas Bajema uit Koudum geeft aan dat er circa. 10.000 kilogram hooi en 2000 kilogram stro is meegenomen. Enkele bewoners krijgen van de Duitse weermacht een kwijtschrift, die bij de gemeente getoond kan worden. De meegenomen goederen kunnen dan gezien worden als een verordening door de Duitse weermacht, en geeft het recht op een vergoeding, die dan wel door de gemeente moet worden uitgekeerd. 50 gulden per 1000 kilogram hooi en 1.75 gulden voor een pak stro van 50 kilogram. Klaas Bajema kan hierdoor rekenen op een vergoeding van 535 gulden. Maar het is niet vanzelfsprekend, zonder kwijtschrift of toezegging heb je geen poot om op te staan en is de kans op het verkrijgen van een vergoeding klein.

Gevorderde goederen

Bij Pieter Aukema uit Warns worden er zelfs gereedschappen voor de Luftwaffe gevorderd. Een Westontakel, steeksleutels, bahcosleutels en verstelbare sleutels. Paarden en fietsen worden meegenomen, een achtergebleven cavalerist, wiens paard stervende was, heeft een rijwiel gevorderd en is daarop de troep achtervolgt.

Gestolen goederen

Het blijft niet bij hooi, stro en verordeningen. Rijksveldwachter Johannes Nijholt besluit, nadat hij heeft vernomen dat er veel goederen worden meegenomen, een onderzoek te starten. Hij gaat langs bij meerdere bewoners om in kaart te brengen wat er zo al wordt gestolen.

“Tijdens de bezetting van de Duitse troepen alhier had ik ook een paar soldaten in huis. De nacht van zondag 12 mei op maandag 13 mei was ik afwezig en 13 mei des morgens kreeg ik al vroeg bericht dat de soldaten maar steeds bij mij uit de winkel liepen. Ik ben toen direct naar huis gegaan en het bleek dat er heel wat uit mijn winkel verdwenen was. Ik mis allerlei goed, b.v. sigaren, zuidvruchten, worst, zeep, scheerzeep en kwasten, zeemleer en nog veel meer andere artikelen.” Verklaard winkelierster Attje Feenstra, die schat dat het bedrag van de meegenomen goederen zo rond de

156,35 gulden zal zijn, al is de kans groot dat het meer is. Dagen na het voorval stuit ze op nog meer artikelen die zijn meegenomen uit haar winkel.

Ook bij vee- en caféhouder Pieter van der Ploeg is ingebroken toen hij er een avond niet was. Verschillende spullen zijn meegenomen uit zijn café en woning; sigaren, sigaretten, een nieuwe wollen trui, bretels, likeuren en de nieuwe harmonica van zijn zoon is omgeruild voor een oud exemplaar, die zeker niet hetzelfde waard is. Voor zijn ogen worden twee hooiharken stukgegooid, en komt hij erachter dat zijn hekken en meubilair zijn vernield. Wel bekend Pieter van der Ploeg dat hij niet bij alles heeft gezien of de Duitsers het hebben gedaan, maar hij vermoed het sterk.

Als een soort wervelwind die door de straten heeft geraasd worden de dorpen achter gelaten en gaat de missie van de Duitsers verder, met de fietsen, voedsel, truien, bretels en sigaren van de bewoners uit Hemelumer Oldeferd.

Het begin van het verzet in Stavoren

De haven van Stavoren is in Duitse handen gevallen, er zijn ongeveer 2000 Duitse manschappen die Stavoren bezet houden. Het geschut is opgesteld vanaf de haven bij de oude gemeentelijke visafslag tot een klein eindje de zuiderdijk op, ten noorden van de haven. Er wordt gedacht dat de Duitsers de in de haven liggende veerboot stoomklaar aan het maken zijn, en er wordt gevreesd dat ze naar de Noord-Hollandse wal willen oversteken.

Hr. Ms. Friso

Om dit te voorkomen wordt een Nederlands kanonneerboot; Hr. Ms. Friso, richting Stavoren gestuurd. Samen met nog drie andere schepen vormt het de "IJsselmeerflottielje", dat als doel heeft om te voorkomen dat de Duitse strijdkrachten het IJsselmeer oversteken. Op Pinksterzondag 12 mei 1940, de derde oorlogsdag, krijgt de Friso de opdracht om naar Stavoren te gaan. Het schip heeft met zijn batterij het vuur geopend op de haven van Stavoren. de Friso neemt de haven van Stavoren onder vuur van een afstand van ongeveer 3 kilometer, waarbij er ook voltreffers worden waargenomen. Bij de beschieting is een stuk geschut geraakt, waarbij 3 manschappen gedood zijn, en zij zijn voor korte duur begraven in de betrokken dijk.

De veerboot

Ook wordt de veerboot geraakt. Het personeel is niet meer aan boord, zij zijn na het stoomklaar maken van de veerboot gevlucht richting Koudum, of elders. De veerboot is in de stuurhut getroffen en is na alle waarschijnlijkheid niet meer bestuurbaar en tot zinken gebracht, ook is er een vijandige batterij vernietigd.

Uit het schrijven van de burgemeester van Stavoren blijkt dat er bij de beschieting oorlogsschade is aangericht ten gevolge van de beschieting door de Hollandse schepen. 2 woonhuizen en 2 loodsen zijn geraakt door granaten. Een drietal stukken afgevuurde projectielen zijn in het bezit van de gemeente alsmede een foto van de graven van Duitsers vlak bij de zeedijk in Stavoren.

Verzetsgeest

De verzetsgeest openbaart zich al spoedig na de meidagen in 1940, maar lang niet bij de gehele bevolking. Te veel mensen geloven in de beloften die gedaan worden door de vreemde indringers en overheersers, die via de pers en over de radio de bevolking worden voorgespiegeld. Langzamerhand komen er meer, voor wie het duidelijk wordt dat er op het woord en de beloften van de overweldiger niet te bouwen valt. De eerste illegale lectuur wordt verspreid door het Nederlandse opinieblad; 'Vrij

Nederland' en laat zijn invloed gelden. Ondanks dat het verzet openbaart, werkt men voornamelijk individueel, want vaak weten ze niet van de anderen af die ook bij het verzet zitten.

Illegale ondernemingen

Bewegend in de schaduw, verborgen voor het kwaad, probeert eenieder in het verzet zijn of haar bijdrage te leveren. Illegale praktijken, die geheim moeten blijven. Geregeld werden er vergaderingen van de illegale schaduworganisatie van de verboden A.R. partij bijgewoond, informatie wat tijdens die vergaderingen werd verstrekt werd in beperkte kring doorgegeven. Af en toe worden er pamfletten en circulaires verspreid, onder andere ter waarschuwing tegen bepaalde maatregelen.

Rol van de kerk

Ook kerken hebben een belangrijke rol gespeeld bij het verzet. Op verzoek van de classis van Workum, een vergadering van protestants gereformeerde kerken in de nabije regio, wordt er opgeroepen dat de kerken hun werkloze leden moesten inlichten dat zij zich onder geen beding moesten melden op het arbeidsbureau. De kerken, waaronder de kerk van Stavoren, belooft om de werklozen volledig te helpen. Daarnaast werd erop aangedrongen dat ze geen hulp moesten aannemen van "Winterhulp". De kerken brachten persoonlijk bezoek bij leden van hun kerk die dit wel deden om aan te geven dat wanneer zij hulp nodig hebben, de kerk hen die hulp wel zou bieden. Ook werd er door de gereformeerde kerken gewaarschuwd voor de gevaarlijke leer van het Nationaalsocialisme.

Tot aan de bevrijding werd er door het verzet op ingezet, om zoveel mogelijk mensen te behoeden van het kwaad, hulp was daar, om personen in gevaar, zoveel mogelijk onbekend te laten blijven.

[Een beperkt leven in Sneek](#)

Sneek kent een kleine, maar levendige Joodse gemeenschap die in de 19^e eeuw stadig groeit. Aan de wijde Burgstraat staat een prachtige Synagoge, waar ze samen komen voor het ochtend-, middag- en avondgebed. Er is een Joodse begraafplaats, en er zijn allerlei verenigingen voor onder andere liefdadigheid, ziekenzorg en verzorging van de synagoge. Langzaam begint de gemeenschap te groeien, en zijn er door de stad verschillende Joodse ondernemingen te vinden, die ook buiten Sneek enige bekendheid genieten.

Joodse bedrijven in Sneek

In oktober 1940 wordt er, in opdracht van het Duitse bewind, in kaart gebracht hoeveel bedrijven in Sneek toebehoren aan Joodse families. Roosje en Lina Pino hebben aan het Hoogend 1 een koek- en banketwinkel, de zussen zijn erg bekend om hun heerlijke eierkoeken. Het bakkersvak zit in de familie, ook de neef en overgrootvader van de zussen, beide genaamd Eduard Pino, zijn werkzaam als bakker. Nog geen vijf minuten verderop heeft Mozes J.J. de Wilde een slagerij, in een pand tegen over de Martinikerk aan de Groote Kerkstraat, en over de stadsgracht aan de Looxmagracht woont Levi Velleman, een koopman in vellen, manufacturen en oud goud.

Maar de tijden veranderen, en niet ten goede. Het wordt alsnog lastiger voor de Joodse ondernemingen om te blijven bestaan, beperking na beperking wordt opgelegd. Er komt een verbod op het verkopen van goederen op de markt, en zelfs het betreden van de markt. Ook worden er vergunningen ingenomen of opgeroepen deze in te leveren. Zo heeft onder andere de heer Pino zijn tabaksvergunning bij de gemeente ingeleverd. Het resulteert in het sluiten van de ondernemingen,

waar allen zo hard voor hebben gewerkt.

Beperkingen voor Joden

De beperkingen en maatregelen die worden opgelegd gaan alsmaar verder. In Amsterdam worden borden gemaakt waarop 'Verboden voor Joden' in zwarte letters staat, en verspreid worden door heel het land. Al snel verschijnen er vele ambtelijke bekendmakingen door SS-Gruppenführer Hans Albin Rauter, waarbij het ene na het andere verbod voor Joden de wereld wordt ingeroepen. Rauter is de hoogste vertegenwoordiger van de SS en de hoofdverantwoordelijke voor de vervolging en onderdrukking van het Nederlandse verzet en medeverantwoordelijk voor de deportatie van de Nederlandse Joden.

Een van de eerste beperkingen die wordt opgelegd is het verbod op het 'publieke baden', er wordt een lijst opgesteld waarop alle strand- en badplaatsen genoemd worden waar Joden niet meer welkom zijn; Ameland, Egmond aan Zee, Schoorl en Zoutelande. Maar de beperkingen groeien in hoog tempo. Parken, dierentuinen, kroegen en theaters, allen zijn verboden terrein. Het niet naleven van de beperkingen kan 6 maanden hechtenis en 1000 gulden boete opleveren.

Een krimpende Joodse samenleving

De tijden worden donkerder, en de Joodse bevolking in Sneek begint te krimpen. Enkelen duiken onder, sommigen vluchten en anderen worden onder het mom van werkverruiming naar Westerbork of Diever gestuurd voor de aanleg van wegen en een spoorbaan. Voor de werkverruiming werd er verzocht enkele spullen mee te nemen, waaronder; een koffer, werkschoenen, twee paar sokken, twee dekens, bestek en een drinkbeker.

Uit een brief van 'Der Reichskommissar' valt te concluderen dat de woning van Salomon Velleman geruimd kan worden. Onder toezicht van de politie worden alle meubelen, huishoudelijke artikelen, textiel en dergelijke uit de woning gehaald. De lege woning wordt niet veel later verhuurd aan een ander persoon, de spullen van de heer Velleman worden in een opslag gezet. En hij blijkt niet de laatste, huis na huis wordt leeggehaald, spullen opgeslagen, achter gehouden of verkocht, en elk huis waar ooit een Joods gezin woonde, krijgen snel nieuwe bewoners, allen zonder een Joodse achtergrond.

Uiteindelijk zijn er vele Joden gevlucht, ondergedoken of vermoord in Auschwitz of Sobibor. De synagoge is tijdens de oorlog vernield, en later gesloopt. Waar de Joodse bevolking van Sneek in de 19^e eeuw groeide en bloeide, doofde deze in de 20^e eeuw.

De evacuees en de tocht naar Baarderadeel

Bij het jaar 1945, en de dag 5 mei staan wij stil bij het terugkeren van de vrijheid. Wij vieren de vrijheid, vrijheid waar hard voor gevochten is, waar zoveel leed en verdriet aan vooraf is gegaan, maar, ook na 5 mei nog niet was verdwenen.

Hongerwinter

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog is er een grote schaarste aan voedsel en brandstof in het zuiden en westen van Nederland. De schaarste resulteert in een hongerwinter, waarbij gas en elektriciteit niet voorhanden zijn. Het leven in de hongerwinter is schrijnend, velen proberen zichzelf warm te houden bij een enkele kaars, en wachten in lange rijen bij de gaarkeukens voor een waterige stampot of een dampende kop soep. Voor velen kan het niet langer zo doorgaan, het is een kwestie

geworden van overleven. Elke dag gaan er mensen dood aan de honger, en de dreiging hangt al langer in de lucht dat steden en directe omgeving ontruimd moeten worden. Begin 1945 breekt het punt dan toch aan, duizenden mensen worden geëvacueerd, velen onder dwang van de Duitsers.

Organisatie

Ondanks dat de meeste mensen pas in 1945 werden geëvacueerd, werd er al veel langer over gecorrespondeerd en gecommuniceerd. Er werden evacuatie-commissies opgezet, vervoer geregeld, maar ook gekeken naar geneeskundig onderzoek, en of dit nodig was bij alle evacués en hoe dit kon worden opgezet. In de dorpen werd er per huishouden gevraagd hoeveel evacués zij in huis zouden kunnen nemen. 'Geen' als antwoord was eigenlijk niet mogelijk, alleen bij gegronde redenen kon iemand worden ontzegt om een evacué in huis te nemen.

Transport naar het noorden

Vaak na een lange, koude wandeltocht worden mensen in treinen gestopt, waarbij er vrijwel alleen veewagons beschikbaar zijn. De wagons overvol, zodat de meesten moeten staan, ook zwangere vrouwen en ouderen. Het is een lange, barre tocht, die niet iedereen overleeft en angst zich onder de mensen verspreidt. Want wat zou de eindbestemming zijn? 's Avonds laat komen in grote getallen de evacuees aan in Leeuwarden, wat bij velen voor opluchting zorgt. Vanuit Leeuwarden worden mensen verspreid over de provincie Fryslân, zo ook naar de gemeente Baarderadeel.

Evacués in Baarderadeel

De evacuees worden over 15 dorpen verspreid, meestal kennen de gemeenten een evacuatiecommissie, die er voor moet zorgen dat de evacuees opvang krijgen. Het zijn veelal de boeren, maar ook andere families, die evacuees in huis nemen. Niet altijd gaat dit van harte, in Fryslân raken veel dorpen overbelast door de grote hoeveelheid evacuees die een plek moeten krijgen. Het is ook zo dat lang niet altijd hele gezinnen bij 1 familie kunnen worden geplaatst. Zo ook de familie Simons uit Swalmen, vader W. M. Simons verblijft bij heer O. van Dijk in Weidum, en zijn kinderen zijn verspreid over 4 andere gezinnen. Het komt vaak voor dat kinderen, ongeacht hun leeftijd, helemaal alleen bij een vreemd gezin worden geplaatst.

De meeste evacuees arriveren in februari 1945, waarvan de meesten uit Limburg en de Betuwe, en een enkeling uit de steden: Rotterdam, Amsterdam, Den Haag of Gouda. Enkelen komen al eerder, zoals in november 1944, of later, pas in april of mei. Daarnaast is de duur van het verblijf van de evacuees heel verschillend. Familie van der Meijde uit Wageningen verblijft van 9 februari 1945 tot 27 maart 1945 in Mantgum, een verblijf van 6 weken, maar de familie Schouten uit Doesburg arriveert pas op 15 mei 1945 in Mantgum, waarna ze op 3 juli weer vertrekken. Sommige families blijven voor een langere periode, zo ook familie de Groot uit Hedel, die bijna 6 maanden in Baard verblijft. De evacuees betalen tijdens hun verblijf een vergoeding voor huisvesting en of voeding, het ene gezin betaalt 5 gulden per dag, een ander 3 en sommigen werken op de boerderij waar zij verblijven.

De evacuë-kaarten geven weer dat 1945 nog een erg donkere periode kent, waarbij Fryslân kort een lichtpuntje in de duisternis is, waar gezinnen kunnen leven in plaats van overleven en waarbij een onzichtbare band is gevormd tussen Fryslân en het zuiden van Nederland.

Geraadpleegde bronnen en literatuur

www.kazemattenmuseum.nl

Huizinga, J.J, Friesland en de Tweede Wereldoorlog, 2^e druk 1996, Leeuwarden

GEMEENTE DE FRYSKE MARREN

De gemeentelijke overheid tussen 1940-1945

Nederland komt na de capitulatie onder een burgerlijk Duits bestuur te staan. De bemoeienis van de bezetter met de lokale overheid is in de beginperiode van de bezetting relatief klein. Dit verandert op 1 september 1941 met het van kracht worden van de “Achtste verordening van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende bijzondere maatregelen op administratief rechterlijk gebied”.

Op gemeentelijk niveau betekent deze verordening dat de werkzaamheden van gemeenteraden en colleges van burgemeesters en wethouders worden geschorst, gemeenteraadsleden worden ontheven van hun verplichtingen en bevoegdheden en de taken van gemeenteraad en college in handen worden gelegd van de burgemeester. De burgemeester krijgt op deze manier de rol van leider van de gemeente, de wethouders krijgen de rol van adviseur van de burgemeester. Burgemeesters en wethouders die op eigen initiatief, zonder geldige reden, ontslag nemen, krijgen geen wachtgeld of pensioen.

De jaren 30 staan bekend als de crisisjaren. Zo kort na de economische crisis zijn wil niemand graag zijn werk kwijtraken, ook een burgemeester niet. Bovendien willen veel burgemeesters in functie blijven om de eigen burgers te kunnen beschermen. De naar Engeland gevluchte Nederlandse regering en koningin Wilhelmina roepen ambtenaren en bestuurders vijf dagen na de capitulatie ook op om in functie te blijven.

Burgemeesters zijn onder meer verantwoordelijk voor de openbare orde en veiligheid, een taak waarvan de bezetter er ook alle belang bij heeft dat deze goed wordt uitgevoerd. Onder aansturing van het departement van Binnenlandse Zaken wordt afgesproken om aan deze taak prioriteit te geven. Doel daarmee is de bezetter te laten zien dat de gemeenten hun taken prima aan kunnen en dat ingrepen daarom niet nodig zijn. Gaandeweg de bezetting krijgen burgemeesters echter opgedragen mee te werken aan de vervolging van joden, het vorderen van materieel en de verplichte tewerkstelling van Nederlandse arbeidskrachten in Duitsland en wordt samenwerken met de bezetter steeds bezwaarlijker.

Het burgemeesterschap is in de jaren 30 nog een functie die voornamelijk vervuld wordt door personen uit de adellijke kringen. Om beter grip te krijgen op de gemeentelijke besturen vervangt de bezetter deze meer traditionele burgemeesters geleidelijk door NSB-burgemeesters.

Een gebruikelijke eerste stap om in een vacature van burgemeester te voorzien is het aanwijzen van een burgemeester uit een buurgemeente als waarnemer, maar het is ook mogelijk dat een zittende wethouder tijdelijk de functie van burgemeester vervuld totdat er een nieuwe burgemeester geïnstalleerd is.

Wie zijn er tijdens de oorlog burgemeester in de gemeenten die nu tot De Fryske Marren behoren?

In de **gemeente Doniawerstal** is Barend Hopperus Buma van 1934 tot en met mei 1940 burgemeester. Barend Hopperus Buma is de kleinzoon van voormalig burgemeester Bernardus Hopperus Buma die burgemeester was in de gemeenten Westdongeradiel en Kollemerland en Nieuwkruisland. Barend Hopperus Buma wordt opgevolgd door Jacob Hendrik Willem Verkouteren, die tot en met 1944 burgemeester is.

Burgemeester Verkouteren werkt loyaal mee met de bezetter, maar wordt in 1944 toch ontslagen door de Duitsers omdat hij weigert vijftig inwoners aan te wijzen om schuttersputjes langs de weg te graven voor de Wehrmacht. Na de oorlog wil Verkouteren graag zijn werkzaamheden als burgemeester weer oppakken. De Zuiveringscommissie vindt echter na onderzoek dat hij in ernstige mate tekort is geschoten tijdens de bezetting. Niettemin krijgt hij eervol ontslag op 8 april 1946 met toekenning van wachtgeld.

In de tussentijd is Jacob Bakker – burgemeester van de gemeente Sloten- tot en met mei 1945 waarnemend burgemeester in Doniawerstal.

In de **gemeente Gaasterland** is Georg Wolfgang Carel Duco baron thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg van 1934 tot en met 1964 burgemeester. Er is in zijn loopbaan een korte onderbreking in 1945 waarin respectievelijk commandant van de NBS (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten) Siemen de Jong en wethouder Halbe Bearnts van der Goot waarnemend burgemeester zijn. Deze onderbreking komt door een onderzoek door de Zuiveringscommissie naar de houding van de burgemeester tijdens de bezetting. Het gaat daarbij onder meer over het verstrekken van informatie aan de bezetter over gemeentepersoneel en het verlenen van medewerking aan de uitvoering van de actie Winterhulp Nederland.

Winterhulp Nederland was een door de Duitsers opgerichte stichting die geld inzamelde voor de minder bedeeden. Het moest alle hulpverlening door overheid, particulieren en kerk overnemen en was door de bezetter bedoeld om het nationaalsocialisme onder de bevolking te promoten. Burgemeesters voerden deze actie op lokaal niveau uit, en een aantal van hen is hier na de oorlog op aangesproken, zo dus ook burgemeester Thoe Schwartzenberg en Hohenlansberg.

Het onderzoek door de Zuiveringscommissie valt echter positief uit voor de burgemeester zodat deze in april 1946 zijn werkzaamheden kan vervolgen.

In de **gemeente Haskerland** is jonkheer Pieter Benjamin Johan Vegelin van Claerbergen van 1910 tot en met 1940 burgemeester. In zijn laatste jaar als burgemeester verkoopt hij zijn huis en het park Herema State in Joure aan de gemeente Haskerland die er later (in 1950) het gemeentehuis in vestigt. In de oorlogsjaren wordt de kelder van Herema State alvast gebruikt voor de opslag van de archieven.

Mei 1940 ontvangt Vegelin van Clearbergen bericht dat zijn enige zoon, die reserveofficier van de luchtdoelartillerie is, bij zware beschietingen bij de Moerdijkbruggen om het leven is gekomen.

Vegelin van Claerbergen neemt ontslag als burgemeester vanwege medische redenen en wordt in 1940 opgevolgd door Barend Hopperus Buma, die daarvoor nog burgemeester is van de gemeente Doniawerstal. Hopperus Buma is burgemeester van Haskerland tot en met 1942 waarna hij tot burgemeester van Smallingerland benoemd wordt.

Hopperus Buma wordt opgevolgd door Pieter Willem ter Haar. Ter Haar duikt in september 1944 onder omdat hij niet langer mee wil werken aan de bevelen van de Duitsers. Voor hem komt enkele weken voor de bevrijding een NSB-burgemeester in de plaats: Kobus van Gorsel. Deze wordt direct na de bevrijding gearresteerd door de Politieke Opsporingsdienst: een door het Militair Gezag¹ ingestelde dienst die tot taak het opsporen van 'foute Nederlanders' heeft.

---

¹ het Militaire Gezag was een door de Nederlandse regering in Londen voorbereid tijdelijk militair bestuur

De Zuiveringscommissie onderzoekt de rol van Ter Haar tijdens de oorlog: gedurende dit onderzoek in 1945 is P. Kuidersma waarnemend burgemeester. Uit dit onderzoek komen geen bezwaren naar voren waarna Ter Haar zijn werkzaamheden als burgemeester kan voortzetten.

In de **gemeente Lemsterland** vervult Marinus Krijger van 1935 tot en met 1957 de functie van burgemeester. Bij het uitbreken van de 2e wereldoorlog in 1940 kiest Krijger er voor aan te blijven als burgemeester en samen te werken met de Duitse bezetter. Hij zorgt voor arrestatie van communistisch verzetsstrijder Jacob de Rook die later in concentratiekamp Buchenwald overlijdt en speelt ook nog een rol bij de arrestatie van zes Joodse onderduikers.

Krijger wordt na de oorlog vervolgd, maar op basis van advies door de Zuiveringscommissie besluit de minister van Binnenlandse Zaken dat hij toch aan kan blijven als burgemeester.

In de **gemeente Sloten** is Jacob Hendrik Willem Verkouteren van 1919-1940 burgemeester, daarna volgt benoeming tot burgemeester van Doniawerstal. Verkouteren wordt opgevolgd door Jacob Bakker die burgemeester van Sloten is van 1940 tot en met 1948.

Aan het einde van de oorlog wil de Nederlandse regering het ambtenarenapparaat zuiveren van "foute" Nederlanders om zo het vertrouwen van de burgers in de overheid te herstellen. De coördinatie van de zuivering wordt opgedragen aan de minister van Binnenlandse Zaken.

De zuiveringsoperatie gebeurt in eerste instantie door het Militair Gezag. De commissarissen van het Militair Gezag stellen daarbij adviescommissies aan uit de bevolking voor het opstellen van zuiveringsdossiers. Het Grote Adviescommissie der Illegaliteit (GAC) - ingesteld door de Gemeenschap Oud-Illegale Werkers Nederland - verstrekt adviezen aan het Militair Gezag over wie er in de adviescommissies zitting kunnen hebben.

Personen waarvan onomstotelijk vast staat dat deze fout zijn geweest worden uit hun functie geschorst in afwachting van nadere maatregelen, personen waarover twijfel bestaat wordt bevolen de uitoefening van hun functie te staken in afwachting van een onderzoek. Op lokaal niveau gaan de Commissarissen van de Koningin met deze zaken aan de slag al dan niet samen met de provinciale vertegenwoordigers van het Militair Gezag.

Na de overgang van militair naar burgerlijk bestuur gaat de minister van Binnenlandse Zaken als werkgever beoordelen of de werknemers hun werk juist hebben uitgevoerd of niet. Het gehele proces van vooronderzoek tot voorbereiding van de uitspraak is in handen van het Centraal Orgaan op de Zuivering van het Overheidspersoneel (COZO). Het COZO wordt ondersteund door commissies die het werk van de "oude" adviescommissies overdoen ten behoeve van een goede zorgvuldigheid en uniformiteit. De instantie die zich uit moet spreken over alle ontslagvoorstellen is de Commissie van Advies Zuiveringsbesluit 1945 (later ook wel bekend onder de naam commissie-Scholten).

Per 1 september 1945 wordt het Militair Gezag van de zuiveringstaken ontheven en worden de werkzaamheden officieel overgenomen door het COZO. Vanwege tijdgebrek (de minister heeft toegezegd dat de zuivering op 1 januari 1946 afgerond moet zijn) gaat de minister steeds meer over tot overheveling van bevoegdheden aan burgemeesters en Commissarissen der Koningin zodat zij de lichtere gevallen kunnen behandelen.

Door duidelijkere richtlijnen, nuanceringen in strafmaatregelen en het ontstaan van meer jurisprudentie gaan de werkzaamheden echter steeds sneller en op 1 juli 1946 wordt het COZO opgeheven.

De zuivering van overheidspersoneel zelf eindigt per 1 januari 1949 mede omdat de minister van Financiën er geen geld in zijn begroting meer voor beschikbaar stelt.

Gebruikte bronnen:

- Gildemacher, K.F., Jansma L.F., Spanninga, H.. Haskerlân: in tal bydragen ta de skiednis, Fryske Akademy, Leeuwarden, 1990.
- Ringnalda, F.J., Ringnalda, F.M., Ringnalda, J. Om niet te vergeten de Oorlog 1940-1945 in Doniawerstal en Haskerland, Stichting Ut eigen Gea, Joure, 2012.
- Romijn, P. Burgemeesters in oorlogstijd: besturen onder Duitse bezetting, Uitgeverij Balans, Amsterdam, 2006
- Den Haag, Ministerie van Binnenlandse Zaken: Inventaris Zuivering van Ambtenaren en de Nederlandse Orden, nummer toegang 2.04.67 , (1940) 1945-1959 (1984). Digitaal geraadpleegd op 12 oktober 2021, <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.04.67>

O N D E R W E R P .

Neergekomen Vliegtuigbommen.

R A P P O R T .

Na een telefonische kennisgeving van den Heer Burgemeester van de Gemeente Doniaweratal, alszoude er in den morgen van Donderdag 24 October 1940, te Broek gemeente Doniawerstal, vier vliegtuigbommen zijn neergekomen, heb ik Harm Wagenaar, Gemeente-Veldwachter der gemeente Doniawerstal, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, standplaats Oosterhaule, op datum en in opdracht van den Heer Burgemeester voornoemd, een nader onderzoek ingesteld waarbij is komen vast te staan, dat in een stuk weiland van den veehouder S. Soeten, wonende te Broek, welk weiland is gelegen ten zuiden van den Broekstervaart in de gemeente Doniawerstal, door een viertal neergeworpen en ontplofte bommen vier trechters waren geslagen, met een middellijn van p/m zeven en een diepte van p/m twee een tweede meter.

Volgens de inwoners van bedoeld dorp, waren deze bommen, te hooren aan de ontploffing daarvan, dien morgen omstreeks kwartier over vier uur aldaar neergeworpen.

Materieele schade was veroorzaakt aan de boerderij van den veehouder Geert Hosper aldaar, welke boerderij op een afstand van ruim zestig meter van de plek verwijderd staat, waar de neergekomen bommen zijn ontploft.

De schade bepaalde zich bij het springen van vier ruiten in een der voorkamers, een ruit boven de voordeur en een ruit van een dakvenster.

In het land alwaar bedoelde bommen zijn neergekomen, kon zich vanwege het lage en modderige land geen publiek zich ophouden, zoodat verder Politietoezicht onnoodig was.

Waarvan door mij op afgelegden ambtseed is opge maakt, geteekend en gesloten dit rapport op Donderdag 24 October 1940.

de Gemeente-Veldwachter voornoemd,

Doniawerstal, Gemeentebestuur 1925-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
3-4	Notulen van de openbare vergaderingen van de gemeenteraad, 1933-1950. N.B. In de periode september 1941 tot oktober 1945 zijn geen raadsvergaderingen gehouden.
78-82	Registers van ingekomen en verzonden stukken, 1940-1945. 78. 1940. 79. 1941. 80. 1942. 81. 1943. 82. 1944-1945.
604	Stukken betreffende de benoeming van leden van de gemeenteraad; met opgaven over tussentijdse veranderingen in de samenstelling van het gemeentebestuur, 1927-1928, 1931, 1933, 1935, 1939, 1946-1953, 1957-1958, 1961-1962, 1966.
605	Stukken betreffende verkiezing van een tijdelijke gemeenteraad, 1945-1946.
612	Stukken betreffende het benoemen, ontslaan en uitsluiten van wethouders, 1945, 1956, 1976.
614	Stukken betreffende de aanwijzing van wethouders tot waarnemend burgemeesters en benoeming van tijdelijke burgemeesters, 1927, 1931, 1935, 1939-1940, 1944-1946, 1948-1949, 1953.
633	Verklaringen van gemeentepersoneel dat zij niet tot de Joodse geloofsgemeenschap behoren, 1940.
634	Dossier inzake het verstrekken van opgaven aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken van personeel in overheidsdienst ten behoeve van plaatsing in Duitsland en de tewerkstelling van personen, 1942-1944.
635	Stukken betreffende de instelling van een adviescommissie voor zuivering van het gemeentepersoneel en uitvoering van haar werkzaamheden op grond van het Zuiveringsbesluit, 1945-1946.
818	Armbanden, legitimatiebewijzen en bewijzen voor het mogen dragen van een geweer en verklaringen tot vordering van fietsen ,z.j.
819	Circulaire van de "ortskommandant" waarbij het bevel tot invoering van zomertijd wordt gegeven, 1940; afschrift.
820	Stukken betreffende een verbod op demonstratieve gedragingen, het vertonen van en vrijwillige inlevering van beeltenissen van leden van het koninklijk huis, 1940-1941.

- 821 Stukken betreffende niet Jood verklaringen, 1940.
- 822 Stukken betreffende de actie Winterhulp Nederland, 1940-1953.
- 823 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen en het doen van opgaven aan Duitse instanties over diverse zaken (motorvoertuigen; vrachtauto's, telefoontoestellen; joodse inwoners, bedrijven; arbeiders), 1940-1945.
- 824 Stukken betreffende bijzondere voorvallen waaronder vliegtuigaanvallen, neerstorten van vliegtuigen, aantreffen van bommen en afgeworpen voorwerpen uit vliegtuigen, 1940-1944.
- 825 Telegram aan de burgemeester en een brief aan de predikanten over het verbod tot het voorlezen van een geschrift waarin stelling wordt genomen tegen arbeidswerving en arbeidsdienst voor Duitsland, 1942.
- 826 Stukken betreffende de vordering van klokken; met beschrijvingen van opschriften, 1942-1943, 1945, 1949.
- 827 Dossier inzake de vaststelling van een verordening tot regeling van persoonlijke diensten te verrichten door de inwoners, in verband met bewaking van tijdelijk in de gemeente ondergebrachte "dorschgarituren", 1943.
- 828 Stukken betreffende de bewaking van waarde-materialen van het distributiekantoor, de bevolkingsregisters en opgeslagen radiotoestellen in het gemeentehuis; met instructie voor personeel belast met de bewaking, 1943-1945, 1948.
- 829 Stukken betreffende in de gemeente begraven buitenlandse militairen, piloten en vliegers, 1943-1945, 1976.
- 830 Stukken betreffende een overval op het gemeentehuis te Langweer op 4 juni 1943 door de illegaliteit en de afwikkeling van de schade, 1943-1947.
- 831 Stukken betreffende het nemen van maatregelen tegen en de arrestatie of plaatsing onder huisarrest van landverraderlijke personen en het aanstellen van beheerders over vijandelijk en landverraderlijk vermogen, 1945-1946.
- 832 Dossier inzake de vaststelling van een verordening betreffende het vervoer van meubilaire goederen, 1945.
- 833 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen over executieplaatsen en geëxecuteerde personen, 1945-1946.
- 834 Stukken betreffende in de gemeente gesneuvelde en begraven Duitse militairen en de overbrenging daarvan naar Duitsland, 1945-1953, 1959, 1977.
- 838 Brief van het rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie waarin gevraagd wordt naar inlichtingen over de melkstaking; met antwoordbrief, 1947.

- 839 Stukken betreffende het verkrijgen van rijksbijdragen ingevolge het tijdelijk politiekostenbesluit over 1943-1946 in verband met de beloning van personeel belast met bewaking van het gemeentehuis (bevolkingsregister, distributiebescheiden, ingeleverde radiotoestellen, 1947-1948.
- 1121-1131 Stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, 1937-1944.
1121. Luchtbeschermingsoefeningen, 1937-1938
1122. Begrotingen van de luchtbeschermingsdienst, 1938-1942.
1123. Uitkijkpost in de Nederlands Hervormde Kerk te Langweer, 1938-1942.
1124. Organisatie en samenstelling beschermingsdienst, 1938-1943.
1125. Verordening en bekendmakingen over maatregelen voor verduistering en brand, 1939-1940.
1126. Benodigdheden en materialen voor de dienst, 1937-1939, 1940-1943.
1127. Rechtspositieregelingen, vergoedingen en toelagen voor personeel (vaste kern), 1940-1944.
1128. Luchtbeschermingsplan en omschrijving van de luchtbeschermingsdienst.
1129. Aanwijzing en vorderingen van motorvoertuigen, voor de luchtbeschermingsdienst, 1941-1944.
1130. Aanwijzing van leden voor de veterinaire dienst; met instructie, 1943.
1131. Arbeidsovereenkomsten, 1941-1942.
- 1420 Verordening inzake de plicht tot melding voor het onderdak verlenen van repatriërenden, 1945.
- 1421 Brief van de burgemeester over de vorming van een comité in verband met de huisvesting van uit Indië repatriërenden, 1946.
- 1520 Brief van de Kerkeraad van de N.H. Kerk te Ouwsterhaule waarin gevraagd wordt een kruis te plaatsen op een massagraf van Duitse militairen te Oldeouwer; met antwoordbrief, 1945.
- 1521 Dossier inzake het oprichten van een monument voor 13 gevallen vrijheidsstrijders te Sint Nicolaasga; met krantenartikelen over oorlogsgebeurtenissen, 1947-1948.
- 1522 Dossier inzake het houden van een inzamelactie en uitgifte van certificaten voor een op te richten nationaal monument, 1947-1949.
- 1523 Dossier inzake het oprichten van een monument te Ouwsterhaule ter nagedachtenis van de verzetsstrijder Jetze B. Veldstra, 1949-1951.
- 1545 Stukken betreffende de organisatie van de 10-jarige en 25-jarige herdenking van de gevallen en bevrijding op 4 en 5 mei en de uitgifte van een boekwerkje ter gelegenheid van de 10-jarige herdenking van de bevrijding, 1954-1956, 1970.
- 1546 Stukken betreffende de uitreiking van een herinneringskruis, ere- en onderscheidingstekenen voor "Orde en Vrede, 1950-1953.

-4.07.521/0773

Langweer, den 5 Augustus 1940.

Betreffende:
Gedenkdagen van leden
van het Huis van Oranje.

Van den Heer Secretaris-Generaal, Waarnemend
Hoofd van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ontvingen wij onderstaand schryven:

"Ik breng hierbij te uwer kennis de volgende bekendmaking van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied van 30 Juli 1940:

Met het oog op de in de volgende weken naderende gedenkdagen van leden van het Huis van Oranje wordt de bevolking van het bezette Nederlandsche gebied met den meesten nadruk er opmerkzaam op gemaakt, dat elke demonstratieve gedraging in het algemeen en elke betooging van personen hetzij afzonderlijk hetzij gezamenlijk, welke middellijk of rechtstreeks, op welke wijze dan ook, tegen de bezettingsmacht gericht is, dienovereenkomstig zal worden vervolgd. Als demonstraties en betoogingen tegen de bezettingsmacht zijn ook te beschouwen demonstraties en betoogingen voor de Koningin of andere leden van het Huis van Oranje, dat den oorlog tegen het Grootduitsche Rijk volhardend voortzet. Het bevestigen en dragen van kenteekenen, bloemen, kleuren of andere voorwerpen, welke een gehechtheid aan het Huis van Oranje uitdrukken, kan evenmin geduld worden als het uitsteken van vlaggen of het aanbrengen van andere versieringen aan gebouwen ter eere van een lid van het Huis van Oranje. Hetzelfde geldt voor elke andere gedraging, welke tot het vermelde doel strekt of strekken kan.

Hij, die tegen den inhoud van deze bekendmaking handelt, wordt streng en in het bijzonder zwaar gestraft, wanneer hij toij demonstraties en betoogingen in den zin dezer bekendmaking aanzet, of deze veroorzaakt of begunstigt. Aan de bepalingen van par. 2 der verordening no. 52/1940 van den Rykscommissaris aangaande de Duitsche jurisdictie in strafzaken, wordt in het bijzonder herinnerd. Al naar gelang van het geval zal de Verordening No. 33/1940 betreffende het verbeurd verklaren van vermogens toegepast worden.

De Duitsche en Nederlandsche Politie zijn ermee belast, de naleving van deze bekendmaking te verzekeren.

Het komt mij voor, dat de consequentie van deze voorschriften behoort te zijn, dat, voor zoover in leerplannen de hier bedoelde dagen als bijzondere vacantedagen zijn aangewezen, deze regeling geen toepassing vindt.

Wij brengen U vorenstaande ter kennis, onder opmerking, dat wij verwachten, dat met vorenstaande volledig rekening wordt gehouden.

De bekendmaking dient naar inhoud en zin STIPT te worden nageleefd.

Burgemeester en Wethouders van Doniawerstal,

Wij J. Perkman, Burgemeester.

Wij A. K. Lambij, Secretaris.

Aan
Heeren Hoofden van Openbare-
en aan Besturen van Bijzondere
scholen in Doniawerstal.

Inventarisnummer	Beschrijving
1023	Machtigingen aan de veldwachters tot het binnengaan van woningen, 1919-1947.
1177	Lijst van inkwartierplichtigen in de gemeente, 1934-1935. N.B. Bevat ook aanvullingen betreffende inkwartiering in de gemeente ten behoeve van de Duitse Weermacht, 1942.

Gaasterland, Gemeentebestuur, 1936-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
1	Notulen en besluitenlijsten van de openbare vergaderingen van de gemeenteraad, 1936-1946 maart.
16	Presentielijsten van de vergaderingen van de gemeenteraad, 1945 november – 1958 september.
48-50	Notulen en besluitenlijsten van de vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders, 1938 – 1948. 48. 1938-1940. 49. 1941. 50. 1945-1948.
108	Besluit van de waarnemend Commissaris van de Koningin tot benoeming van A. Rampion tot tijdelijk wethouder, mei 1945.
109	Staat met persoonlijke gegevens dienend bij de benoeming van P. Bosma en H. van der Goot tot wethouders, 1946
569	Dossier inzake de zuivering van gemeentepersoneel na de Tweede Wereldoorlog, 1945
607	Dossier inzake de benoeming van H. van der Goot tot wethouder/waarnemend burgemeester, 1945-1946.
622	Stukken betreffende de benoeming, het functioneren en het ontslag van de heer G. Schwartzenberg tot burgemeester, 1934-1964.
632	Bekendmaking waarbij wordt opgeroepen tot het verstrekken van inlichtingen over gesneuvelde en begraven Amerikaanse militairen, z.j.
633	Bekendmaking waarbij wordt opgeroepen tot het doen van aangifte van oorlogsmisdrijven, z.j.
634	Lijst van in de gemeente gesneuvelde en begraven militairen, z.j.
635	Stukken betreffende en processen verbaal van neergestorte vliegtuigen, afgeworpen voorwerpen uit vliegtuigen en gevonden voorwerpen en militairen en meldingen van het waarnemen van lichtsignalen en lichtkogels, 1939-1945.
636	Stukken betreffende het verstrekken van informatie over (in het buitenland) overleden burgers en militairen, 1940, 1943-1948.
637	Dossier inzake afgifte van niet-Jood verklaringen, 1940-1941.
638	Stukken betreffende het verzoek om vrijlating van J. Vierstra uit krijgsgevangenschap, 1942-1943.

- 639 Stukken betreffende sabotagehandelingen tegen de voedselvoorziening door brandstichting aan een dorsmachine en korenmijten, 1943.
- 640 Procesverbaal van een gewapende overval op een transport met distributiebescheiden op 23 september 1943, 1943.
- 641 Stukken betreffende geëxecuteerde personen, 1943, 1945.
- 642 Stukken betreffende het vinden van lijken in de gemeente, 1943-1946.
643 Brief van het college aan de plaatsvervangend Procureur Generaal van het Arrondissement Leeuwarden over het clandestien begraven van lijken in de gemeentebossen onder Oudemirdum, 1945.
- 644 Brief van de Commissaris van de Koningin waarin gevraagd wordt opgave te doen van de bevrijdingsdatum van de gemeente, met antwoordbrief, 1945.
- 645 Brief aan het Rijksbureau voor Documentatie voor de geschiedenis van Nederland in oorlogstijd waarin informatie wordt gegeven over illegaliteit in de gemeente, 1945.
- 646 Bedankbrief van de "British Liberation Army" voor de opvang en verzorging van Britse militairen, 1945.
- 652 Dossier inzake de bewapening van de gemeentelijke politie, 1938-1944.
- 658 Dossier inzake de registratie van verboden verenigingen, partijen en vergaderingen, 1938-1940.
- 659 Dossier inzake aanmelding van en maatregelen tegen ingezetenen, woonwagewoners en Joden, 1940-1945.
- 725 Dossier inzake de oprichting en exploitatie van noodkeukens, 1939-1946.
- 726 Stukken betreffende de voedselvoorziening in oorlogstijd, waaronder het telen en leveren van gewassen, 1941-1945.
- 757 Stukken betreffende het begraven, onderhoud en adoptie van oorlogsgraven/militaire graven, 1940-1974.
N.B. Hierin ook gegevens over neergestorte vliegtuigen.
- 1163 Stukken betreffende vaststelling en uitvoering van het luchtbeschermingsplan en de werkzaamheden van de luchtbeschermingsdienst Gaasterland, 1939-1947.
- 1164 Circulaires en verordeningen met betrekking tot het nemen van maatregelen bij buitengewone omstandigheden, 1939-1940.
- 1165 Dossier inzake de bewaking van gebouwen, 1941-1944.
- 1166 Dossier inzake melding en ruiming van oorlogstuig, 1945-1982.
- 1194 Brandweerrapporten, 1936-1945.

- 1196 Dossier inzake de bestrijding van bosbranden, 1941-1943, 1977.
- 1455 Brieven over de mogelijke opvang van Joodse vluchtelingen uit Duitsland in 'Mooi Gaasterland' of 'Elfbergen', 1938.
- 1456 Dossier inzake de vordering van R.K. vakantie-koloniehuis 'Mooi Gaasterland' ten behoeve van de opvang van burgerslachtoffers, 1939-1940.
- 1457 Dossier inzake het verlenen van zorg voor gedemobiliseerde militairen, 1940-1944.
- 1458 Stukken betreffende het aanvragen en uitkeren van vergoedingen door geleden oorlogsschade, 1940-1956.
- 1459-1460 Stukken betreffende het verlenen van zorg aan evacués verblijvende in Gaasterland, 1942-1946.
1459. Declareren van kosten, 1942-1946.
1460. Lijsten en staten van evacués, 1944-1945.
- 1461 Dossier inzake registreren en aanmelden van gerepatrieerden, 1945.
- 1462 Dossier inzake het verlenen van zorg aan oorlogsslachtoffers, vluchtelingen, gevangenen en Joden, 1945-1957.
- 1464 Dossier inzake het verstrekken van uitkeringen ten behoeve van oorlogsslachtoffers met eigen huishouding en Indisch gerepatrieerden die verbleven in gezinsoord Wyldemerk, 1948-1951.
- 1466 Dossier inzake het declareren van kosten met betrekking tot oorlogsslachtoffers en/of Indisch gerepatrieerden, 1952-1954.
- 1764 Dossier inzake de vordering van paarden ten behoeve van het Nederlandse leger, 1936-1940.
- 1765 Dossier inzake de vordering van hooi voor het Nederlandse en Duitse Leger, 1939-1943.
- 1766 Stukken betreffende het inkwartieren van Nederlandse en Duitse militairen, 1939-1949.
- 1767 Dossier inzake de vordering van vaartuigen, voertuigen en fietsen, 1940-1951.
- 1768 Dossier inzake het verlenen van bijstand aan de familie van tijdens de mobilisatie overleden militairen, 1940.
- 1769 Stukken betreffende het declareren van onkosten als gevolg van vorderingen door Duitse autoriteiten, 1940-1941.
- 1770 Dossier inzake de vordering van paarden ten behoeve van de Wehrmacht, 1940-1944.

- 1771 Dossier inzake de verklaring in staat van oorlog/beleg en de verhouding tot de Duitse bezetting, 1941-1943.
- 1772 Dossier inzake de inlevering van radiotoestellen, 1941-1945.
- 1773 Dossier inzake de vordering van klokken, 1942-1954.
- 1774 Stukken betreffende de vordering van gebouwen en terreinen, 1942-1946; met tekeningen. N.B. Onder andere ten behoeve van het Duitse radarstation Eisbär te Sondel.
- 1775 Dossier inzake de uitbetaling van de kostwinnersvergoeding ten gevolge van de mobilisatie, 1943-1948.
- 1776 Dossier inzake het opruimen van versperringen te Sondel en het inleveren van oorlogsbuit en 'war material', 1945-1946.
- 1779 Dossier inzake de opgave van arrestantenlokalen en de verzorging van verdachten, 1937-1945.
- 1780 Dossier inzake de opsporing en aanhouding van politieke delinquenten en andere verdachten, 1939-1951.
- 1781-1782 Stukken betreffende de inrichting en gebruik van het interneringskamp Elfbergen te Oudemirdum, 1940-1953.
1781. Inrichting, 1940-1941.
1782. Lijst met geïnterneerden, 1945-1953.
- 1783 Dossier inzake het in hechtenis nemen van Nederlanders, 1940-1944.
- 1784 Dossier inzake het verstrekken van inlichtingen aan de Duitse autoriteiten met betrekking tot benzinstations, postduiven, de verkoop van sieraden met de beeltenis van de koningin en de verkoop van grammofoonplaten, 1940-1941, 1943, 1946.
- 1785 Dossier inzake opleggen van strafbeschikkingen, het geven van politiewaarschuwingen en het opmaken van processenverbaal, 1940-1944.
- 1786 Dossier inzake het opleggen van een boete door de Duitse autoriteiten wegens sabotage van een telefoonkabel, 1942-1948.
- 1787 Dossier inzake het in beslag nemen van roerende goederen, 1941-1946.
- 1788 Dossier inzake het beheren van vijandelijk en landverraderlijk vermogen, 1945-1946.

GEMEENTE GAASTERLAND

no. 652

Onderwerp: Bevrijdingsdatum.

Balk, den 16 Mei

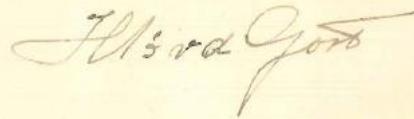
194 5

Bericht op schrijven van: 12 Mei 1945,
1e Afd.A. no. 446.

Bijlagen:

Naar aanleiding van Uw nevenvermeld schrijven heb ik de eer U mede te deelen, dat 17 April 1945 als bevrijdingsdatum dezer gemeente dient te worden aangenomen.

De WND.BURGEMEESTER van GAASTERLAND,

Aan
de Heer Wnd.Commissaris der Koningin
in de provincie Friesland
te

N° 107.

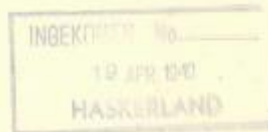
2e AFDEELING F.

— BIJLAGEN.

Werk verzoekt, datum, nummer en
afdeling dezes, bij de beantwoording of
aanhaling nauwkeurig te vermelden.

Leeuwarden, 17 April 1940

Verzonden 17 " 1940

Uitbreiding politie-personeel.

In verband met het besluit van onsen Voorzitter van
26 Maart 1940, no. 670, 1e afdeling A, waarbij het getal bezol-
digde veldwachters voor Uwe gemeente werd gebracht van 5 op
8 berichten wij U, dat, naar ons uit eene mededeeling van
den Minister van Binnenlandsche Zaken is gebleken, de Regeering
bereid is, bij het bepalen van den bijzonderen steun uit 's Rijks
kas rekening te houden met de uit genoemd besluit voor de ge-
meente voortvloeiende uitgaven.

Het zal ons aangenaam zijn zoodra mogelijk, in het gebrui-
kelijke getal exemplaren, van U te ontvangen een raadsbesluit
tot wijsiging der begrooting voor 1940, waarin de financieele
gevolgen van bedoelde personeelsuitbreiding tot uitdrukking kom-
men.

typ. A.
coll. w/

De Gedeputeerde Staten van Friesland,

H. V. van der Vliet Voorzitter.
W. J. van der Vliet Griffier.

Haskerland, Gemeentebestuur (1818) 1918-1966 (1993)

Inventarisnummer	Beschrijving
10-12	<p>Notulen van de vergaderingen van de raad, 1939-1947. N.B. Vanaf september 1941 was er door de maatregelen van de Duitse bezetter geen gemeenteraad. Na de bevrijding werd geleidelijk het bestuursstelsel hersteld.</p> <p>10. 1939-1940. 11. 1941. 12. 1945-1947.</p>
38	<p>Agenda's voor de raadsvergaderingen, deels met mededelingen en lijsten van ingekomen stukken, 1940-1948.</p>
42-43	<p>Notulen van geheime zittingen van de raad, 1923-1953.</p> <p>42. 28 februari tot 30 juni 1941, 1923-1941. 43. 1923 en 1946-1953, 1923-1953.</p>
64-70	<p>Aantekeningen van vergaderingen van het college van burgemeester en wethouders, 1939-1946.</p> <p>64. 11 januari 1939- 31 januari 1940, 1939-1940. 65. 2 februari 1940 - 8 januari 1941, 1940-1941. 66. 15 januari 1941 – 19 februari 1942, 1941-1942. 67. 20 februari 1942- 20 januari 1943, 1942-1943. 68. 27 januari 1943 – 6 januari 1944, 1943-1944. 69. 12 januari 1944 – 10 januari 1945, 1944-1945. 70. 18 januari 1945 – 20 februari 1946, 1945-1946.</p>
115-125	<p>Registers van ingekomen en verzonden stukken, 1939-1946.</p> <p>115. 1939-1940. 116. 1940-1940. 117. 1940-1941. 118. 1941-1941. 119- 1941-1942. 120. 1942-1942. 121. 1942-1943. 122. 1943-1943, 123. 1943-1944. 124. 1944-1945. 125. 1945-1946.</p>
148	<p>Register van geheime stukken, 1916-1940.</p>
178	<p>Geschiedenis van de gemeente en van plaatsen: verzameling notities, artikelen, scripties en rapporten over gemeente, personen (o.a. schoolmeesters) en monumenten, 1944-1965.</p>

- 203-204 Burgemeester, 1920-1977.
203. Aanwijzing waarnemend burgemeester, 1920-1966.
204. Overlijdensberichten, ambtsjubileum, benoeming K. van Gorsel als 'oorlogsburgemeester', ambtsketen, 1923-1977.
- 205 Dossiers inzake benoeming en ontslag van wethouders, 1919-1966.
- 210 Register van arbeidscontractanten, 1942-1953.
N.B. Dit register werd aangelegd in 1942, maar vermeld ook eerdere arbeidscontractanten. Hier wordt ook veel personeel vermeld dat in dienst was voor de luchtbescherming en distributiedienst in oorlogstijd.
- 218 Voorschriften en uitvoering Besluit Rechtsherstel ontslagen ambtenaren, 1945-1953.
N.B. Dit betreft gemeentepersoneel dat door oorlogsomstandigheden het werk heeft moeten beëindigen.
- 487 Instructie voor het in veiligheid brengen van kassen en bescheiden in oorlogstijd, 1940.
- 489 Fraudeverzekering "Incasso-Bank n.v." te Amsterdam (met polis), 1935-1939.
N.B. Door de oorlogsomstandigheden kon de verzekering eind 1940 niet verlengd worden omdat er buitenlandse (Engelse) verzekeraars bij betrokken waren.
- 798 Gemeentearchief, 1920-1964,
N.B. Hier: Aansluiting bij "Het Nederlandsche Registratuerbureau"(1919-1946), correspondentie (1920-1949) tussen gemeente en Rijksarchivaris over overdracht van archiefstukken; processenverbaal van vernietiging van archiefstukken, waaronder van verkiezingsstukken; in veiligheid brengen van archiefbescheiden in oorlogstijd; ordening en beschrijving van het archief; inventaris boeken bevolkingsboekhouding, 1811-1939.
- 1353-1355 Winterhulp Nederland, 1940-1943 en z.j.
1353. 10 affiches, z.j.
1354. Propaganda en voorlichting; collectes, 1940-1943.
1355. Aansrijving in verband met niet meewerken aan collecte Winterhulp met antwoorden daarop, 1941.
- 1356 Nederlands Volksherstel, o.a. Annual report of American relief for Holland, 1945.
- 1367 Zorg voor militairen en hun verwanten, 1941-1956.
- 1368 Maatschappelijke steun aan dienstplichtige militairen en hun nabestaanden, 1935-1952.
N.B. Het betreft hier militairen uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog.
- 1544 Plechtigheden en herdenkingen na de Tweede Wereldoorlog, 1945-1955.

- 1546 Oorlogsherdenkingstekens; Monument in Sintjohannesga voor Richard Jung; plaquette aan de Jouster toren, 1945-1952.
- 1587-1591 Dienstplicht, 1919-1966.
1587. Gemeenschappelijk alfabetisch dienstplichtregister groep Haskerland; lotingsnummers, 1930-1938.
1588. Militie, lichteningen 1920-1942 (geboortejaren 1900-1922, 1920-1942).
1589. Inschrijving dienstplicht, geboortejaren 1921-1946, 1941-1966.
1590. Lotingsregister lichteningen 1923-1929, 1929-1929.
1591. Burgerwacht: instelling en opheffing, ledenlijsten, 1919-1940.
- 1592 Dienstplichtkaarten (A-kaarten), 1933-1947.
- 1598-1648 Mobilisatie en Tweede Wereldoorlog, 1938-1992.
1598. Gesneuvelde militairen en burgerslachtoffers: voorschriften en informatie, 1953-1966.
1599. Gesneuvelde militairen en burgerslachtoffers: gegevens over graven en begravenen, 1953-1966.
1600. Gesneuvelde militairen en burgerslachtoffers: correspondentie over oorlogsslachtoffers, 1942-1990.
1601. Oorlogsgravenstichting: richtlijnen oorlogsgraven, 1954.
1602. Opgraving, vervoer en herbegraven lichamen, 1950-1958.
1603. Persoonsbewijs en gegevens Uilke Boonstra, gegevens G. Knol en R. Jung, lijst van gesneuvelden en vermisten, 1941-1945.
1604. Maatregelen ten opzichte van landverraders, 1945-1950.
1605. Organisatie van wachtdiensten ter bestrijding van sabotage (bewaking), 1941-1945.
1606. Maatregelen ten aanzien van Joden, 1941-1943.
1607. Nederlanderschap en ingezetenschap, 1948-1953.
1608. Evacuatie (betreft hoofdzakelijk inwoners van Den Helder), 1942-1945.
1609. Evacuatie: organisatie en huisvesting van evacués, 1942-1945.
1610. Evacuatie: ontspanning voor evacués. Lijst met namen van evacués uit Den Helder, 1943-1946.
1611. Oorlogs- en bezettingsschade, 1943-1953.
1612. Oorlogs- en bezettingsschade: beschieting gasbedrijf en omliggende percelen, 1944-1957.
1613. Oorlogs- en bezettingsschade: diverse schadegevallen, 1944-1956.
1614. Oorlogs- en bezettingsschade: diverse schadegevallen, 1945-1957.
1615. Vordering en verhuur van gebouwen (Theresiahuis, openbare lagere ULO-school), 1943-1945.
1616. Vordering en verhuur van gebouwen (Theresiahuis, openbare lagere ULO-school, 1942-1946.
1617. Inlevering dienstplichtbescheiden bij Wehrmachtcommandant in Leeuwarden, 1941.
1618. Vordering en terugkomst/vermissing van klokken, 1939-1964.
1619. Vordering van gebouwen en terreinen, onder andere schietbaan in Oudehaske, 1942-1947.
1620. Inventarisatie van goederen in gevorderde gebouwen, 1944.
1621. In hechtenisneming van Nederlanders. Lijst van gevallen, 1940-1990.

1622. Strafoplegging, onder meer zoengelden: boete voor vernietiging van radiotoestellen, 1944-1948.

1623. Luchtbeschermingsdienst, meldingsrapporten luchtaanvallen, 1943-1945.

1624. Gedragsregels bevolking. Publicaties enz. , 1936-1940.

* 1625. Diverse richtlijnen. Lijst van verdachten van het openbaar ministerie, 1940-1951.

1626. Overval op distributiekantoor op 14 oktober 1942, 1942-1992.

1627. Bijzondere voorvallen in Haskerland, 1940-1945.

- arrestatie Geert Knol op 30 augustus 1944
- diverse rapporten onder andere over bommen op fabriek Douwe Egberts
- landing op Tjeukemeer 15 oktober 1940
- moord op Albert M. Rinkema op 30 juni 1944
- overval gemeentehuis op 5 juli 1943
- overval op auto met radio's op 28 augustus 1944

1628. Diverse rapporten en verslagen over de mislukte landing van een watervliegtuig op het Tjeukemeer op 15 oktober 1940, 1946-1979.

1629. Diverse stukken die een indruk geven van de oorlogstijd, 1939-1945.

- arbeidsdienst
- ausweisen
- bonnen in verband met benzineschaarste
- maatregelen tegen Joden en Jodenhulp
- opgave van drukkerijen
- registratie boten en bootmotoren
- strook uit vliegtuig geworpen om radar te storen

1630. Diverse stukken uit het politiearchief, 1940-1944.

1631. Kinderuitzending, 1940-1943.

1632. Arbeidsbemiddeling voor Duitsland, 1942-1944.

N.B. Hierin lijst van personeel werkzaam ter secretarie (1942).

1633. Werkverruimingskamp Rohel: huisvesting van Joden in het kamp, 1942.

1634. Winterhulp Nederland, Ontvangst en besteding van gelden, 1940-1942.

1635. Hulpverlening aan slachtoffers en nabestaanden: enkele rapporten van beschietingen, 1940-1945.

1636. Enkele maatregelen en beschikkingen van de Duitsers, 1940-1943.

1637. Uitvoering maatregelen ten aanzien van overheids personeel van al of niet Joodse bloede, 1940.

1638. Dagrappporten van de Gevechtsgroepen van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, 1945.

1639. Aanplakbiljetten: samenscholingen, collecteren, identificatie, represailles, 1938-1945.

1640. Lijsten personeel NBS en correspondentie NBS, 1945.

1641. Diverse bekendmakingen, aanplakbiljetten en nieuwsblaadjes, 1944-1945.

1642. Arrestatie- en huisarrestbevelen, 1945

1643. Lastgevingen en publicaties Militair Gezag, 1945.

1644. Zuivering van personen en instellingen, 1945.

1645. Rapporten over de ontwikkelingen na de bevrijding, 1945

1646. Entertainment Committee Joure 16 juli 1945/december 1945, 1945.

N.B. Deze stukken werden in 1982 ontvangen van de heer A. Halma, oud-directeur Douwe Egberts.

1647. Kopieën van de boekjes "In memoriam Richard Jung" en "Joure bevrijd", uitgegeven in 1946, 1946.

	1648. Ondersteuning van gezinnen van geïnterneerden door Maatschappelijk Hulpbetoon Westermeer, 1945-1948.
1650	Stukken van het demobilisatiecomité: richtlijnen, opvang van evacués en verblijf van kinderen uit andere provincies, 1944-1950.
2117	Registratiekaartjes van evacués, [1944-1945].

Haskerland, Gemeentebestuur, 1967-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
760	Stukken betreffende het onderhoud van oorlogsgraven; met een lijst van gevallen in de Tweede Wereldoorlog, 1963, 1968, 1969, 1978, 1981.

Lemsterland, Gemeentebestuur 1939-1969

Inventarisnummer	Beschrijving
1-2	Notulen van de vergaderingen van de gemeenteraad, 1939-1946 1. 1939-1941 augustus 27. 2. 1945 november 8 – 1946.
27-28	Agenda's en besluiten van het college van burgemeester en wethouders, 1939-1946. 27. 1939-1941 augustus 25. 28. 1945 mei 7 – 1946.
40	Aankondigingen en bekendmakingen, 1940-1945.
46	Dossier inzake het aanbieden van een gemeentewapen door de waarnemend burgemeester aan de commandant van het Canadese regiment de la Chaudiere wegens de bevrijding van de gemeente Lemsterland op 17 april 1945, 1945.
58	Dossier inzake de verkiezing van een tijdelijke gemeenteraad, 1945.
60	Dossiers inzake de benoeming, herbenoeming en ontslag van burgemeesters, 1941-1960.
61	Stukken betreffende de benoeming en ontslag van wethouders, 1943.
374	Stukken betreffende de rechtspositie van het personeel van Joodse bloede, 1940-1943.
377	Stukken betreffende de zuivering van personeelsleden wegens hun houding in oorlogstijd, 1945-1946.

- 381 Stukken betreffende het afleggen van eden en verklaringen door het personeel, 1940-1941.
- 382* Stukken betreffende opgaven aan het departement van Algemene Zaken te 's-Gravenhage van gemeentepersoneel die in werkelijke dienst van de Nederlandse Weermacht waren, 1943-1948.
- 388 Stukken betreffende de tewerkstelling van personeel in Duitsland, 1942-1944.
- 596 Stukken betreffende voorschriften en bekendmakingen met betrekking tot de openbare orde en veiligheid door of in opdracht van het militair gezag, 1940-1947, 1952-1959.
- 597* Stukken betreffende het treffen van politie maatregelen ten opzichte van landverraderlijke personen, 1940-1948.
- 598 Stukken betreffende het instellen van een bewakingsdienst tegen sabotage en daaruit voortvloeiende aangelegenheden, 1943-1944.
- 599 Dossier inzake het toezicht op het verschijningsverbod van het weekblad Zuid-Friesland door het Militair Gezag, 1945-1946.
- 686 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen over het overlijden, de identificatie en het begraven van militairen, 1940-1969.
- 689 Correspondentie met het comité voor Joodse belangen in Friesland over het clandestien begraven van militairen, 1946.
- 694 Verordening tot beperking van het gebruik van leidingwater in buitengewone omstandigheden met stukken betreffende de vaststelling en intrekking ervan, 1944-1945.
- 938 Stukken betreffende bijdragen van het Rijk voor het herstel van oorlogsschade aan woningen van de bouwvereniging Volksbelang te Echten, 1946-1958.
- 978 Dossier inzake de bouw van een commandopost voor de luchtbescherming, 1938-1941.
- 979 Stukken betreffende personeel en organisatie van de luchtbeschermingsdienst en daaruit voortvloeiende aangelegenheden, 1938-1943.
- 981 Stukken betreffende de uitvoering van de evacuatie van de burgerbevolking, 1940-1945.
- 982-987 Dossiers inzake dagelijkse rapportages van de luchtbeschermingsdienst betreffende de luchtbescherming, 1940-1945.
982. 1940.
983. 1941.
984. 1942.
985. 1943

- 986, 1944.
987. 1945.
- 988 Stukken betreffende de vordering van motormaterieel ten behoeve van de luchtbescherming, 1940-1946.
- 989 Processenverbaal opgemaakt naar aanleiding van luchtaanvallen en bominslag.
- 991 Luchtbeschermingsplan, z.j.
- 1031 Stukken betreffende de aangifte en het herstel van oorlogsschade aan bruggen, 1949-1953.
- 1118 Brief van de minister van Binnenlandse Zaken waarom om de datum van de bevrijding van de gemeente wordt gevraagd in verband met de financiële afwikkeling van de arbeidsdienst, met op de keerzijde het antwoord van 17 april 1945, 1947.
- 1127 Stukken betreffende het verlenen van financiële steun aan hen, die ten gevolge van oorlogsomstandigheden schade hebben geleden, 1940-1950.
- 1128-1130 Stukken betreffende de huisvesting en andere vormen van hulpverlening aan burgerslachtoffers van oorlogsgeweld, 1941-1946.
1128. 1941-1942.
1129. 1943-1944.
1130. 1945-1946.
- 1131 Dossiers inzake steun voor herstel of herbouw van door oorlogsgeweld getroffen onroerende goederen, 1941-1959.
- 1134 Dossiers inzake de hulpverlening aan vluchtelingen en evacués, 1946-1955.
- 1138 Brief aan de documentatiecommissie van het Friese verzet 1940-1945 inzake een opgaaf van de verzetsslachtoffers, 1952.
- 1232 Stukken betreffende Haagse en Voorburgse kinderen die in verband met de dreigende hongersnood in de gemeente zijn ondergebracht, 1945.
- 1235 Stukken betreffende de mobilisatie en daarmee verband houdende maatregelen, 1938-1940.
- 1236 Stukken betreffende de vordering van paarden ten behoeve van het Nederlandse Leger en de Duitse weermacht, 1938-1946.
- 1237 Verordening hulp bij militaire werkzaamheden aan het militaire gezag, 1939-1940.
- 1238 Stukken betreffende bescherming van, vordering door de Duitse weermacht en terugvordering van kerkklokken, 1939-1945.

- 1239 Stukken betreffende de vordering van motorvoertuigen ten behoeve van het Nederlandse Leger en de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, 1939-1945.
- 1240 Stukken betreffende de vordering van hooi ten behoeve van de Duitse weermacht, 1940.
- 1241 Stukken betreffende vergoedingen voor verrichtingen, leveringen en diensten ten behoeve van de Duitse weermacht, 1940-1945.
- 1242 Stukken betreffende vergoedingen voor R-verrichtingen ten behoeve van de Duitse weermacht, 1940-1945.
- 1243 Stukken betreffende de vordering van gebouwen en terreinen ten behoeve van de Duitse weermacht en de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, 1940-1947.
- 1244 Stukken betreffende de inkwartiering van leden van de Duitse weermacht, 1940-1948, 1952.
- 1245 Stukken betreffende de inlevering van metalen ingevolge de uitvoering van de verordening van de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied, 1941-1942.
- 1246 Stukken betreffende de vordering van rijwielen ten behoeve van de Duitse weermacht, 1942-1945.
- 1247 Stukken betreffende vorderingen door de Nederlandse Strijdkrachten en de Geallieerde Strijdkrachten, 1945-1951.
- 1248 Strafbeschikkingen opgelegd wegen overtreding van de verordening van de Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandse gebied, 1943.
- 1249 Register van opgelegde strafbepalingen, 1943-1944.
- 1250 Register van geldboeten bij strafbeschikking opgelegd, 1943-1944.
- 1251 Publicatiebladen van het militair gezag, 1945.

- 2.07.021

nr 502

De burgemeester van Lemsterland;
gelet op het bepaalde in art.5,3e lid
van verordening nr.152 van 1941;

besluit:

te bepalen, dat bij zijn afwezigheid of
ontstentenis de wethouder J.Pen in de eer-
ste plaats en de wethouder M.F.de Vries
in de tweede plaats als zijn algemeene
vertegenwoordiger zal optreden.

Dit besluit treedt onmiddellijk in
werking.

Lemmer, 3 Maart 1943.

De burgemeester voornoemd,

Mulder

Lemsterland, gemeentebestuur, 1990-2013

Inventarisnummer	Beschrijving
2952	Gegevens over de neergestorte Lancaster Bommenwerper op landerijen nabij Eesterga alsmede het terugbrengen van een gevonden horloge van een van de bemanningsleden J. Butterworth, 1994-1996
2953	Herdenkingsbijeenkomst van de scheepsramp voor de IJsselmeerkust van Lemmer door aanvaring van de 'Jan Nieveen' en 'Groningen IV' in de nacht van 8 op 9 januari 1944, 2009.

Skarsterlân, gemeentebestuur, 1984-2013

Inventarisnummer	Beschrijving
2336 (voorlopig nr.)	Stukken betreffende het onderhouden van oorlogsgraven door de oorlogsgravenstichting en benoeming consuls, met lijsten van begraven oorlogsslachtoffers, 1984-1991.
6323 (voorlopig nr.)	Verslag van de gevechten te Scharsterbrug in april 1945, opgetekend door J. S. Rypkema, 2002; afschrift.

P A R K E T
van den
PROCUREUR-GENERAAL

LEEUWARDEN, den 11 Juli 1941.

-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-o-
B No. 410-1.1941.

Ik heb de eer U te berichten, dat de "Befehlshaber der Ordnungspolizei" het navolgende aan den Inspecteur-Generaal der Nederlandsche Politie heeft medegedeeld:

"In den laatsten tijd nemen de gevallen, dat geuniformeerde leden der "Hitlerjugend" worden lastig gevallen, toe.

Ik verzoek maatregelen te treffen, opdat de Nederlandsche politie instanties hun bijzondere aandacht schenken aan leden der Duitsche "Hitlerjugend", hen de vereischte bescherming en de noodige hulp verleen en met alle hun ten dienste staande middelen streng optreden tegen hen, die het lastig vallen der "Hitlerjugend" niet achterwege kunnen laten.

Zij, die zich aan dat lastig vallen schuldig maken, moeten worden gearresteerd en worden overgegeven aan de Duitsche "Sicherheitspolizei".

Tegen hen moet aangifte gedaan worden".

Ik moge U verzoeken met het bovenstaande wel nauwkeurig rekening te willen houden en door de onder Uwe bevelen staande politie te doen houden,-

De Procureur-Generaal,
fgd. Directeur van Politie,

AAN Heeren
Hoofden van plaatselijke politie in het ressort.

Sloten, Gemeentebestuur, 1923-1983

Inventarisnummer	Beschrijving
10	Presentielijsten van de vergaderingen van de gemeenteraad, 1923-1948.
33	Stukken betreffende de instructie voor de uitoefening van het militair gezag, 1939-1940.
34	Stukken betreffende het op bevel van de Duitse militaire autoriteiten en andere instanties nemen van maatregelen in verband met de bezetting, 1940-1944.
35	Stukken betreffende het op bevel van de Duitse bezetter uitvoeren van voorschriften en het nemen van maatregelen tegen Joden, 1940-1943.
36	Stukken betreffende uitvoeringsvoorschriften over vergoedingen voor leveringen of verrichtingen ten behoeve van organen van het Duitse Rijk, 1940-1945.
37	Stukken betreffende het op bevel van de geallieerden nemen van maatregelen na de bezettingstijd, 1945.
52	Stukken betreffende het verstrekken van een opgaaft aan de Commissaris der Koningin in de provincie Friesland van de samenstelling van het gemeentebestuur, 1933-1949.
53	Stukken betreffende voorschriften en te nemen maatregelen inzake de inrichting van de gemeenteraad en raadscommissies, 1940-1945.
60	Dossier inzake de verkiezing en benoeming van wethouders, 1940-1946.
64	Stukken betreffende verstuurd en ontvangen telegrammen van en aan diverse instanties, 1940-1945.
65	Register van door de burgemeester genomen besluiten, 1941-1945.
133	Stukken betreffende het terughalen van de door de bezettende macht weggevoerde klokken uit de toren van de Nederlands Hervormde Kerk en het aanschaffen van een nieuwe klok, 1943-1950.
175	Instructie inzake het herstel van rechtsverkeer en het besluit vijandelijk vermogen met tevens de uitvoering, 1945-1949.
372	Stukken betreffende de benoeming en het ontslag van de burgemeester, 1940-1948.
382	Stukken betreffende het vaststellen van regels door de Duitse bezetter inzake het houden van openbare vergaderingen en bijeenkomsten en optochten, 1940-1944.
383	Stukken betreffende de te nemen maatregelen door de Duitse bezetter tegen ordeverstoring en sabotagedaden, 1941-1944.

- 386 Stukken betreffende de door de vertegenwoordiger van het militaire gezag in Friesland verstrekte voorschriften over de uitvoering van arrestaties van politie verdachte personen en de daadwerkelijke arrestaties van de ze personen, 1945-1946.
- 415 Dossier inzake het verzoek van de districts-militaire commissaris te Sneek voor het doen toekomen van een lijst van de in de gemeenten wonende 'weermachtswerkers', 1945.
- 416 Dossier inzake een verzoek van het voorlopig comité ter bevordering van de belangen van oud-gevangenen van het Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort en het Konzentrationslager Herzogenbosch te Vugt in de provincie Friesland om een opgave te doen van personen die door af vanwege de Duitse bezetting in deze kampen hebben gezeten, 1945.
- 417 Stukken betreffende voorschriften van het militaire gezag en het ministerie van Binnenlandse Zaken over gerepatrieerde personen, 1945.
- 459 Stukken betreffende het verschaffen van voedsel (o.a. door noodkeukens) ten tijde van noodtoestanden, 1940-1946.
- 465 Verordening tot beperking van het gebruik van leidingwater in buitengewone omstandigheden, 1944.
- 468 Stukken betreffende het onderhoud van oorlogsgraven, 1942-1946.
- 469 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan diverse instanties over overlijden en identificatie van militairen, 1945-1946.
- 599 Stukken betreffende de bescherming van burgers tegen luchtaanvallen, 1941-1946.
- 600 Dossier inzake het op verzoek van de rijksinspecteur van het verkeer in het district Friesland nemen van maatregelen tegen eventuele sabotage op het vervoer van boerenmelk, 1944.
- 607 Rapporten inzake branden en hulpverlening, 1941-1944.
- 624 Dossier inzake de vergoeding van oorlogsschade aan de Langebrug, 1945-1951 N.B. Op 16 april 1945 is een gedeeltelijk mislukte poging ondernomen om de brug te vernielen.
- 647 Stukken betreffende de door de Duitse bezetter gestelde maatregelen ten aanzien van verkeer en vervoer, 1940-1944.
- 687 Stukken betreffende het opdrijven of drukken van prijzen in het kader van gestelde voorschriften, 1936-1945.
- 688-690 Stukken betreffende de distributie van goederen, 1938-1945.
688. 1938-1945.
689. 1940. map I
690. 1940. map II

- 692 Stukken betreffende het beschikbaar stellen van legerpaarden voor het economisch leven, 1940.
- 708 Dossier inzake de uitzending van Nederlandse arbeiders naar Duitsland en Frankrijk, 1929-1942.
- 711 Stukken betreffende het bevorderen van aanmeldingen voor vrijwillige dienstnemen bij de opbouwdienst en arbeidsdienst. 1940-1945.
- 724-725 Stukken betreffende de evacuatie van personen in oorlogstijd, 1940-1945
724. 1940-1943
725. 1944-1945.
- 726-727 Dossier inzake het verlenen van medewerking aan oorlogsslachtoffers om vergoeding te krijgen voor geleden oorlogsschade, 1941-1947
726. 1941-1943
727. 1945-1947
- 728 Stukken betreffende de financiering en het herstel van oorlogsschade aan onroerende goederen, 1945-1954.
- 848 Stukken betreffende de vordering en keuring van paarden ten behoeve van het Nederlandse leger, 1931-1940.
- 849 Stukken betreffende de vordering en keuring van motorvoertuigen ten behoeve van het Nederlandse leger, 1931-1940.
- 851 Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen en het krijgen van voorschriften van diverse instanties over de landsverdediging, 1937-1945.
- 852 Stukken betreffende voorschriften en mededelingen van de Duitse autoriteiten inzake inkwartiering van militairen van de Duitse weermacht en vergoedingen hiervoor, 1940-1945.
- 853-860 Stukken betreffende vorderingen van diverse goederen door de Duitse weermacht, 1940-1945.
853. Paarden, 1940-1944.
854. Brandstoffen, scheerwol en hooi, 1940-1945.
855. Gebouwen, 1940-1945.
856. Motorvoertuigen, 1940-1945.
857. Motor- en zeilboten, 1940-1945.
858. Metalen, 1941-1944.
859. Rijwielen, 1942-1945.
869. Radiotoestellen, 1943-1945.
- 862 Stukken betreffende vorderingen en het gebruik van onroerende goederen door de Nederlandse en geallieerde strijdkrachten, 1945-1955.

Stukken betreffende het verlenen van medewerking aan de opsporing en vervolging van personen die verdacht worden van oorlogsmisdrijven, 1945-1946.

Krankenkasse Den Haag, Raamweg 90.
Zweigstelle für die Niederlande der
AOK. Jülich (Rhld.)
Telefon: 183840.

Den Haag, den 27. November 40.
S/A.

An die
Herren Bürgermeister

in den Niederlanden.

Betr.: Oprichting van een ziekenfonds voor de gezinsleden van de Nederlandsche arbeiders, die in het Duitse Rijk werkzaam zijn.

Durch Umstände, die wir nicht beeinflussen konnten, hat sich die in unserem Rundschreiben vom 26.10.40 angekündigte Versendung der "Krankenausweise" u.s.w. etwas verzögert. Die Sendung mit allen Unterlagen, die die Bürgermeister in die Lage setzen wird dann sofort mit der Ausstellung der Krankenausweise für Ehefrauen und Kinder der im Reich eingesetzten niederländischen Versicherten zu beginnen, wird am Dienstag, den 3. Dezember 40 von hier abgesandt werden. Bis dahin werden alle Drucksachen hergestellt und versandfertig sein.

Die Herren Bürgermeister werden gebeten, etwa schon jetzt an sie herantretende Fälle soweit eben möglich bis dahin zurückzustellen.

Der Leiter:

S a u e r .

Oorlogsverhalen

Opsporing en aanhouding Engelse vliegtuigbemanningen

Tijdens de bezettingsjaren zijn de Duitse autoriteiten druk bezig met opsporing en aanhouding van bemanningen van neergestorte Engelse vliegtuigen die zich mogelijk binnen de gemeente verborgen houden. De communicatie naar de gemeenten vindt plaats via zogenaamde regeringstelegrammen. Hieronder een selectie van deze berichten die ontvangen zijn door de gemeente Gaasterland.

Zo ontvangt de gemeente op 22 juli 1940 bericht dat er een valschermen bij Appingedam en omgeving zijn gevonden waarbij het vermoedelijk gaat om neergeschoten Engelse militairen. Bij aantreffen moeten deze worden gearresteerd en dient de commandant van de S.S. te Leeuwarden te worden gewaarschuwd.

Op 11 september 1940 ontvangt de gemeente een telegram dat op 10 september 1940 om 16:00 uur een Engels vliegtuig een noodlanding heeft gemaakt op een zandbank tussen de eilanden Walcheren en Schouwen. De bemanning is gevluht. Tegen 22:45 uur is in Vlissingen door hen waarschijnlijk een beige personenauto met nummer 2581 van Amerikaanse herkomst gestolen. De politie wordt verzocht onderzoek in te stellen en tot aanhouding van de inzittenden van de auto over te gaan.

Op 8 augustus 1941 krijgt de gemeente bericht dat op 7 augustus 1941 in de gemeente Oud-Beijerland een Engels vliegtuig is neergestort. De vijf inzittenden zijn voortvluchtig. De Duitse overheid draagt de gehele Nederlandse politie op de voortvluchtigen aan te houden. De marechaussee is reeds op de hoogte. Op 9 augustus 1941 ontvangt de gemeente bericht dat de telegram van 8 augustus als vervallen kan worden beschouwd, zonder dat een reden gegeven wordt waarom.

Bij telegram van 13 oktober 1941 verzoekt de Sichterheitspolizei te Rotterdam opsporing en aanhouding van twee personen die zich in de nacht van 11 op 12 oktober 1941 zich bij een boer in Barendrecht hebben gevoegd. Ze spraken Engels. Vermoedelijk zijn het Engelse piloten aangezien omstreeks dezelfde tijd een Engels vliegtuig met twee valschermen is waargenomen. Daarnaast verzoekt de Sichterheitspolizei in hetzelfde telegram tot aanhouding van leden van de bemanning van een bij Antwerpen neergeschoten Engels vliegtuig die de Nederlandse grens zijn overgestoken.

Bij telegram van 28 februari 1942 ontvangt de gemeente bericht dat op 27 februari 1942 onder Driesum een Engels vliegtuig is neergestort. Van de bemanning zijn drie leden gedood, vermoedelijk zijn twee leden voortvluchtig. Een van de bemanningsleden is bij een boerenwoning in de omgeving van Driesum geweest en daarna weer vertrokken. Signalement: 1.70 meter lang, slank postuur, dunne terug gekamde haren, schramwond op de neus. Mogelijk gekleed in een vliegersuniform of groene overall. Verzoek om nauwkeurig onderzoek en aanhouding.

Op 16 maart 1942 krijgt de gemeente bericht dat een vijandelijke piloot die uit een vliegtuig ten westen van Ternaard was gesprongen en gearresteerd, bij Venlo ontvlucht is op 13 maart 1942. Bij aantreffen dient deze persoon te worden aangehouden.

In een telegram van 27 maart 1942 ontvangt de gemeente bericht dat in de avond van 25 maart 1942 tussen Witmarsum en Pingjum in het IJsselmeer een Engels vliegtuig is neergestort. De bemanning bestond uit zeven leden, drie daarvan zijn omgekomen, de overige vier zijn voortvluchtig. Het

verzoek is om onderzoek te doen naar de verblijfplaats van deze voorvluchtige bemanning en bij aanhouding het parket in te lichten.

Voedselvoorziening gemeente Gaasterland

Naar mate de oorlog voortduurt ontstaan er tekorten op het gebied van de voedselvoorziening. In 1940 koopt de gemeente Gaasterland - waar relatief weinig verbouwd wordt - via het Bureau voor de voedselvoorziening in Friesland aardappelen in die winkeliers vervolgens tegen een gunstige prijs in kunnen kopen. Het Bureau regelt tevens het transport naar de gemeente, aangezien er ook gebrek aan brandstof is. De aardappelen worden per boot aangevoerd zodat de winkeliers ze zelf af kunnen halen.

Op 20 januari 1941 doet de NV Zeevischhandel uit IJmuiden het voorstel aan het gemeentebestuur van Gaasterland om wijting (een soort schelvis) aan de inwoners beschikbaar te stellen. Het is, volgens deze firma "prachtig volksvoedsel, daar ze niet alleen gebakken kan worden, doch ook gekookt en gestoofd een heerlijk gerecht vormt". Op 10 maart 1941 koopt de gemeente éénmalig 50 kilo vis in.

In mei 1942 stelt het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming gemeenten in kennis dat het van plan is om 5 radiolezingen te organiseren. Titel van de radiolezingen: aangename gratis bijvoeding in oorlogstijd. Het doel van de lezingen is schoolkinderen aan te sporen om voor eigen gebruik planten uit het wild te verzamelen die als groente, thee, paddenstoelen en fruit gebruikt kunnen worden. Het verzoek aan de gemeenten is om hierbij de scholen in te schakelen en hen te verzoeken de leerlingen te vragen om de radio op genoemde tijden aan te zetten en eventuele vragen te beantwoorden. Zo gaat er geen voedsel verloren en wordt tevens voorkomen dat de natuur schade gaat lijden.

In een brief van 8 juni 1942 aan het Rijksbureau voedselvoorziening in oorlogstijd geeft de burgemeester van Gaasterland aan dat er de laatste tijd weinig tot geen aanvoer van groenten naar de gemeente is en dat er aan deze zeer ongewenste situatie snel een einde moet komen. De burgemeester krijgt op 11 juni als antwoord dat dit probleem in heel Nederland speelt als gevolg van de uitzonderlijk strenge winter en de late regen. De verwachting is dat deze situatie nog wel 2 à 3 weken aan zal houden.

Op 19 juni 1942 organiseert de Commissaris van de provincie Friesland een bijeenkomst in Leeuwarden over de voedselvoorziening. De directeur-generaal van de voedselvoorziening geeft tijdens deze bijeenkomst aan dat een deel van de problemen het gevolg is van het wegvallen van de import uit overzeese landen, maar dat het zeker niet zo is dat de problemen te wijten zijn aan de omvang van de export.

De verwachting is overigens dat het tekort aan aardappelen binnenkort voorbij is. De vleesvoorziening blijft op een laag niveau. De varkensstapel is teruggebracht tot een 10^e deel van vroeger. De problemen met de groenteteelt zijn waarschijnlijk binnenkort achter de rug. Met de vetvoorziening staat het er slecht voor als gevolg van het schrale en koude voorjaar. De veestapel wordt verder ingekrompen en er zal dus ook minder boter zijn.

In augustus 1942 doet het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming via de gemeenten een beroep op de scholen om mee te helpen aan het binnenhalen van de aardappel- en suikerbietenoogst. Daarnaast wordt een actie gestart om jeugd eikels, beukennoten en kastanjes in te laten zamelen voor veevoer en de nieuwe aanplant van bossen die de afgelopen winter sterk geleden hebben.

Op 14 januari 1943 verzoekt de burgemeester van Gaasterland aan het Rijksbureau voedselvoorziening in oorlogstijd om uien aan te voeren ten behoeve van de lokale groentehandel. Daar zou toch geen tekort aan moeten zijn. De burgemeester krijgt als antwoord dat er helaas geen uien meer beschikbaar zijn en dat het Bureau derhalve niet aan het verzoek kan voldoen.

Eind 1943 is in het gehele land de vraag naar groenten sterk gegroeid terwijl er een gebrek aan kunstmest en middelen voor ziektebestrijding is, maar ook een tekort aan arbeidskrachten en transportmiddelen. Vandaar dat het Departement van Binnenlandse Zaken gemeenten dringend adviseert om zelf het telen van groenten voor de bevolking te gaan regelen.

In maart 1944 gaat de gemeente Gaasterland een overeenkomst aan met een landbouwer in Balk voor het telen van groenten (spitskool, boerenkool, aardappelen) op een perceel van 26 are. In een brief aan de Rijkstuinbouwconsulent voor Friesland van 10 maart 1945 meldt de burgemeester dat hij een viertal landbouwers bereid heeft gevonden om bruine bonen te verbouwen voor in totaal 3,5 hectare. Daarnaast sluit de gemeente Gaasterland in juli 1945 ook nog een overeenkomst met een landbouwer uit Harich voor het verbouwen van 15 are grond met dubbele witte slabonen.

Actie Winterhulp Nederland in de gemeente Haskerland

Met ingang van 1940 verleent de gemeente Haskerland medewerking aan de op initiatief van de Duitse autoriteiten opgerichte Stichting Winterhulp Nederland. Deze stichting houdt zich bezig met het houden van collectes in de wintermaanden ten behoeve van hulpbehoevende gezinnen. Voor de lokale uitvoering is een algemeen comité werkzaam dat bestaat uit de burgemeester als directeur en de beide wethouders en de secretaris als dagelijks bestuur. Daarnaast hebben burgerleden zitting in het comité die de verschillende wijken in de gemeente als rayon hebben. Het plaatselijk bureau is gevestigd in Joure. De leus van Winterhulp Nederland is "Voor het Volk, door het Volk!".

Er worden regelmatig collectes gehouden, maar het wordt nooit een echt succes. Er is wantrouwen onder de bevolking en het is lastig om aan voldoende collectanten te komen. De gemeente Haskerland is een plattelandsgemeente: de boerderijen en huizen liggen ver van elkaar waardoor collecteren de nodige tijd kost en verhoudingsgewijs veel collectanten nodig zijn. Bovendien willen collectanten vaak maar eenmaal meedoen.

Om de winterhulp nieuw leven in te blazen en leden te werven houdt de provinciaal leider van de Nederlandsch Volksdienst (de instelling die de Winterhulp organiseert) op 29 juni 1942 een ééndaagse vormingsbijeenkomst in Joure. In deze bijeenkomst wordt het officiële verhaal achter de Winterhulp verteld dat hieronder samengevat is weergegeven.

"In de jaren 1914- 1918 ging het Duitsland als gevolg van de oorlog slecht. Alles stond in dienst van de oorlog: de mannen waren aan het front en de vrouwen bleven thuis achter met de kinderen die door ondervoeding verzwakten. Dit alles door de schuld van de groot-kapitalisten, die er natuurlijk voordeel van hadden.

In 1924 zijn er in Duitsland vervolgens "noodhulpen" opgericht. Deze zijn onder leiding van Adolf Hitler uitgegroeid tot de "Winterhilfe". In 1940 is opnieuw oorlog uitgebroken. Duitsland heeft ingezien dat zij een rol moest gaan spelen in Europa om de grote problemen op te lossen. De hoop was om in Nederland de juiste personen en organisaties te vinden die de winterhulp op zouden willen zetten. Deze bleven echter afzijdig en waren niet bereid tot samenwerking. Gelukkig waren er enkele enthousiaste personen die in overleg met dr. Seys-Inquart gingen en deze hadden binnen 24 uur de statuten klaar van de nieuwe liefdadigheidsinstelling!

Om het goede werk voort te kunnen zetten zijn er scholingshuizen opgericht, maar hier is helaas maar weinig gebruik van gemaakt. Er heerst nog haat hier en daar. Zodra deze er niet meer is kunnen we pas iets voor onze medemensen doen. Het is een moeilijk probleem, maar oplosbaar. Daarnaast is een groot deel van de bevolking socialistisch. Arbeiders horen elkaar de hand te reiken om tot een goede verstandhouding te komen. Dit zal alleen kunnen wanneer men verenigd - onder leiding van een nationaal socialistisch bestuur, met Ir. Mussert aan het hoofd - gaat samenwerken!"

Veel effect heeft deze bijeenkomst niet, het aantal nieuwe medewerkers dat zich aanmeldt voor de winterhulp blijft beperkt en de opbrengsten van de collecten laag.

Op 31 maart 1943 bombarderen Amerikaanse bommenwerpers de haven in Rotterdam-West, maar raken per ongeluk een woonwijk. In april 1943 wordt om medewerking van de burgemeester en zijn ambtenaren gevraagd om ook voor de getroffen van deze Engelse "terreuraanval" te collecteren. De burgemeester geeft als reactie dat hij deze collecte niet als een gemeentelijke collecte ziet en er daarom geen ambtenaren voor beschikbaar zal stellen, maar dat ambtenaren zich er wel uit eigen beweging voor aan kunnen melden. De Nederlandse Volksdienst is daar niet blij mee en noemt het een sabotageactie. De collecte in de gemeente gaat uiteindelijk niet door omdat de wethouder die verantwoordelijk is voor de organisatie van de collecte niet tijdig bereikbaar is en er zich ook geen ambtenaren voor aanmelden.

De toestand in de gemeente Haskerland in de eerste twee maanden na de oorlog

De eerste twee maanden na de oorlog rapporteert de burgemeester wekelijks aan de militaire commissaris Sneek over de situatie in de gemeente Haskerland op verschillende gebieden: openbare orde, economische zaken, onderwijs etc. Onderstaand een selectie uit de inhoud van deze rapporten.

De Haskerlandse bevolking is de eerste weken na de bevrijding teleurgesteld over het ontbreken van een duidelijk centraal gezag. De Nederlandsche Binnenlandse Strijdkrachten (NBS) doen wat ze willen. Er zijn veel klachten over het gebruik van vuurwapens waarbij vooral vogels het moeten ontgelden. Motorvoertuigen die aan de NBS ter beschikking zijn gesteld worden niet teuggegeven.

Er is een groot gebrek aan brandstoffen waardoor bijvoorbeeld de zuivelfabrieken op takken en stro moeten stoken. Ook de gasfabriek in Joure kan niet werken door het brandstoftekort.

Na een aantal weken gaat de aanvankelijk gevoelde teleurstelling bij de bevolking langzaam over naar ontevredenheid. De oplossing moet komen van de nog te vormen regering. Deze moet duidelijke en principiële besluiten nemen. Er moet een einde komen aan de zware handel in brandstof, eieren en sigaretten. Bovendien moeten de prijzen omlaag: een kilo aardbeien kost nu maar liefst f. 3,40, een kilo peulen f. 2,10 en een bos wortelen f. 0,42.

Het uitblijven van brandstof voor huishoudelijk gebruik is een urgent probleem. Er is voldoende voedsel om een maaltijd samen te stellen, maar door het ontbreken van brandstof is men toch nog steeds aangewezen op een centrale keuken. De hout- en turfdiefstallen nemen toe. De zuivelfabrieken en bakkerijen hebben nauwelijks voldoende brandstof om te kunnen werken.

Er gaan vanuit de gemeente publicaties uit met als titel "Waarom het zoo langzaam gaat" om de bevolking te doordringen van de harde realiteit. Ondanks een tekort aan leermiddelen wordt er op verschillende scholen toch nog onderwijs gegeven. Het gebouw van de openbare ULO in Joure wordt gebruikt voor de opvang van evacuees en vluchtelingen, waardoor de ULO-leerlingen in primitieve lokalen moeten worden opgevangen.

Er zijn ook positieve ontwikkelingen te melden: zo wordt in het weekrapport van 30 juni 1945 opgemerkt dat zowel de Nederlandsche Volksbeweging als de Vrienden van de Waarheid hun eerste druk bezochte vergaderingen hebben gehouden. En uit een weekrapport van het tijdvak van 30 juni tot en met 7 juli 1945 blijkt dat de Douwe Egberts-fabrieken langzaam weer op gang komen. Het transport van de producten is nog wel een probleem want Douwe Egberts heeft onvoldoende banden en accu's om hun vrachtwagens te laten rijden.

De Canadese militairen blijven langer in het land dan oorspronkelijk de bedoeling was. Om het gebrek aan arbeidskrachten op te lossen, maar ook in het belang van de soldaten zelf, wil men als proef Canadese militairen in gaan zetten bij boeren en andere bedrijven.

Eind juli 1945 kan men bij de gasfabriek (eindelijk) beginnen met het voorverwarmen van de oven: er is 55980 kilo aan gaskolen aangevoerd. Het aantal evacuees dat in de gemeente Haskerland is ondergebracht en voor evacuatievergoeding in aanmerking komt daalt van 350 in juni naar 115 op 2 augustus 1945.

Literatuur over de Tweede Wereldoorlog in Fryslân in het algemeen en De Fryske Marren en Súdwest-Fryslân in het bijzonder

Over de Tweede Wereldoorlog is onnoemelijk veel geschreven. Hieronder staat een literatuurlijst met boeken over Fryslân in het algemeen en De Fryske Marren en Súdwest-Fryslân in het bijzonder. Deze boeken kunt u lenen bij de Bibliotheken Mar en Fean, www.bmf.nl

Friesland 1940-1945

Titel Friesland 1940-1945 / onder red. van L. van Kampen ... [et al.]

Uitgave Drachten [etc.] : Friese Pers Boekerij, 1992

Omvang 208 p. : ill. ; 28 cm

Inhoud Fotoboek.

Woudsend en Woudsenders in Oorlog en Verzet

Titel Woudsend en Woudsenders in oorlog en verzet / jan J. de Vries

Uitgave Woudsend : Dorpsblad De Driuwpoëlle Wâldsein, 1995

Omvang 176 p. : ill.

Hoofdauteur Vries, Jan J. de

Dodelijke dilemma's in het Friese verzet

Titel Dodelijke dilemma's in het Friese verzet : het veemgericht en Esmée van Eeghen / Ype Schaaf

Uitgave Franeker : Van Wijnen, 1995

Hoofdauteur Schaaf, Ype

Represailles in Friesland 1940-1945

Titel Represailles in Friesland 1940-1945 / Jack Kooistra ... [et al. ; teksten Geraldien von Freitag Drabbe Künzel ... et al. ; eindred. Klaas Jansma ... et al.]

Uitgave Grou : Louise, 2013

Omvang 343 p. : ill. ; 24 cm

Inhoud   Geschiedenis en achtergronden van de vergeldingacties door de Duitse bezetter tegen het gewapende verzet in Friesland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Hoofdauteur   Kooistra, Jack (1930-)

ZOO gelukkig dat we elkaar nog hebben

Titel   Zoo gelukkig dat wij elkaar nog hebben : onze oorlog in brieven, documenten en dagboeken / Aly van der Mark

Uitgave   [Leeuwarden] : Uitgeverij Noordboek, [2015], ©2015

Omvang   112 pagina's : illustraties, foto's ; 29 cm

Inhoud   Belevissen van een Friese familie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De zwarte wagon

Titel   De zwarte wagon : verraders in Friesland / Jasper Keizer ; [coördinatie Milja Roosjen]

Uitgave   Leeuwarden : PENN, 2007

Omvang   216 p : ill ; 24 cm

Inhoud   De activiteiten van de Landwacht ten behoeve van de Duitsers in Friesland tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Fietsend verzet

Titel   Fietsend verzet / Tiny van Workum, koerierster in de Zuidwesthoek

Uitgave   Lemmer : Drukkerij Groenewold, 2003

Omvang   71 p. : ill.

Inhoud   De belevissen van de auteur als koerierster in de Tweede Wereldoorlog in de Zuidwesthoek van Friesland.

Hoofdauteur   Workum, Tiny van

Kinderen van de oorlog: verhalen uit Sneek en Zuidwest Friesland 1940-1945

Titel Kinderen van de oorlog : verhalen uit Sneek en Zuidwest Friesland 1940-1945 / Ton van den Berg ; red. Eddy van der Noord

Uitgave Grou : Louise, 2013

Omvang 152 p : ill ; 25 cm

Inhoud Persoonlijke herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog on Sneek en Zuidwest Friesland.

Hoofdauteur Berg, Ton van den (reactie); aut

Sporen van de oorlog

Titel Sporen van de oorlog / [Teresien da Silva en Dineke Stam ; eindred. Anki Duin ... et al. ; foto's Tom Noz ... et al ; krt.: Anja Haleber]

Uitgave ['s-Gravenhage] : SDU, cop. 1989 Amsterdam : Anne Frank Stichting

Omvang 205 p : ill

Inhoud Van veel illustraties voorziene herinneringen van mensen aan gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog waar ze persoonlijk bij betrokken waren. Vanaf ca. 13 jaar.

Hoofdauteur Silva, Teresien da

Looking for uncle Joop

Titel Looking for Uncle Joop : a Long-lost story from Nazi-occupied Holland / by Aletta Stevens

Uitgave London : Ashgrove Publishing, 2017

Omvang 231 pagina's, 16 ongenummerde pagina's platen ; 20 cm

Inhoud Het levensverhaal van verzetsstrijder Johannes (Joop) Doedenius Schweitzer (1921-1944) uit Balk, die op 4 augustus 1944 werd doodgeschoten door een landwachter.

Co-auteur Stevens, Aletta

“Blitzkrieg” halte Kornwerderzand – De slag om de Afsluitdijk verteld door ooggetuigen

- Titel 'Blitzkrieg' : halte Kornwerderzand : de slag om de Afsluitdijk verteld door ooggetuigen, zoals verzameld en deels opgetekend door conservator Ton van den Berg in samenwerking met het Kazemattenmuseum te Kornwerderzand / Hans Sprakel en Anke Sprakel
- Uitgave Bedum : Profiel, 2006
- Omvang 248 p. : ill. ; 24 cm
- Inhoud Persoonlijke verhalen van Nederlandse en Duitse veteranen over hun belevenissen tijdens de eerste vijf oorlogsdagen in Kornwerderzand.
- Hoofdauteur Sprakel, Hans

De luchtoorlog boven Zuidwest-Friesland '40-'45

- Titel De luchtoorlog boven Zuidwest-Friesland, '40-'45 / door Jan J. van der Veer ; met medew. van Gerrit J. Zwanenburg
- Uitgave Bolsward : Osinga, 1980
- Omvang 335 p. : ill., krt.
- Inhoud Overzicht van de akties van de Duitse en geallieerde luchtmacht.
- Hoofdauteur Veer, Jan J. van der

Gescheurd land

- Titel Gescheurd land / Jan Oosterhoff, Joke Key-Alta, Piet Bode
- Uitgave Balk [etc.] : Hoekstra, [1990]
- Omvang 168 p. : ill.
- Hoofdauteur Oosterhoff, Jan

Wespennest Leeuwarden

- Titel Wespennest Leeuwarden / A.A. Jansen
- Uitgave [Baarn : Hollandia, 1977]
- Omvang 313 p. : ill., krt.
- Hoofdauteur Jansen, Ab A.

Wespennest Leeuwarden

Titel 1942-1943 / A.A. Jansen Dl. 2
Uitgave Baarn : Hollandia, cop. 1976
Omvang 342 p. : ill., krt.
Hoofdauteur Jansen, Ab A.

Wespennest Leeuwarden

Titel De ondergang / Ab A. Jansen
Uitgave Baarn : Hollandia, 1984
Omvang 365 p. : foto's, tek.
Hoofdauteur Jansen, Ab A.

De dag van de Liberator

Titel De dag van de Liberator / J.J. van der Veer
Uitgave Leeuwarden : Friese pers, 1980
Omvang 317 p. : ill., krt.
Inhoud Beschrijving van de lotgevallen van de bemanning van een Amerikaanse bommenwerper, die in 1943 een noodlanding in Zuidwest-Friesland moest maken.
Hoofdauteur Veer, Jan J. van der

Friesland en de Tweede Wereldoorlog

Titel Friesland en de Tweede Wereldoorlog / J.J. Huizinga
Uitgave Leeuwarden/Ljouwert : Friese Pers Boekerij, 2000
Omvang 256 p. : ill., foto's, krt. ; 25 cm
Hoofdauteur Huizinga, J.J. (1934-)

Kleine en grote mensen in en om een Friese stad in bezettingstijd

Titel Kleine en grote mensen in en om een Friese stad in bezettingstijd : een kroniekje / M. Frisius
Uitgave Leeuwarden : Van Seijen en Seijen, [2001?]
Omvang 80 p. : ill. ; 24 cm
Inhoud Twintig verhalen over de bezettingstijd die zich afspelen in en om een niet met name genoemde Friese stad.
Hoofdauteur Frisius, M.

Bezettingstijd in Friesland – Weifeling en keus

Titel Weifeling en keus / met een ten geleide van Prins Bernhard
Uitgave Leeuwarden : De Tille, 1995
Omvang XX, 384 p : krt
Hoofdauteur Wijbenga, Pieter

Bezettingstijd in Friesland – Met de rug tegen de muur

Titel Met de rug tegen de muur / P. Wijbenga Dl. 2
Uitgave Leeuwarden : De Tille, 1975
Omvang 383 p.
Hoofdauteur Wijbenga, Pieter

Sneek – beeld van een stad

Titel Sneek / Jan Greidanus, Sytse ten Hove, Peter Karstkarel
Uitgave Drachten [etc.] : Friese Pers Boekerij, cop. 1985
Omvang 128 p. : ill.
Hoofdauteur Greidanus, Jan

Strijders onderdrukkers en bevrijders

Titel Strijders, onderdrukkers en bevrijders : Fryslân in de oorlog / Jack Kooistra ;
[medew.: Milja Roosjen, Klaas Jansma (inl.)]
Uitgave Leeuwarden : PENN Uitgeverij, 2008
Omvang 600 p. : ill. ; 27 cm
Inhoud De militaire en bestuurlijke aspecten van Friesland in de Tweede Wereldoorlog.
Hoofdauteur Kooistra, Jack (1930-)

Bezettingstijd in Friesland – Het laatste bedrijf

Titel Het laatste bedrijf / P. Wijbenga Dl. 3
Uitgave Leeuwarden : De Tille, 1978
Omvang 450 p.
Reeks/Serie Fryske Akademy; 540
Hoofdauteur Wijbenga, Pieter

Canadezen in actie

Titel Canadezen in actie / Hen Bollen, Paul Vroemen ; [krt.: D.v.d. Spek]
Uitgave [Warnsveld] : Terra, [1994]
Omvang 310 p : ill., krt
Inhoud Informatie in woord en beeld over de activiteiten van het Eerste Canadese Leger.
Hoofdauteur Bollen, Hen

Om it Heech hinne

Titel Om it heech hinne : een geschiedenis van de dorpen Bakhuizen, Mirns en Rijs in de twintigste eeuw / samenstellers Jan de Boer, Auke Bult, Christiaan Draaijer, Henk de Kroon, Piet van der Linden, Herman Melchers, Baukje Miedema, Pieter Postma, Fedde de Vreeze, Martinus (Tinus) de Vreeze, Jan van Zijverden
Uitgave [Bakhuizen] : Histoarysk Wurkferbân Bakhúzen, Murns & Riis, 2015, ©2015
Omvang 231 pagina's : illustraties ; 31 cm
Inhoud De geschiedenis van de dorpen Bakhuizen, Mirns en Rijs in de gemeente De Fryske Marren in de twintigste eeuw in woord en beeld.

Het spoor terug

Titel Het spoor terug : korte beschrijving van de Joodse geschiedenis in de gemeente Lemsterland / [samenst. W. de Haan en J. Postma]
Uitgave [S.l.] : Stichting Joodse Begraafplaats 'Tacozijs', 1996
Omvang 36 p. : foto's
Co-auteur Haan, W. de

Verzoening : herinneringen van Ds. Herman Denkers (†) als dwangarbeider in de Tweede Wereldoorlog

Titel Verzoening : herinneringen van Ds. Herman Denkers (†) als dwangarbeider in de Tweede Wereldoorlog / eindredactie Jan Denkers
Editie 1e exclusieve druk.
Uitgave Almere : Denksaam, april 2017, ©2017
Omvang 103 pagina's : illustraties ; 23 cm
Inhoud Een 13-tal ervaringen van dominee Denkers over zijn belevenissen voor, tijdens en na een periode van dwangarbeider zijn.
Hoofdauteur Denkers, Herman Albertus; aut
Co-auteur Denkers, Jan; edt

Een Lemster onder de Lemsters : en verder niets bijzonders

Titel Een Lemster onder de Lemsters : en verder niets bijzonders / Hafan'o
Uitgave Lemmer : Hafan's, 1997
Omvang 47 p. : ill. ; 30 cm
Inhoud Ervaringen van een Lemster uit de Tweede Wereldoorlog terwijl hij tewerkgesteld was in Duitsland.
Hoofdauteur Hafan'o

Luchtoorlog boven Lemsterland

Titel Luchtoorlog boven Lemsterland / [door Jan J. van der Veer en Wiebe H. de Vries ; red. Bart M. Rijnhout]
Uitgave Amsterdam : Documentatiegroep '40-'45, 1984
Omvang IV, 115, [35] p. : ill.
Hoofdauteur Veer, Jan J. van der

Verhalen over Lemsterland in de Tweede Wereldoorlog

Titel Verhalen over Lemsterland in de Tweede Wereldoorlog / Popke Popma, Koen Zondag [red. ; foto's: Frans Andringa ; kaartje: Kerst Huisman]
Uitgave [Lemmer] : Gemeente Lemsterland, cop. 1995
Omvang ill.
Inhoud Verhalen over Lemsterland in de Tweede Wereldoorlog.
Hoofdauteur Popma, Popke
Ondertitel Een boek voor de leerlingen van groep 7 en 8 van het basisonderwijs en de klassen 1 en 2 van het voortgezet onderwijs in ...

Dagboek van een Lemster jongen in oorlogstijd

- Titel Dagboek van een Lemster jongen in oorlogstijd / Wiebe Feenstra
- Uitgave [Plaats van uitgave niet vastgesteld] : [uitgever niet vastgesteld], [1995?]
- Omvang 70 bladen : illustraties ; 31 cm
- Bibl. annot. Als deel V verschenen in: Lemsterland : straatnamen zijn ook ... monumenten / samengesteld en uitgegeven door Evert de Jong. - Bevat: Oorlogsherinneringen 1940-1945 van Wiebe Feenstra ; Luchtslag boven Lemsterland / door Ab. A. Jansen.
- Inhoud Oorlogsdagboek, gevolgd door een verslag van de luchtslag boven Lemsterland in de Tweede Wereldoorlog.
- Hoofdauteur Feenstra, Wiebe

Opdat wij niet vergeten.....

- Titel Opdat wij niet vergeten..... / door Freark Marten Ringnalda
- Uitgave Joure : Gemeente Skarsterlân, 1995
- Omvang 98 p. : ill. + Opdat wij niet vergeten : lesbrief / samenst.: Folkert J. Ringnalda en Janjelle Ringnalda. - 48 p.

Gedenck-clanck

- Titel Gedenck-clanck / door J. Boonstra en T. Bijlsma met tek. van M. Buis
- Uitgave Joure : Verenigde Jouster Drukkerijen, 1955
- Omvang 64 p. : ill.
- Bibl. annot. Uitg. door de gemeentebesturen van Haskerland en Doniawerstal t.g.v. de 10-jarige herdenking van de bevrijding op 5 mei 1955
- Hoofdauteur Boonstra, J.

Oorlogsherinneringen : 1939-1945

- Titel Oorlogsherinneringen : 1939-1945 / M. Minnesma
- Uitgave [S.I.] : M. Minnesma, [2006?]
- Omvang 62 p. : ill. ; 21 cm
- Bibl. annot. Omslagtitel. - Uitg. in samenw. met de fam. Hulzinga
- Inhoud Jeugdbelevissen van de auteur tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Om niet te vergeten : de oorlog 1940-1945

- Titel Om niet te vergeten : de oorlog 1940-1945 / Freark Marten Ringnalda
- Uitgave Joure : Stichting Ut eigen Gea, 2020
- Omvang 388 p. : foto's, illustraties ; 22 cm
- Inhoud De geschiedenis van de Tweede wereldoorlog in de gemeente Skarsterlân in woord en beeld. Heruitgave van het boek uit 2012, aangevuld met feiten en belevissen die later bekend werden.
- Hoofdauteur Ringnalda, Freark Marten
- Ondertitel Skarsterlân tijdens WO II, 75 jaar vrij in 2020

Twee vrienden, twee wegen

Titel Twee vrienden, twee wegen / Hessel Bouma
Uitgave Hoornsterzwaag : eigen beheer, © 2018
Omvang 72 p. : ill. foto's ; 25 cm
Inhoud Aan de hand van brieven volgen we het verhaal van twee vrienden, Gerrit Haagsma en Toon Alderliesten, die in de Tweede Wereldoorlog uit elkaar gaan; Toon gaat bij het Friese verzet, Gerrit sluit zich aan bij de SS.
Hoofdauteur Bouma, Hessel

Joure - 70 jaar na de bevrijding : Jong en oud herdenkt en viert

Titel Joure - 70 jaar na de bevrijding : Jong en oud herdenkt en viert / teksten Freak Marten Ringnalda, Anno Rijpkema, Jan Vermaning, Marlies Ballemans, Leeuwarder Courant ; foto's Marian Sonnenberg, diverse bronnen
Omvang 92 pagina's : illustraties ; 30 cm
Inhoud Fotoboek naar aanleiding van 70 jaar bevrijding van Joure.

Taking the wings of the morning

Titel Taking the wings of the morning / R.B. Body
Uitgave London : Serendipity, 2003
Omvang 128 p. : ill. ; 22 cm
Inhoud Verslag van de zeventien jaar durende zoektocht naar het verdwijnen van de FK790 en diens piloot, John Watherston Menzies, oom van de auteur, die in de nacht van 5 op 6 juli 1944 door de Duitsers boven het IJsselmeer werd neergehaald.
Hoofdauteur Body, R.B.
Taalcode Engels
Ext.nummer 335990584

'Blitzkrieg'

Titel 'Blitzkrieg' : halte Kornwerderzand : de slag om de Afsluitdijk verteld door ooggetuigen, zoals verzameld en deels opgetekend door conservator Ton van den Berg in samenwerking met het Kazemattenmuseum te Kornwerderzand / Hans Sprakel en Anke Sprakel
Uitgave Bedum : Profiel, 2006
Omvang 248 p. : ill. ; 24 cm
Inhoud Persoonlijke verhalen van Nederlandse en Duitse veteranen over hun belevenissen tijdens de eerste vijf oorlogsdagen in Kornwerderzand.
Hoofdauteur Sprakel, Hans

Makkum, 1940-1945

Titel Makkum, 1940-1945 / door: J. Hoeksema en A.P. Aukema-Moora
[S.l. : s.n.], 1980

Uitgave
188 p. : ill.

Omvang

Hoofdauteur Hoeksema, Jentsje

Kornwerderzand

Titel Kornwerderzand / Stichting Kornwerderzand

Uitgave [S.l.] : Stichting Kornwerderzand, [1985?]

Omvang 21 p. : ill

Ondertitel Geschiedenis van de verdedigingswerken

1940

Titel 1940 / B.J. Haijer

Uitgave Leeuwarden : Haijer, 1991

Omvang 72 p. : ill., krt.

Hoofdauteur Haijer, B.J.

Ondertitel Soldaat op de Afsluitdijk

Afsluitdijk 1940 : met de voorafgaande strijd in de noordelijke provincies

Titel Afsluitdijk 1940 : met de voorafgaande strijd in de noordelijke provincies / E.H. Brongers ; [cartogr.: Jan H.L. Jansen ... et al.]

Uitgave Soesterberg : Aspekt, 2005

Omvang 200 p : ill., krt ; 24 cm

Inhoud Historische beschrijving van de gebeurtenissen bij Kornwerderzand in mei 1940.

Hoofdauteur Brongers, E.H. (1929-)

Ondertitel Met de voorafgaande strijd in de noordelijke provincies

Aanschaf inf Ten aanzien van de geschiedschrijving over de militaire schermutselingen op Nederlands grondgebied tijdens de Duitse inval in mei 1940 is luitenant-kolonel b.d. E.H. Brongers een begrip. Als oud beroepsofficier en oud docent publiceerde hij inmiddels zestien toonaangevende boeken over deze ingrijpende gebeurtenissen in de recente Nederlandse geschiedenis. 'Afsluitdijk 1940' is een geheel herziene en geactualiseerde uitgave van het boek, dat oorspronkelijk in 1977 werd uitgegeven. Vooral de laatste decennia komen ook van Duitse zijde steeds meer originele documenten beschikbaar, die een vernieuwde publicatie rechtvaardigen. Nauwgezet beschrijft Brongers op boeiende wijze de Nederlandse verdedigingsvoorbereidingen, het Duitse aanvalsplan, de Duitse opmars en de gevechten in Groningen, Drente en Friesland, de strijd om de Wonsstelling, de militaire incidenten op het IJsselmeer en uiteindelijk de gevechten rond Kornwerderzand en de Afsluitdijk. In deze uitgave heeft hij de meest recente gegevens verwerkt over de samenstelling en de bewapening van de Duitse aanvalsmacht. De auteur is er zondermeer in geslaagd om een objectieve reconstructie te geven van een bewogen periode. Veel

ooggetuigenverslagen verlevendigen zijn verslag. Met zwartwitfoto's, kaarten en registers. Vervanging aangeraden. 6 E. Westerhuis-2005-28-217

De Wonsstelling : wanhoopslinie voor Kornwerderzand

Titel De Wonsstelling : wanhoopslinie voor Kornwerderzand / [Jacob Topper]
Uitgave Leeuwarden : Friese Pers Boekerij, 2012
Omvang 192 p. : ill., krt. ; 25 cm
Bibl. annot. Uitg. in samenw. met de stichting Kazemattenmuseum Kornwerderzand
Inhoud Geschiedenis van de strijd rond de Wonsstelling in Friesland in mei 1940, waar het Nederlandse leger zich teweerstelde tegen de Duitse inval.
Hoofdauteur Topper, Jacob
Ondertitel Wanhoopslinie voor Kornwerderzand
Aanschaf inf Jacob Topper is oud-onderofficier en al jaren een van de drijvende krachten achter het Kazemattenmuseum Kornwerderzand. In dit boek doet hij gedetailleerd verslag van de gebeurtenissen tijdens de Duitse inval in mei 1940 in Noord-Nederland. In de geschiedschrijving over de gevechtsoperaties in de noordelijke provincies in de meidagen van 1940 heeft de nadruk vaak op (het succes van) Kornwerderzand gelegen. De gebeurtenissen in de zeven kilometer lange Wonsstelling bij de dijk tussen Zurich en Makkum werden daarentegen slechts zijdelings behandeld. Een lacune die dit boek voortreffelijk opvult. De oorlogsvoorbereidingen aan Nederlandse zijde, de bouw van de Wonsstelling uit hout en aarde, de Duitse inval en het chronologisch verloop van de gevechtshandelingen worden boeiend beschreven en zijn voorzien van duidelijke overzichtskaarten en illustraties in kleur en zwart-wit. De ooggetuigenverslagen van zowel burgers als militairen geven een uitstekend beeld van de sfeer tijdens de mobilisatie en de daaropvolgende oorlogsdagen. In de bijlagen onder meer een volledige lijst van de Nederlandse gevallen in dit gebied en de verleende dapperheidsonderscheidingen voor de gevechten in de Wonsstelling.

De strijd om de Afsluitdijk

Titel De strijd om de Afsluitdijk / door E.H. Brongers ; [krt.: J.H.L. Jansen]
Uitgave Zaltbommel : Europese bibliotheek, cop. 1991
Omvang 83 p : foto's, krt
Inhoud Leidraad voor bezoekers aan het voormalige slagveld bij de Stelling Kornwerderzand.
Hoofdauteur Brongers, E.H. (1929-)

De strijd bij Wons 12. mei. 1940

Titel De strijd bij Wons 12. mei. 1940 / door Sgt Westerbaan
Uitgave [Giekerk : Westerbaan, 1980?]
Omvang 12 bl. : ill.
Hoofdauteur Westerbaan, L.

Makkum 1939-1945

Titel Makkum 1939-1945 / samenst.: Otto Gielstra
Uitgave Makkum : Stichting Ald Makkum, 2007
Omvang 66 p. : ill. ; 30 cm
Bibl. annot. Ondertitel op omslag: Aldnijs jierboekje 2007. - Speciaal nr. van: "Aldnijs", donateursblad van de Stichting Ald Makkum. - Met lit. opg.
Inhoud Bundeling van artikelen over de oorlogsjaren in en rond Makkum.
Co-auteur Gielstra, O.

Makkum, 1940-1945

Titel Makkum, 1940-1945 / door: J. Hoeksema en A.P. Aukema-Moora
Uitgave [S.l. : s.n.], 1980
Omvang 188 p. : ill.
Hoofdauteur Hoeksema, Jentsje
Co-auteur Aukema-Moora, A.P.

Verhalen van Makkum

Titel Verhalen van Makkum! : hongerwinter, bevryding! en koninginnefeest van 1945, de hangploeg, Johannes de Stoker... / door Bauke Kamstra
Uitgave [S.l.] : Bauke Kamstra, [ca. 1985]
Omvang [18] bl. : ill. ; 31 cm
Inhoud Bundeling van krantenartikelen over Makkum.
Hoofdauteur Kamstra, Bauke

Ondertitel Hongerwinter, bevryding! en koninginnefeest van 1945, de hangploeg, Johannes de Stoker...

Van Blitz tot niets : Kimsword in de Tweede Wereldoorlog

Titel Van Blitz tot niets : Kimsword in de Tweede Wereldoorlog / Reinder Politiek
ISBN 9789089541017
Hoofdauteur Politiek, Reinder
Publ.jaar 2009

De Waag staat in brand

Titel De Waag staat in brand / [research: H. van Amstel ; bew.: A. Booij ; red. comm.: G. Bakker ... et al.]
Uitgave Leeuwarden/Ljouwert : Friese Pers Boekerij, cop. 1995
Omvang 128 p. : ill.
Co-auteur Amstel, H. van
Ondertitel Sneek en omstreken 1940-1945

Kinderen van de oorlog : verhalen uit Sneek en Zuidwest Friesland 1940-1945

Titel Kinderen van de oorlog : verhalen uit Sneek en Zuidwest Friesland 1940-1945 / Ton van den Berg ; red. Eddy van der Noord
Uitgave Grou : Louise, 2013
Omvang 152 p : ill ; 25 cm
Inhoud Persoonlijke herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog on Sneek en Zuidwest Friesland.
Hoofdauteur Berg, Ton van den (reactie); aut
Co-auteur Noord, Eddy van der; edt

De dames Pino ... en andere fersen over Joadske Snekers

Titel De dames Pino ... en andere fersen over Joadske Snekers / fersen: Henk van der Veer & fotografie: Paul van Goor
Uitgave Sneek : MyriadM, 2015, ©2015
Omvang 28 pagina's : illustraties ; 21 cm
Bibl. annot. Tekst in het Snekers. - Oplage: 500.
Inhoud Gedichten en foto's over Joden en Joods leven in Sneek in de Tweede Wereldoorlog.
Hoofdauteur Veer, Henk van der (1954-)

Voor onze vrijheid... : een kleine geschiedenis van vijf donkere Sneker jaren

Titel Voor onze vrijheid... : een kleine geschiedenis van vijf donkere Sneker jaren / Henk Doevendans
Uitgave Sneek : Stichting Sneek 1940-1945 ; 2010
Omvang 102 p. : ill. ; 21 cm
Hoofdauteur Doevendans, Henk

Theesurrogaat voor Sneek : Joodse kinderen overleefden de oorlog

Titel Theesurrogaat voor Sneek : Joodse kinderen overleefden de oorlog / Jantje E. Bazuin ; [medew. Klaas Jansma]
Uitgave Leeuwarden : PENN, 2006
Omvang 272 p : ill ; 24 cm
Inhoud Verhalen over joodse onderduikkinderen in Sneek tijdens de Tweede Wereldoorlog.
Hoofdauteur Bazuin, Jantje Engel (1929-)
Co-auteur Jansma, Klaas (1949-)
Aanschaf inf Het sociaal hechte Sneek huisvestte tijdens de Tweede Wereldoorlog eenderde van alle joodse onderduikkinderen in Friesland. In ruim dertien verhalen wordt hun geschiedenis in eenvoudige taal verteld. De verhalen gaan ook door na de oorlog. Het boek vormt de verdere invulling van en aanvulling op B.J. Flims werk 'Omdat hun hart sprak...'* over de georganiseerde onderduik van joodse kinderen. Hierdoor krijgt dit boek ook iets meer dan alleen regionale betekenis. Met zwart-witfoto's en literatuurlijst. *a.i. 96-34-178-5. 4 Drs. B. Hummel-2007-33-211

21 man : 'Een hoogtij-sportdag die een berucht uiteinde vond'

Titel 21 man : 'Een hoogtij-sportdag die een berucht uiteinde vond' / Peter van der Meeren
Uitgave [Nederland] : Peter van der Meeren, 2019
Omvang 488 pagina's : ill ; .. cm
Hoofdauteur van der Meeren, Peter; aut

Kazematten op de Afsluitdijk

Titel Kazematten op de Afsluitdijk / Drs. John Verbeek ; tekeningen: R. Jurga
Uitgave Gorredijk : uitgeverij Noordboek 2020
Omvang 238 pagina's : illustraties ; 24 cm
Inhoud Technische studie over de verdedigingswerken bij de Afsluitdijk waardoor in 1940 met succes een Duitse aanval werd afgeslagen.
Hoofdauteur Verbeek, J.R. (1955-); aut
Co-auteur Jurga, R.; ill
Aanschaf inf Historicus John Verbeek behandelt in dit boek de verdedigingswerken bij Den Oever, Kornwerderzand, Wons en Breezand. Deze kazematten bij de Afsluitdijk moesten bij een vijandelijke inval de bezetter tegenhouden. Dat lukte. In de meidagen van 1940 werden de Duitsers met succes tegengehouden. Na een inleidend hoofdstuk over de totstandkoming van de dijk die van de Zuiderzee het IJsselmeer maakte, gaat Verbeek uitvoerig in op de aanleg van de kazematten. Hij schenkt veel aandacht aan het ontwerp en de inzet van de verdedigingswerken, wat het boek vooral geschikt maakt voor lezers met belangstelling voor technische details en militaire geschiedenis. Ook schrijft Verbeek over de wijze waarop de Duitse bezetter na de capitulatie in mei 1940 de kazematten inzette, en geeft hij een overzicht van wat er na 1945 met de verdedigingswerken gebeurde. Tweede, ongewijzigde editie van de uitgave uit 2013. Met een groot aantal foto's en illustraties in zwart-wit.